

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • 6267
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ • 1605

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

Hazırlayan *Süleyman Teyek*

Yayın Yönetmeni *Ercan Şen*

Yayın Koordinatörü *Hakkı Uslu*

Yayın Sorumlusu *Çağrı Gürel*

Kapak Tasarımı *Ekerem Acar*

Dizgi *Pınar Balkeş*

Baskı *Korza Yayıncılık Basım San. ve Tic. A.Ş.*

Yenice Mah. Çubuk Yolu No: 3 Esenboğa / Ankara

Sertifika No. 30233

Türkçe yayın hakları MEB, 2017

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

1. Baskı 2010

2. Baskı 2017 (3000 Adet)

ISBN 978-975-11-3287-1

TÜRK
EDEBİYATI

İdare Yeri *MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü*

Ders Kitapları ve Yayınlar Daire Başkanlığı, Kültür Yayınları Koordinatörlüğü

MEB Beşevler Kampüsü 1 Blok, 06560 Yenimahalle/ANKARA

Tel. 0312 413 36 48 • Belgegeçer 0312 222 40 85

Satış Yeri *MEB Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü*

Atatürk Bulvarı Milli Müdafaa Cad. No.: 6 Kat: 6 Kızılay/ANKARA

Tel. 0312 413 42 03 • Belgegeçer 0 312 419 20 14

kulturyayinlari.meb.gov.tr • kulturyayinlari@meb.gov.tr

Dede Korkut hikâyeleri-Dede Korkut boyları / Hazırlayan: Süleyman Teyek.
-- 2. bsk. -- Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2017

200 s. ; 19 cm. -- (Millî Eğitim Bakanlığı yayınları ; 6267 . Bilim
ve kültür eserleri dizisi ; 1605 . Türk edebiyatı)

ISBN 978-975-11-3287-1

1. Masallar. I. Seriler: .

398.2

Dede Korkut Hikâyeleri

Hazırlayan
Süleyman Teyek

Ankara, 2017

Süleyman TEYEK

1974 yılında Osmaniye’de doğdu. Osmaniye Atatürk Lisesini bitirdi. Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde, “Kitâb-ı Dede Korkut’ta Diplomatik Lisân: Halkbilimi Bakımından Bir Anlam İncelemesi” adlı teziyle yüksek lisans derecesi aldı.

Yazmaya Osmaniye’de yayınlanan Güneysu dergisinde başladı. Patlıcan: Delikanlı Mizah Dergisi’ni çıkardı.

2005 yılında Polatlı Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliğinin birlikte tertip ettiği “Hâlâ Anlatacak Masallarımız Var” adlı yarışmada “Akgöbelek” adlı masalı birincilikle ödüllendirildi.

Evli ve iki kız, bir oğlan olmak üzere üç çocuk babasıdır.

Akgöbelek (Masal), Polatlı Belediyesi Yayınları-2005, Yaltacıkoğlu Yumsık (Hikâye), MEB Yayınları-2011, Göz Kirası (Masal), MEB Yayınları-2011 adlı yayımlanmış çalışmaları mevcuttur.

İÇİNDEKİLER

<i>Birkaç Söz</i>	9
<i>Dede Korkut</i>	11
<i>Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu</i>	13
<i>Ulaş Oğlu Salur Kazan Boyu</i>	29
<i>Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek Boyu</i>	45
<i>Salur Kazan Oğlu Uruz Boyu</i>	69
<i>Duba Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu</i>	83
<i>Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu</i>	93
<i>Kazılık Koca Oğlu Yegenek Boyu</i>	96
<i>Aruz Koca Oğlu Basat ile Tepegöz Boyu</i>	115
<i>Begil Oğlu Emren Boyu</i>	129
<i>Uşun Koca Oğlu Seğrek Boyu</i>	141
<i>Salur Kazan'ın Esir Düştüğü Boy</i>	157
<i>Dış Oğuzların İç Oğuzlara İsyân Ettiği Boy</i>	171
<i>Sözlük</i>	179

*“Orhun’u Sesehdiren, Dede Korkut’u Dillendiren”,
Hocalarımın Hocası, alışmaları ile Bana da Hocalık Eden,
Prof. Dr. Muharrem Ergin’in Aziz Ruhuna...*

BİRKAÇ SÖZ

Çocuklar,

Dede Korkut Boyları'nı sizin için anlattım. Beğeneceğinizi ümit ediyorum.

Dede Korkut Boyları'nda Oğuzların hayatından bazı kesitler var. Satır araları birçok heyecanlı maceralarla dolu. Okuyacağınız kelimelerin anlamını kavradıkça hüznü, öfkeyi, neşeyi bir arada duyarsınız. Kahramanlar er meydanına inerler. Ama güzel atlara siz biner, iyi huylu çocuklarla siz arkadaşlık edersiniz. Ak meydanlarda yay gerer, ok atarsınız. Kara çelik öz kılıcı siz sallarsınız. Döne döne siz dövüşürsünüz. Boğa, buğra, arslan gibi azgın hayvanları, kızgın düşmanları siz yenersiniz. Büyük zaferlerin kahramanı siz olursunuz. Ana oğuldan, yiğit yavuklusundan, kardeş kardeşten ayrılır. Et tırnaktan ayrılmış gibi sizin içiniz burkukur, duygularınız çoşar, gözlerinizden iki damla yaş yürür. Bu esnada kötüler, layık oldukları cezayı bulur. İyiler, hak ettikleri mükâfatı alır. Sonunda oğlanlar Kan Turalı, kızlar yavuklusu Selcen Hatun olurlar. Yahut bir başka sefer kızlar Banı Çiçek, erkekler de Bamsı Beyrek...

Meydana çıktığında yiğit, sofrasını açtığında cömert, değil dostuna, düşmanına bile mert, anaya ataya hürmetli, kavim kardeşe muhabbetli, zulme karşı celadetli, aman dileyene merhametli Oğuzların macerasını Dede Korkut Hikâyeleri'nden okursunuz. Dedem Korkut gelir. Boy boylar, soy soylar. Kudretli Oğuz gazilerinin başından geçenleri anlatır. Sizin için de beş kelime dua kılar: Yavrularım, ikbaliniz yar olsun! Sizi doğuran analar, yetiştiren

babalar iki cihanda bahtiyar olsun! Yükünüz üzüm olsun! Ömrünüz uzun olsun! Hakk teâlâ sizi ananıza atanıza bağışlasın!

Kitabın sonunda bir sözlük var. Merak ettiğiniz kelimeleri buradan bakıp öğrenebilirsiniz. Bazı isimleri ilginizi çekecek tarzda hikâyeye ettim. Dede Korkut Boyları'nı aslına sadık kalarak bir de ben anlattım.

Sevgilerimle...
Süleyman Teyek

DEDE KORKUT

Bismillahirrahmanirrahim

Resul aleyhisselam zamanına yakın Oğuzların Bayat boyundan, Korkut Ata derler, bir er koptu. Bu kişi Oğuzların bilgesi idi. Ne derse olurdu. Gaipten haberler verirdi. Çünkü Hakk teâlâ Korkut Ata'nın gönlüne ilham ederdi. Korkut Ata, Oğuzların her müşkülünü hallederdi. Her ne işleri olsa; Korkut Ata'ya danışmadan yapmazlardı. Korkut Ata ne buyursa; Oğuzlar kabul ederlerdi. Her sözünü yerine getirirlerdi.

Dedem Korkut söylemiş:

Ahir zamanda hanlık tekrar Kayı boyuna geçecek. Kıyamet kopuncaya kadar kimse ellerinden alamayacak. Bu dediği Osman neslidir. İşte yaşayıp gidiyor.

Dedem Korkut bir daha söylemiş:

Allah Allah demeyince işler düzelmez. Kadir Mevla vermeyince er zengin olmaz. Ezelden yazılmayınca kul başına kaza gelmez. Eceli yetmeyince kimse ölmez. Ölen adam dirilmez. Çıkan can geri gelmez. Çağlayarak sular taşsa deniz dolmaz. Büyüklük taslayanı Tanrı sevmez. Gururlu kibirli kişide devlet olmaz. Devletsiz kişinin şerrinden sizi Allah saklasın beyim!..

DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN BOYU

Oğuz ülkesinin Bayındır adında bir hanı varmış. Bayındır Han attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Büyük kazanlarla yemekler pişirtirmiş. Geniş ağızlı tencerelerle pilavlar döktürürmüş. Yağlı yoğurtlardan ayranlar yaydırırmış. Semiz kısıraklardan kımızlar sağdırırmış. Soğuk şerbetler hazırlatırmış. Yılda bir kere Oğuz beylerine büyük toy verirmiş. Bayındır Han, yeme içme faslından sonra itinayla besletmiş olduğu azgın boğasıyla kızgın buğrasını Akmeydan'a çıkartır, dövüştürürmüş. Boğa ile buğranın dövüşünü beyleriyle seyreder, eğlenirmiş.

Bayındır Han, günlerden bir gün yine toy vermiş. Hanlık otağını Akmeydan'a diktirmiş. Önüne ala savanlardan gölge-likler çekirmiş. İçini ipek halılarla döşetmiş. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuş. Ak otağ ile kızıl otağın içini dışını bir güzel donattırmış. Her tarafını pırıl pırıl ettirmiş. Kara otağın içine dışına ise bir süpürge bile vurdurmamış. Her yeri çer çöp, toz toprak içinde bırak-tırmış. İş güç bitince de hizmetkârlarına emir vermiş: "Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa buyur edin. Döşeklerini

kalın atın. Yemeklerini yağlı yerinden çıkarın. Beylerimi ağırlıklarınca ağırlayın. Oğlu kızı olmayanı ise getirip kara otağa indirin. Altına kara keçe serin. Önüne kara koyun yahnisinden koyun. Yerse yesin. Yemezse kalksın gitsin. Oğlu kızı olmayanı Allah hor görmüştür, biz de hor görürüz!” demiş.

Oğuz beyleri bir bir toplanmaya başlamışlar. Bayındır Han’ın hizmetkârları, oğlu olan beyleri ak otağa, kızı olanları kızıl otağa buyur etmişler. Altlarına kalın döşekler açmışlar. Sırtlarına çiftte yün yastıklar koymuşlar. Önlerine altın tepsilere, gümüş siniler içinde yağlar, ballar, kaymaklar; kavurmalar, kebaplar, pilavlar; ayranlar, kıymızlar, şerbetler getirmişler. Oğlu kızı olan beylere tamı tamına kırkar hizmetkâr gün boyu izzet ü ikramda bulunmuş.

Meğer Dirse Han adında bir bey varmış. Oğlu kızı yok imiş. O sabah Dirse Han, kırk yiğidini yanına alarak erkenden yola çıkmış. Az gitmiş, uz gitmiş. Dere tepe düz gitmiş. Kuşluk vakti girmeden Bayındır Han’ın sohbetine yetmiş. Bayındır Han’ın hizmetkârlarından biri, Dirse Han’ı avluda karşılaşmış. Önüne düşüp kara otağa indirmiş.

Altına kara keçe atmış. Sırtına kırk budaklı çam kütüğü dayamış. Önüne kara çanak içinde kara koyun yahnisinden bırakmış: “Bayındır Han’dan buyruk böyledir, hanım!” deyip kenara çekilmiş.

Dirse Han, gördüğü muameleye bir anlam verememiş: “Durup dururken Bayındır Han, niye böyle buyursun ki?” diye biraz düşünmüş. Boşa koymuş, dolmamış. Doluya koymuş, almamış. İşin aslını astarını öğrenmek için Bayındır Han’ın hizmetkârına dönmüş: “Bre yiğidim! Bayındır Han

benim ne eksikimi, ne kusurumu gördü? Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı? Yiğitlikte, cömertlikte benden geri olanları kızıl otağa, ak otağa kondurdu. Beni de tutup kara otağa indirdi!” demiş.

Bayındır Han’ın hizmetkârı, “Ulu Hanımız, ‘Oğlu kızı olmayanı Allah hor görmüştür, biz de hor görürüz!’ dedi idi, hanım!” demiş. Bir kenara çekilmiş.

Gittiği yerlerin otlaklarını geyik bilir. Körpe çimenlerin yerini yaban eşeği bilir. Ayrı ayrı yolların izini deve bilir. Yedi derenin kokularını tilki bilir. Geceleyin kervan göçtüğünü çayır kuşu bilir. Oğulun kimden olduğunu anası bilir. Erin ağrısını, hafifini küheylan bilir. Ağır yüklerin zahmetini katır bilir. Fitil işler yara sızısını çeken bilir. Evlatsızlığın ne olduğunu Dirse Han’dan daha iyi kim bilir? Bayındır Han’ın sözleri Dirse Han’ın yüreğine zehirli ok gibi saplanmış. Ama elin ağzı torba değil ki büze! Oturduğu yerden doğruluverip kırk yiğidine seslenmiş: “Kalkın yiğitlerim! Bunda Bayındır Han’ın kabahati yoktur. Çocuğumun olmamasının kusuru ya bendendir ya da hatunumdandır!” deyip konmadan göçmüş. Atına atladığı gibi evinin yolunu tutmuş.

Dirse Han, perişan bir hâlde gelmiş evine. Avludan girer girmez atının yularını üzerine atmış. Gelip eşikliğe oturmuş. Başını ellerinin arasına alarak kara kara düşünmeye başlamış. Gülçehre, kocası Dirse Han’ın izinin üstüne geri döndüğünü görünce kötü şeylerin olduğunu anlamış. Fakat Dirse Han’a ters gelecek bir şey yapmadan usulca varmış, güler yüz, tatlı dil ile hoş beş edip hâl hatır sormuş. Ama Dirse Han, Gülçehre’ye ne cevap vermiş ne de yüzüne bakmış. Gözlerini

yere dikip yalnız iç geçirmiş. Gülçehre, ne olduğunu anlamak için alttan alarak bir iki lâf daha etmiş: “A Dirse Han! Göz açınca gördüğüm, gönül verip sevdiğim! Sana böyle ne oldu? Niçin hüznülere gark oldun? Gittiğin yerde mi bir şeyler oldu? Hayırdır, niye izinin üstüne dönüp geldin? Ağzından dilden bir haber ver bana. Kara başım kurban olsun bu günsana!” demiş.

Dirse Han, gönüllü gönülsüz başını yerden kaldırmış. Gülçehre'nin yüzüne bakmış. Bayındır Han'ın otağında ne olmuşsa hepsini bir bir anlatmaya başlamış. Çocuğu olmadığı için bu muameleye marûz kaldığını söylerken birden gazaba gelmiş: “Han kızı! Han kızı, sebebi nedir söyle bana! Müthiş gazap ederim şimdi sana! Sende mi bir kusur vardır, yoksa bende mi? Niye Hakk teâlâ bize de nur topu gibi bir evlat vermez?” diye ağım ağım ağlamış. Acı acı söylemiş.

Gülçehre, Dirse Han'ın sözleriyle can evinden vurulmuşa dönmüş. En onmaz yerleri incinip yaralanmış. Sanki kaburgaları birbirine geçip göğsü daralmış. Nefes alamaz olmuş. Bağrı kebab gibi kavrulup kara çekik gözlerinden kanlı yaşlar yürümüş. Biçare, iki döküp bir söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş: “Hey Dirse Han! Ne diye kahredip acı sözler söylersin? Ne diye illa birimizde kusur ararsın! Devleti de evlâdı da veren Allah değil mi? Sen de kalk, ala otağ diktir. Altına fakir fukarayı topl. Allah'a hoş gelecek işler yap. Sadaka dağıt. Adaklar ada. Dilekler dile. Belki bir ağzı dualının duası kabul olur da Allah u teâlâ bize de nur topu gibi bir oğul verir.” demiş.

Dirse Han, dışı ehlinin sözü üzerine gitmiş. İç Oğuzlara, Dış Oğuzlara haber salmış. Attan aygır, deveden buğra, ko-

yundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Tepe kadar et yığdırmış. Göl gibi kırmızı sağdırmış. Sıcak yemekler, soğuk içecekler hazırlatmış. Aç görünce doyurmuş. Çıplak görünce giydirmiş. Borçluları borcundan kurtarmış. Ala otağ altında büyük toy, büyük ziyafet vermiş. O gün Dedem Korkut gelerek Dirse Han'a bir oğul vermesi için Allah'a dua eylemiş.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Dirse Han'dan iyilik görenlerden birinin duası kabul olmuş olacak. Günlerden bir gün Gülçehre'nin başı dönmüş, midesi bulanmış. Canı ekşi istemiş. Basbayağı aşerince hamile olduğu anlaşılmış. Böylece günler günlere, aylar aylara eklenmiş. Bir gece sabaha karşı Gülçehre, nur topu gibi bir oğlan doğurmuş. Bir oğlan ki ay parçası. Bir oğlan ki kaplan pençesi. Anlatmaya dil yetmez. O gün iki gün birden doğmuş. Dirse Han, yedi yıl sonra bulduğu oğlu için dokuz koçu birden kurban eylemiş. Etini fakir fukaraya dağıtmış. Kırk gün boyunca önüne çıkana altın gümüş bağışlamış. Garipleri sevindirip gönül yapmış. Oğlunu altın pencereci geniş bir otağa yerleştirip dadılara emanet etmiş.

Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Ay batmış, gün dolanmış. Oğlan, on beş yaşına dayanmış. O zamanlar bir marifet göstermeyene ad verilmezmiş. Günlerden bir gün Bayındır Han, Oğuz beylerine yine büyük bir toy vermiş. Beyler bir bir gelerek Bayındır Han'ın otağında toplanmışlar. Dirse Han ise oğlu ile çıkagelmiş. Bayındır

Han'ın hizmetkârları Dirse Han'ı yarı yolda karşılamışlar. Getirip ak otağın önünde indirmişler. Kudretli Oğuz beylerinin

arasına buyur etmişler. Dirse Han, beyler ile oturmuş, oğlu da diğer çocukların yanına varmış. Kendisi gibi üç arkadaş bulup çelik çomak oynamaya koyulmuş.

Yeme içme faslı bitince Bayındır Han, azgın boğa ile kızgın buğrayı çıkarmaları için adam salmış. Birbirinden kuvvetli, altı adam hemen yürüyüp gitmiş. Üçü bir yandan, üçü diğer yandan zincirlerle tutarak kara boğayı getirmişler. Gelgelelim boğa, sanki boğa değil, azgın bir canavarmış. Elmas mızrağa benzeyen boynuzuyla sert taşa vursa kara taşı tuz buz edermiş. Kara boğa meydana çıkarken çarpınıvermiş. Bir anda altı adamın elinden boşanıp gitmiş. Meydanın orta yerine varıp burnunu yere dikmiş. Öfkeli öfkeli, yerleri deşeyip böğürmüştü. Altı adam, azgın boğanın şerrinden korkarak kaçmaya, diğer yandan da, “Kaçın!” diye bağırmağa başlamış.

Azgın boğayı zincirsiz görenler çil yavrusu gibi dağılmışlar. Çelik çomak oynayan üç oğlan da kaçmış. Akmeydan’ın orta yerinde bir tek Dirse Han’ın oğlancığı kalakalmış. Azgın boğanın üstüne geldiğini göre göre bir tarafa gitmemiş. Herkes, “Boğa oğlanı helâk eyleyecek!” diye hop oturup hop kalkmış ya! Oğlan olduğu yerden hiç kımıldamamış. Yalnız, eline kara bir taş alıp boğanın saldırmasını beklemiş. Azgın boğa, elmas mızrağa benzeyen boynuzlarını uzatarak hışımla oğlana saldırmış. Bunu görenlerin korkudan yüreği ağzına gelmiş. Boğa, oğlanın böğrünü ortalayarak koşturup varmış. Dirse Han’ın oğlancığı elindeki kara taşla boğanın alnının ortasına öyle bir indirmiş ki bin batmanlık boğa geri geri gitmiş. Arka ayaklarının üzerine yıkılarak çökmüş. Neye

uğradığını şaşırın boğa bir daha sürüp gelmiş. Oğlan bu sefer yumruğunu boğanın alnına dayamış. Süre süre meydanı bir uçtan, diğer uca dolaştırmış. Azgın boğa ile epey mücadele etmiş. Ama ne boğa alt edebilmiş ne de oğlan!

Boğanın iki küreğinin arası terden köpük bağlamış. Oğlanın ise takati kesilecek gibi olmuş. Bu ara, “Yıkılacak dama dayak verirler. Ben niye boğaya destek oluyorum?” diye fikrelemiş. Boğanın alnından kenara doğru çekilivermiş. Bunun üzerine azgın boğa, direği alınmış dam gibi ağzının üstüne yıkılmış. Oğlan bunu fırsat bilerek hemen bıçağını çıkarmış. Kalkmasına izin vermeden azgın boğayı bir solukta haklamış. Dirse Han’ın oğlancığ Bayındır Han’ın azgın boğasını yenince kudretli Oğuz beyleri birer birer Akmeydan’a inmişler. Oğlanı alnından öperek takdir etmişler.

Bu sırada Dirse Han, hanlar hanı Bayındır Han ile sohbet ediyormuş. Henüz oğlunun gösterdiği hünerden haberi yokmuş. Dedem Korkut, gelerek oğlanı babasına götürmüş. Hanları selamlayıp oturmuş. Kudretli Oğuz beyleri de toplanınca Dedem Korkut, iki dizinin üzerine doğrulup, “Hey Dirse Han! Senin oğlun Bayındır Han’ın azgın boğasını öldürdü. Cümle âlem oğlunun yiğitliğini gözleriyle gördü. Bu oğlan artık ad almayı hak etti. Oğlunun adı bundan sonra Boğaç olsun. Adını ben verdim. Yaşını Allah versin. Oğul atanın sırrıdır. İki gözünün biridir. Devletli oğul ocağının korudur. Devletsiz oğul ocağını kurutur. Evladın akıllı, neylersin malı? Evladın deli, neylersin malı? Ya evlat neylesin, baba göçüp mal kalmazsa. Baba malından ne fayda var, başta devlet olmazsa. Oğlun evladın devletli olsun hey Dirse Han!

Sen de babası olarak Boğaç'a beylik ver, taht ver. Boğaç akıllıdır, erdemlidir. Beyliğe yeter mal ver, mülk ver. Boğaç, hünerlidir.” demiş.

Yiğitlik vurmakla, beylik vermekle olur. Dirse Han, oğluna beylik vermiş, taht vermiş. Mal mülk vermiş. Boğaç, bileğine ve yüreğine sağlam bir yiğit olunca babasının adamlarıyla gezmez olmuş. Yanına kendisi gibi gürbüz, kendisi gibi cömert kırk yiğit alarak bunlarla arkadaşlık etmeye başlamış. Bunun üzerine Dirse Han'ın adamları Boğaç'ı kıskanmışlar. Neredeyse hasetten çatlayacak hâle gelmişler. Nihayet baba ile oğlu birbirine düşürmek için bir hile hazırlamışlar.

Bir gün Dirse Han'ın adamlarından yirmisi huzuruna çıkarak, “Hanım biliyor musun neler olmuş? Senin onmayası oğlun kırk adamıyla Oğuz boylarına saldırmış. Gördüğü güzel kızlara sarkmış. Yeni yetme çocukları korkutmuş. Ak sakalların sakalını, ak perçemli kadınların saçlarını yolmuş. ‘Akarsulardan haber geçti.’ dediler. ‘Kara dağlardan haber aştı.’ dediler. ‘Bayındır Han'ın kulağına kadar vardı.’ dediler. Bayındır Han, oğluna fena gazap etmekte imiş. Korkarız gazabı bize de dokunur. Böyle oğlan senin neyine gerek. Öldürsene!” demiş. Babasını oğluna düşürecek büyük yalan söylemiş.

Bunları duyunca Dirse Han, beyninden vurulmuşa dönmüş: “Böyle oğul bana gerekmez. Gidin, getirin; öldüreyim!” diye öfkeyle bağırılmış. Dirse Han'ın tuzağa düştüğünü gören bir diğeri ileri çıkıp, “Biz senin oğlunu nasıl getirelim? Senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez.” deyip kenara çekilmiş. Biraz sonra Dirse Han'ın öteki adamları çıkagelmişler. Yüzlerini

yere dikerek, “Dirse Han, bilir misin neler oldu? Senin oğlun kırk adamıyla beraber senden habersiz av avladı. Kuş kuşladı. Kara dağlarını kırdı geçirdi. Sonra kalkıp senin evine geldi. Anasıyla söz birliği, ağız birliği etti. Seni öldürmeye ant içti. Gözümüzle gördük, kulağımızla duyduk. Böyle oğul senin neyine gerek? O seni öldürmeden sen onu öldürsene!” demişler.

Dirse Han’ın, bunları da duyunca hiddetinden gözleri kararmış: “Böyle oğul bana gerekmez. Varıp getirin. Hemen öldüreyim!” deyip kılıcını sıyırmış. Yalancılardan başka biri yine başını uzatarak, “Biz senin oğlunu nasıl getirelim? Senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez. O inanırsa yine sana inanır. Oğlunu al, ava çık. Av avlayıp kuş kuşlarken ok atar, öldürürsün. Biz de ağız birliği eder, ‘Kaza oldu!’ deriz. Baba okundan kim şüphelenir?” diyerek Dirse Han’ın aklını iyice çelmiş.

Dirse Han, adamlarına altın gümüş dağıtıp gönüllerini hoş etmiş. Hiç vakit geçirmeden oğlunu alıp Kazılık dağına ava çıkmış. Kuş görünce vurmuşlar. Yokuş görünce durmuşlar. Güle oynaya av avlamışlar. Kuş kuşlamışlar. Gün akşam olurken bir derenin içine varmışlar. Dirse Han o vakte kadar Boğaç’ı öldürmeyince kırk namert yerinde duramaz olmuş. Biri Boğaç’ın yanına sokularak, “Boğaç! Han baban, ‘Oğlum gitsin, geyikleri getirip önümde avlasın. Ok atışına bakıp kıvanayım. At binişine bakıp güveneyim.’ diyor.” demiş.

Boğaç, saygısından dolayı babasının önüne geçmezmiş. Onun gerisinden gelirmiş. O zamanlar oğul babanın sözünü ikiletmezmiş. Baba sözünü ikiletene oğul demezlermiş. Boğaç,

babasından gelen haberle at oynatıp gitmiş. Bir zaman sonra önünde koca bir geyik sürüsüyle çıkagelmiş. Babasının önünde tek tek geyik avlamaya, hünerini ortaya dökmeye başlamış. Boğaç, babasının önünden bir o yana, bir bu yana geçtikçe kırk namert fırsatı ganimet bilmiş. Kırk namerdin kırkı birden, “Dem bu demdir.” deyip Dirse Han’a yaklaşmışlar: “Görmüyor musun Dirse Han? Sanki yazıda yabanda yer mi kalmadı? Boğaç niye senin önünde geyik avlıyor sanıyorsun? Niyetini hâlâ anlamadın mı? Geyiğe atar gibi yapıp seni vuracak. O seni öldürmeden sen onu öldür. Başka fırsat bekleme!” demiş. Bu sözlerden sonra Dirse Han’ın gözünü kan bürümüş. Kulaklarına kurşun dolmuş. Artık olanı görmez, denileni duymaz olmuş. Sadağandan bir ok alarak üzengiye kalkmış. Kurt sinirli yayını gerdiği gibi bıraktığı bir olmuş. Ok yaydan çıkınca geri döner mi? Dirse Han’ın kurt sinirli yayından çıkan ok vınlayıp gitmiş. Yedi yıl sonra, dualarla niyazlarla zor bulduğu oğlu Boğaç’ın iki küreğinin arasına saplanmış. Boğaç, “Anam!” diyerek geri dönüverince babası ile göz göze gelmiş, bu arada hızlı kanı düdük gibi şorlamış. Bir anda gözleri kararmış. Kulakları uğuldamış. Bir şey görmez, duyamaz olmuş. Çaresizce atının boynunu kucaklayıp yere düşmüş. Dirse Han, koşup oğlunun üstüne kapanmak istemiş. Ama o kırk namert, buna bile izin vermemiş. Atının dizginlerini çekerek Dirse Han’ı alıp evine getirmişler.

Gülçehre, meğer o gün oğlunun ilk avını kutlamak için attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Yemekler yaptırmış, içecekler hazırlatmış. Altın kadehler, gümüş sürahiler dizdirmiş. Büyük bir ziyafet sofrası kurdurmuş.

Oğuz beylerinin avdan dönmesini beklemiş. Gülçehre, Dirse Han'ın geldiğini duyunca sevinçle avluya çıkmış. Kocasını karşılamış. Kırk adamı ile perişan bir hâlde çıkagelen Dirse Han, hanımına ne selam sabah eylemiş ne de bir tek söz söylemiş. Ağzını bıçak açmadan yüzünü yere dikip acı acı inlemiş. Dirse Han'ın hâli bir yana dursun. Gelenlerin arasında Boğaç'ı göremeyince Gülçehre'nin aklına kötü kötü düşünceler sökün etmiş. Gülçehre, Dirse Han'a söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Beri gel hey, başımın bahtı, evimin tahtı.

Han babamın güvendiği, kadın anamın sevdiği!

Göz açınca gördüğüm, gönül verip sevdiğim!

Kudretli Dirse Han!

İki gittin, bir geliyorsun, oğlum nerede?

Boğaç'ımın süt emdiği damarlarım sızlıyor.

Kör olası gözlerim kötü seğiriyor.

Sarı yılan sokmuş gibi tenim şişiyor.

Herkes burada, yalnız yavrum yok!

Kurumuş çaylara sular saldım.

Allah dostu velilere adaklar adadım.

Aç görünce doyurdum, çıplak görünce giydirdim.

Dua niyaz, Allah'tan bir oğlu zor buldum.

Oğlum nerededir ey Dirse Han söyle bana!

Kara başım kurban olsun bugün sana!

Gülçehre, daha nice dil dökmüş. Fakat Dirse Han'dan tek

kelime cevap alamamış. Kırk namert karıyla kocanın arasına girip, “Oğlun sağdır, esendir. Av tadını alınca geyik peşinden gitti. Akşam sabah demez, çıkar gelir. Sen kaygılanma. Bey ise sarhoştur, sana cevap veremez!” demiş. Gülçehre, Dirse Han’dan umudunu kesince kırk ince belli cariyesini yanına alıp Kazılık dağına doğru at koşturmuş. Derelerden sel gibi, tepelerden yel gibi geçip bir solukta zirveye çıkmış. Elini alnına siper eyleyip yukarılardan aşağıları gözetlemiş. Sağına bakınmış. Soluna bakınmış. Dönmüş, yanına yönüne bakınmış. Bir de ne görsün? Bir dereye kargalar kuzgunlar inip inip kalkıyor. O an yıldırım gibi dereye doğru akmış. Gele gele gelmiş ki oğlancığı iki küreğinin arasından oklanmış, al kanlar içinde yatıyor. İki sadık köpekçeğizi de başında ona bekçilik ediyor. Kargayı, kuzgunu yaralı gövdesine kondurmuyor. Gülçehre, atından atılıverip oğlunun üstüne kapanmış. Koca dağları ağıta boğmuş. Büyük feryat figan koparmış. İki döküp bir söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Kara gözlerini uyku bürümüş, aç oğul!
On iki kaburgan kırılmış, toparlan oğul!
Can kuşun uçar olmuş, bırakma oğul!
Gövdende can kaldı ise söyle bana!
Kara başım kurban olsun sana!
Akar suların akmaz olsun Kazılık dağı!
Gölgeli ağaçların küle dönsün Kazılık dağı!
Koşan geyiklerin taş kesilsin Kazılık dağı!
Arslandan mı, kaplandan mı söyle oğul!
Bu kaza başına kimden geldi, bileyim oğul!

Boğaç annesinin feryadıyla uyanmış. Başını kaldırıp onun yüzüne bakmış: “Ak sütünü emdiğim canım anam! Kazılık dağının sularına, ağaçlarına, geyiklerine, arslanına, kaplanına beddua etme. Hiçbirinin günahı yoktur. Beddua edersen babama et. Bu suç, bu günah babamındır. Artık ağlama canım anam! Bu yaradan bana ölüm yoktur. Az önce boz aygırlı Hızır geldi. Yaramı üç kere sıvazladı. ‘Ana sütü ile dağ çiçeği yaranın merhemidir.’ deyip gitti.” demiş. Kırk ince kız, bunu duyunca hemen dört bir yana yayılmış. Taze açmış dağ çiçeği toplayıp getirmişler. Gülçehre, ise ana sütü sağlamak için kuru memelerini bir kere sıkmış. Ama bir damla bile çiğ süt gelmemiş. İki kere sıkmış. Zırnık çıkmamış. Üçüncü sefer annelik havliyle zorlayınca kanla karışık biraz süt gelmiş. Hiç vakit kaybetmeden dağ çiçeklerini bir kabin içinde ezmiş, ana sütünü karıştırıp bir güzel yoğurmuş. Kıvamını bulunca oğlunun yarasına sürmüştü. Üstünü ipek yaşmağıyla sarıp sarmalamış. Oğlunu bir ata bindirip gözden uzak, emniyetli bir yere götürmüştü. Dirse Han’dan saklayarak hekimlere, otacılara emanet etmiş.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Boğaç kırk günde iyileşip ayağa kalkmış. Artık eskisinden daha iyi at biner, yay çeker, ok atar olmuş. Bunu duyan kırk namert bir araya toplanmış: “Dirse Han, oğlunun sağ olduğunu duyar da gerçeği öğrenirse hiçbirimizi yaşatmaz. En iyisi Dirse Han’ı tutmalı, götürüp kâfirlere satmalı.” Diyerek sinsice varmışlar. Evlat acısıyla sararıp solan Dirse Han’ı tutmuşlar. Ellerini arkasından bağlayıp boğazına ip geçirmişler. Ekmeğini yedikleri, suyunu içtikleri Dirse Han’ı at ardında sürüyerek gizlice kâfir

illerine doğru yürümüşler. Kudretli Oğuz beylerinin ise bu işlerden hiç haberi olmamış.

Gülçehre, oğul derdinden kurtuldum derken bu sefer de kocasının derdine düşmüş. Onca ihanetten sonra kime güvensin, kimden aman dilesin? Doğruca Boğaç'ın yanına varıp söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Görüyor musun ey oğul, neler oldu?

Sarp kayalar sarsılmadan yer oyuldu!

Yurtta düşman yokken senin babanın üstüne düşman yürüdü.

Boynuna kıl sicim takıp at ardında sürüdü.

Aksakallı babanı kırk namert götürdü.

Kâfir ilinde köle diye satacaklar, durma oğul, durma!

Baban sana kıydı ise de sen babana kıyma!

Boğaç, babasına kırgın değilmiş. Ana baba hakkının aziz olduğunu bilirmiş. Bu kara haber üzerine atına atladığı gibi yürümüş. Kırk namerdin ardına düşmüş. Boğaç'ın gittiğini gören kırk kan kardeşi de onun ardı sıra at koşturmuş.

Kırk namert, Dirse Han'ı sürüyerek bir müddet yol gitmiş. Ağaçlık bir yere varınca durmuşlar. Dirse Han'ı bir ağaca bağladıktan sonra yiyip içmeye başlamışlar. Boğaç, iz süre süre kırk namerdi konduğu yerde bulmuş. Bunlara görünmeden arkadaşlarına, “Bre yiğitlerim! Siz saklanın. Ben şunlara varayım. Babamı bırakmalarını söyleyeyim. Beni tek görürlerse belki babamı bırakırlar. Kavgada zarar görmesin. Ben el etmeden de kimse yerinden çıkmasın.” demiş.

Boğaç, hızla kırk namerdin üstüne çıkagelmiş. Kırk namer, Boğaç'ın tek başına geldiğini görünce birden ayaklanmış. Birer kahkaha atıp, "Gelin, oğlunu da turalım. İkisini bir paraya satalım!" deyip kırkı birden saldırmış. Boğaç, geldiği yöne doğru kaçmaya başlamış. Kırk namer de onun arkasından hücum etmiş. Boğaç, kırk namerdi babasından uzaklaştırıp, arkadaşlarının olduğu yere çekince geri dönmüş. Arkadaşlarına el eylemiş. Kırk yiğit ağaçların arasından çıkarak Boğaç'ın etrafında toplanmış. Boğaç ile kırk kan kardeşi kaz sürüsüne şahin dalar gibi kırk namerde saldırmış. O an büyük bir savaş kopmuş. Meydan dolu baş olmuş. Kırk namerdin yirmisi kılıçtan geçirilmiş. Babayı oğula düşürenler girecek delik gözetmişler. Boğaç kaçanı kovalamamış, aman dileyene kılıç çekmemiş. Namertlerin cezasını verdikten sonra gelip babasını kurtarmış. Alıp hürmetle Oğuz ülkesine getirmiş.

Boğaç'ın bu yiğitliği hanlar hanı Bayındır Han'a duyurulmuş. Bayındır Han da Boğaç'a beylik vermiş. Taht vermiş. Dedem Korkut, gelerek boy boylamış. Soy soylamış.

Boğaç'ı övmüş:

Onlar da bu dünyadan geldi geçti.

Kervan gibi kondu göçtü.

Onları da ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

Gelimli gidimli dünya,

Son ucu ölümlü dünya!

Dua edeyim hanım: Güvendiğın dağların yıkılmasın.
Kaba gölgeli ağacın kesilmesin. Coşkun akan tatlı suların
çekilmesin. Aksakallı babanın mekânı cennet olsun. Ak per-
çemli annenin yeri Fatma Ana yanı olsun. Kadir Mevla kim-
seyi namerde muhtaç eylesin. Hanım hey...

ULAŞ OĞLU SALUR KAZAN BOYU

Beylerbeyi Salur Kazan, günlerden bir gün doksan başlı bir otağ diktirmiş. İçlerini ipek halılarla döşetmiş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Seksen yerde büyük kaplar, kazanlar kurdurmuş. Altın kadehler, gümüş sürahiler dizdirmiş. Türlü yemekler yaptırmış. Soğuk içecekler hazırlatmış. Kudretli Oğuz beylerine büyük bir ziyafet vermiş. Beyler yiğitler, toplanmışlar. Kazan Bey'in sofrasına oturup yiyip içmeye başlamışlar. Kazan Bey, kudretli Oğuz beylerini bir arada görünce keyfe gelmiş. İki dizinin üzerine çökerek, "Ünümü dinleyin beyler! Sözümü anlayın beyler! Yata yata yanlarımız ağrıdı. Dura dura bellerimiz kurudu. Yürüyelim beyler! Av avlayalım. Kuş kuşlalım. Semiz geyik vuralım. Otağımıza dönüp yiyelim, içelim. Birbirimizle hoş geçinelim." demiş. Oğuz beylerini kara yüksek dağlarında av avlamaya davet etmiş.

Oğuz beyleri, Kazan Bey'in av davetini memnuniyetle karşılamış. Yalnız, Aruz Koca, "Ağam Kazan, iyi güzel hoş diyorsun da pis dinli Gürcistan ağzında oturuyorsun. Hepimiz ava gidersek yerini yurdunu kim bekleyecek?" demiş. Kazan

Bey, “Bre Aruz Koca, kaygılanacak ne var? İlimin devleti, belimin kuvveti Uruz’um büyüyüp geliştii. On beşine değdi. Arslanın yavrusu da arslan olmaz mı? Üç yüz yiğidime oğlum Uruz baş olsun. Yurdumun yuvamın üstünde dursun.” demiş.

Bu sözün üstüne daha söz söylenmemiş. Oğuz beyleri bir bir atlanmışlar. Kazan Bey, yağız atını çektirip binmiş. Dündar Bey, alnı beyaz aygırına binmiş. Kara Göne, al atına atlamış. Şir Şemsettin, büyük beyaz atına binmiş. Beyrek, boz atına sıçrayıp binmiş. Bey Yegenek, doru aygırına binmiş. Saymaya kalksak saymakla bitmez. Kudretli Oğuz beyleri atlarına binmişler. Bunların ardınca öteki yiğitler kalkmışlar. Büyük küçük, atlı yaya birbirine karışmış, ala asker olup Aladağ’ava çıkmışlar.

Meğer Oğuzların içinde casus varmış. Hemen gidip Gürcistan hükümdarı Şöklü Melik’e haber vermiş: “Salur Kazan, Oğuz beylerini toplayıp ava çıktı. Bir haftadan önce gelmez. Obasının üstüne on beş yaşındaki oğlu ile üç yüz oyun arkadaşını bıraktı. Haberiniz ola!” demiş.

Şöklü Melik, derhâl yedi bin adam atlandırmış: “Gidin, Kazan’ın obasını gece yarısı basın. Oğlu kızı gelini, kimi tutarsanız getirin. Malını mülkünü yağmalayın, alın. Kalanı ateşe verin. Yakın, yıkın, gelin!” demiş. Kaftanı arkasından yırtmaçlı, yarı beline kadar kara saçlı, alaca atlı yedi bin kâfir, gece yarısı dörtnala gelmiş. Kazan Bey’in otağını tırtıl gibi dalamışlar. Kızını gelini korkutup ağlatmışlar. Kırk bey kızı ile servi boylu Burla Hatun’u esir etmişler. İhtiyar anasını sızlatıp deve boynuna asmışlar. Uruz’un ellerini arkasından

bağlamışlar. Boynuna ip geçirip at ardında sürümüşler. Kazan Bey'in ağır hazinesini, bol parasını, tavlavla atlarını, katar katar develerini alıp kâfirler gitmişler. Kuşluk vakti girmeden Gürcistan'a varmışlar. Kâfirlerin beyi, Şöklü Melik'in huzuruna çıkarak, "Salur Kazan'ın neyi var neyi yoksa toplayıp getirdik. Ona ağır darbe indirdik." demiş, aldığı esirlerle ganimetleri göstermiş.

Şöklü Melik, getirilenlere şöyle bir göz gezdirmiş: "Kazan'a yapacağımız bir kötülük daha var. Kazan'ın Kapılı Derbent'teki on bin koyununu da getirirsek o zaman iyi darbe vurmuş oluruz. Kazan, bir daha belini doğrultamaz!" demiş. Bunun üzerine kaftanı arkasından yırtmaçlı, yarı beline kadar kara saçlı, altı yüz kâfir atlanıp dörtnala yola çıkmış.

Kazan Bey'in Karacık adında bir çobanı varmış. Boyu öyle uzunmuş ki başı arşaya değermiş. Servi dalına benzer kollarını kaldırırsa bulutlara yetermiş. Saman yabasını andıran elleriyle taşı, demiri hamur gibi yoğururmuş. Karacık Çoban'ın korkusundan sürüye kurt dalmazmış. Çünkü dalan kurt iflah olmazmış. O civardaki otuz çobanın başı Karacık Çoban'mış. Kazan Bey'in on bin koyununu Kıyan Gücü ve Demir Gücü adındaki iki kardeşi ile yayar, yaylatırmış. Geceleyn de Kapılı Derbent'teki ağıla kapatır, zarardan ziyandan esirgermiş.

Gün dönmüş, vakit akşam olmuş. Kıyan Gücü ile Demir Gücü, koyunları getirip ağıla koymuşlar. Karacık Çoban ise kardeşlerinin yemeğini hazırlamış, yarın için de bir kuzu kızartmış. Üç kardeş yemeklerini yedikten sonra yerlerine çekilip yatmış. İki kardeş mışıl mışıl uyurken Karacık Çoban kara rüyalara dalmış. Bir ara dehşetle irkilip yatağından

fırlamış: “Hayırdır inşallah!” diyerek doğruca kardeşlerini uyandırmış. Karacık Çoban, kardeşleriyle bir olup ağılın yolunu yolağını sağlamaştırmış. Üç yere de tepe gibi taş yığmış. Alaca kollu sapanını belinden çözmüş. Parmağına geçirmiş. O gece ağılın etrafında nöbet tutmaya başlamış.

Seherle beraber kaftanı arkasından yırtmaçlı, yarı beline kadar kara saçlı, altı yüz kâfir, dört nala çıkagelmiş. Kazan Bey’in Kapılı Derbent’teki ağılının önünde saf tutmuşlar. Beyleri ileri çıkıp Karacık Çoban’a seslenmiş: “Karanlık bastığı zaman kaygılı çoban! Kar yağmur yağınca çakmaklı çoban! Sütü peyniri bol kaymaklı çoban! Dün gece biz geldik. Salur Kazan’ın doksan otağını biz yaktık, biz yıktık, biz yerle bir ettik. Salur Kazan’ın oğlu Uruz ile üç yüz adamını boyunlarına ip geçirip at ardında biz sürüydük. Gürcistan’a biz götürdük. Salur Kazan’ın hanımı boyu uzun Burla Hatun ile kırk bey kızını biz esir ettik. Salur Kazan’ın yerinden kal-kamayan ihtiyar anasını deve boynuna asarak biz götürdük. Salur Kazan’ın tavlavla atlarına biz bindik. Salur Kazan’ın katar katar develerini yedeğimizde biz çektik. Salur Kazan’ın ağır hazinesini, bol akçesini biz kaldırdık. Bu kadar darbeyi Salur Kazan’a biz vurduk! Çoban, aklın varsa ağılın yolağını aç. Salur Kazan’ın koyunlarını önümüze kat. Hizmetini Şöklü Melik’e anlatırız. Belki sana at, kaftan bağışlar. Yoksa gerisini sen düşün.” demiş.

Karacık Çoban, “Bre kâfir! Kaftanın kafana çalın. Sen beni baldırı çıplak mı belledin? Oradan bakınca alçak mı belledin? Senin atın, benim itim kadar etmez. Kâfir, sana değıl sürü kaptırmak, akça koyunlarımın bir tüyünü bile vermem.

Def ol git buradan!” demiş. Bunun üzerine kâfirlerin her biri bir yerden at oynatıp saldırmış. Üç kardeş ise üç koldan kâfirlerin üstüne sapan taşı yağdırmaya başlamış. Karacık Çoban, sapanın ayasına bir taş koyup attığında kâfirlerin biri ikisi devrilmiş. İki taş koyup attığında üçü dördü yıkılmış. Üç taş koyup attığında beşi altısı yere serilmiş. Böylece üç yüz kâfiri yerinden kalkamaz etmiş. Kalan üç yüzü de girecek delik aramış. Ama Karacık Çoban'ın yığıldığı taşlar tükenmiş. Sapan taşı kesilince kâfirler toparlanıverip üç kardeşe karşı oka çıkmışlar. Uğursuz oklarıyla Kıyan Gücü ile Demir Gücü kardeşleri şehit etmişler. Karacık Çoban'ı da üç yerinden oklamışlar. Karacık Çoban, iki kardeşinin şehit düştüğünü görünce gayrete gelmiş. Sapana taş yerine, koyundan keçiden eline ne geçmişse koyup koyup atmış. Yüz kâfiri daha oracıkta haklamış. Ötekilerinin de içine korku düşürmüştü. Sağ kalan iki yüz kâfir bir araya toplanmış: “Murada ermeyesi, hepimizi kırıp geçirecek.” Diyerek geldikleri gibi gitmişler.

Karacık Çoban, şehit düşen iki kardeşini defnettikten sonra kâfir leşini bir yere yığmış. Kâfir ölüsünden Kapılı Derbent'te büyükçe bir tepe meydana gelmiş. Daha sonra gidip yol kenarına bir ateş yakmış. Keçesinden kopardığı bir parça yünü kül eyleyip yaralarına basmış. Şehit düşen iki kardeşinin arkasından ağlarken Kazan Bey'e söylenmiş: “Salur Kazan, Kazan Bey! Ölü müsün, diri mi? Neredesin Bey Kazan! Yoksa bu işlerden haberin mi yok?” diye diye ağlamış.

Meğer o gece Kazan Bey de kara bir düş görmüş. Yattığı yerden ok gibi fırlayıp ayağa kalkmış. Yanı başında yatan kardeşi Kara Göne'yi uyandırıp, “Biliyor musun kardeşim Kara

Göne! Rüyamda neler gördüm? Yurdumun üstüne kara bulutlar çöküyordu. Ak otağımın üzerine yıldırımlar düşüyordu. Kuduz kurtlar evimi, çadırımı dişleyip yırtıyordu. Kara saçlarım kargı gibi uzayıp gözlerimi örtüyordu. İki elimi kan içinde gördüm. Şahinim, alıcı kuşum ölüyordu. Bu rüyadan sonra uykuyu, umudu yitirdim. Aklım fikrim başımdan gitti. Han kardeşim Kara Göne! Bu rüyayı yor, yorumla bana!” demiş.

Kara Göne, ağabeyinin rüyasını dinleyince ürperip iç geçirmiş: “Kara bulut dediğin devletindir. Yıldırım ise askerindir. Saç kaygıdır. Kan kara haberdir. Geri kalanını ben yoramam. Allah yorsun!” deyince Kazan Bey, “Avımı bozma, askerimi dağıtma. Yağız atı mahmuzlarsam üç günlük yolu bir günde alırım. Yarın öğle olmadan yurduma yuvama varırım. Herkes sağ salim ise akşam olmadan geri döner gelirim. Yok eğer, bir mesele varsa gelmem.” deyip gitmiş. Yağız atı kanatlandırıp gün öğlen olmadan yurduna gelmiş. Bakmış ki yeri yurdu yakılmış yıkılmış. Uçanlardan kuzgun kalmış. Kaçanlardan tazı dolaşmış. Bunu görünce yüreği, göğüs kabına sığmaz olmuş. Kara çekik gözlerinden yaş boşanmış. Ağım ağım ağlamış. Sızım sızım sızlamış. Deve gibi böğürmüş. Kurt gibi ulumuş. Kendini yerden yere vurmuş. Nihayet, “Ağlayıp durmak olmaz.” deyip at binmiş. Yurdundan ayrılan izleri süre süre Kapılı Derbent ayrımına gelmiş ki Karacık Çoban’ı yol üstünde ağlar bulmuş. Karacık Çoban, Kazan Bey’i görünce, “Ölmüş müydün, yitmiş miydin a Kazan! Neredeydin be Kazan!” deyip bir daha hıçkırması.

Kazan Bey, “Bre Çoban! Ak otağım buradan geçmiş, gördün mü? İhtiyar anacığımı, güzel yavuklumu gördün mü?

Kaz boyunlu gelinimi kızlarımı gördün mü? Üç yüz yiğidiyle Uruz'umu gördün mü? Tavla tavla atlarımı gördün mü? Katar katar develerimi gördün mü? Ağır hazinemi, bol akçemi gördün mü? Hayırlı bir haber veriver çoban bana. Kara basını kurban olsun bugün sana!” demiş. Karacık Çoban, kendi derdini unutup konuşmaya başlamış: “Dün değil evvelki gün Şöklü Melik yedi bin atlı kaldırmış. Ocağının üstüne saldırmış. Kara donlu, eğri dinli kâfirler gelmiş. Evini otağını tırtıl gibi kâfirler dalamış. İhtiyar anacığını deve boynuna asarak kâfirler götürmüş. Burla Hatun ile kırk bey kızını kâfirler esir etmiş. Uruz'u boynuna ip geçirip at ardında kâfirler sürmüş. Ağır hazineni, bol akçeni kâfirler almış. Cins atlarına kâfirler binmiş. Kızıl develerini yedekte çekmiş.” diyerek duyduğunu söylemiş.,

Karacık Çoban söyledikçe Salur Kazan, ah u vah etmiş. Feryat figan koparıp ağlamış. Gözleri kararıp dünya âlem başına dar gelmiş. Bir ara hiddetlenip, “Ağzın kurusun, dilin çürüsün çoban! Kadir Mevla başına bela yazsın! Bir daha kimseye kara haber veremeyesin.” demiş. Ağır beddua etmiş. Kazan Bey böyle deyince Karacık Çoban, bir daha hıçkır-mış: “Bana ne kızılıyorsun bey Kazan! Göğsünde bir damlacık yok mudur iman? Altı yüz kâfir de bizim üstümüze geldi. Savaştık, vuruştuk. Dört yüz kâfir öldürdüm. İki kardeşim senin uğruna şehit düştü. Ben ise üç yerimden oklandım. Tek başıma kaldım da kâfirlere semiz, zayıf bir kuzunu bile kap-tırmadım. Bunun için mi bana kahırlanıp beddua edersin? Bu mudur suçum?” demiş.

Bunun üzerine Salur Kazan, ettiği beddua için çok üzül-müş. Yalnız bir şey söylemeden atını mahmuzlayıp yürümüş.

O gidince Karacık Çoban da peşinden koşmuş. Üç solukta yağız ata yetişmiş. Kazan Bey, Karacık Çoban'ı yanı başında görünce durmuş: "Oğul, sen nereye gidiyorsun?" demiş. Karacık Çoban da, "Ağam Kazan, sen evini almaya gidiyorsan; ben de iki kardeşimin kanını almaya gidiyorum!" diye cevap vermiş. Kazan Bey, "Çoban olmasaydı Kazan düşmanı yenemezdi." Derler düşüncesiyle Karacık Çoban'ı başından atmaya çalışmış: "Oğul, karnım aç. Yiyecek bir şeyin var mı?" demiş. Karacık Çoban, "Ağam, akşamdan bir kuzu pişirmiştim. Kardeşlerime nasip olmadı. Buyur, şurada yiyelim." Deyip kaba gölgeli bir ulu ağacın altında azığını açmış. İki birden oturup üç lokmada koca bir kuzuyu yemişler. Karacık Çoban, azığı toplarken Kazan Bey onu tutuvermiş. Getirip kaba gölgeli ulu ağaca sıkıca bağlamış: "Bre, çoban! Seni bağlamasam arkamdan ayrılacağın yok! Aklın varsa karnın acıkmadan, gözün kararmadan bu ağacı koparmaya bak! Yoksa burada kurda kuşa yem olursun." deyip yürümüş.

Karacık Çoban, gayrete gelerek koca ağacı yeri yurdu ile söküp çıkarmış. Sırtındaki ağaçla tekrar Kazan Bey'in arkasına düşmüş. Yine bir solukta Kazan Bey'e yetişmiş. Kazan Bey, Karacık Çoban'ı sırtında ağaç, yanı başında görünce durmuş: "Oğul, nereye gidiyorsun böyle?" demiş. Karacık Çoban ise, "Ağam Kazan, kâfiri tepeleyince acıkırsın. Ben de bu ağaçla sana yemek pişiririm." diye cevap vermiş. Bu sözler Salur Kazan'ın pek hoşuna gitmiş. Atından inerek Karacık Çoban'ı çözmüş, gözlerinden öpmüş: "Allah nasip eder de evimi kurtarırsam; seni tavlacı başı yapayım." deyip beraberce Gürcistan'a doğru yola çıkmışlar.

Şöklü Melik, adamlarının eli boş geldiğini görünce küp-
re binmiş. Adamlarına bağırıp çağırmış. Bin bir türlü hakaret
eylemiş: “Beceriksizler! Altı yüz adam gitti. İki yüzü zor sağ
geldi. Onlar da bir uyuz koyun bile getiremedi. Yıkılın kar-
şımdan!” deyip hepsini azarlamış. Daha sonra beylerine dö-
nüp, “Biliyor musunuz, Kazan’ın en zoruna giden ne olur?
Uzun boylu Burla Hatun gelsin. Bize kadeh sunup içki versin.
Kazan, bunu duyarsa kahrından ölür.” demiş. Yerin kulağı
var derler. Şöklü Melik’in sözleri Burla Hatun’a kadar varmış.
Bunu duyunca Burla Hatun’un can evine ateş düşmüş. Kara
bağrı sarsılmış. Aydınlık gözleri kararmış. Akli başından git-
miş. Nihayet kendini toplayıp kırk bey kızının arasına karış-
mış: “Kazan’ın hanımı kim diye sorarlarsa herkes çıkıp benim
desin!” diye sıkı tembih vermiş.

Bir zaman sonra birkaç kâfir gelip, “Kazan’ın hanımı
kim?” demiş. Birbirine benzeyen kırk bir tane bey kızı, bey
hanımı ileri çıkıp “benim” diye cevap vermiş. Bu cevap kar-
şısında kâfirler ne yapacaklarını bilememişler. Doğruca Şök-
lü Melik’e varıp durumu anlatmışlar. Şöklü Melik, “Varın,
Kazan’ın oğlu Uruz’u çengele asın. Etlerini çeke çeke koparıp
kavurma yapın. Götürüp önlerine koyun. Eğer kim yemezse;
Burla Hatun odur. Onu alıp getirin, içki verip kadeh sunsun!
Kazan’dan öcümüzü alalım.” demiş.

Şöklü Melik’in uğursuz sözleri Burla Hatun’a kadar gel-
miş. Bu kara haberle Burla Hatun, ölüp ölüp dirilmiş. Ken-
dini belli etse mi etmese mi, bilememiş. Oğlunun hayatı ile
namusu arasında kalakalmış. Uzun boylu Burla Hatun, yüre-
ği paramparça bir hâlde oğlu Uruz’un yanına varmış. İki döküp

bir söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş: “Oğul, oğul ay oğul! Bilir misin neler oldu? Kâfirler, kötü kötü söyleştiler. Fısıf fısıf konuştular. Babanı kahrından öldürmek için Şöklü Melik emir vermiş: ‘Gidin, Kazan’ın karısını getirin. Döşeğimize gelsin. Bize kadeh sunup içki versin.’ demiş. Bunu duyunca kırk bey kızına tembih verip arasına karıştım. Kâfirler geldiler. Beni bilemediler. Çıkıp geri Şöklü Melik’e vardılar. O kâfir oğlu kâfir, ‘Varın, oğlu Uruz’u çengele asın. Çeke çeke ak etini kopartın. Kara kavurma yapıp önlerine koyun. Kim yerse Burla Hatun değildir. Kim yemezse Burla Hatun odur. Alın getirin.’ demiş. Oğul, iki arada bir derede kaldım. Ne edeyim, neyleyim? Can ciğer pasesi oğlumun etini mi yiyeyim; yoksa pis dinli kâfirin döşeğine girip Bey Kazan’ımın namusunu mu çiğneyeyim?” demiş. Ağım ağım ağlamış. Sızım sızım sızlamış. Kara bağrını döve döve inlemiş.

Uruz, annesinin sözleri ile kahrolmuş. Gözlerinden kanlı yaşlar boşanarak, “Ana, canım ana! O nasıl söz? Sakın ana, sakın! Benim için ağlayıp söylemeyesin. Yaş döküp inlemeyesin. Kâfirler etimi kesince, kavurup önünüze koyunca kırk bey kızı bir lokma yerse; sen iki ye. Yeter ki kâfir seni bilmesin. Babamın namusu lekelenmesin. Sakın, ana sakın!” diye haykırmış.

Burla Hatun, Uruz’un ayaklarına kapanıp kara sicim saçlarını yolmuş. Güz elması yanaklarını parçalamış: “Oğul!” diye diye ağlamış. İki ciğerini birden dağlamış. Uruz, anasına söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Canım ciğerim anam!

Ne diye ağlıyorsun?

Bağrımı dağlıyorsun!

Hey ana, cins at olur da bir tayı olmaz olur mu?

Kızıl deve olur da bir yavrusu olmaz olur mu?

Akça pakça koyun olur da kınalı bir kuzusu olmaz olur mu?

Sen sağ ol canım anam, babam sağ olsun!

Benim gibi bir oğul bulunmaz olur mu?

Burla Hatun, oğlu Uruz ile daha çok söyleyip koklaşmış. Kâfirlerin sesi gelince tekrar kırk bey kızının arasına karışmış. Kâfirler gelir gelmez Uruz'u tutmuşlar, darağacının önüne getirmişler. Uruz çaresizce boynunu bükmüş. Darağacının dibine iki damla yaş dökmüş: “Ölü müsün, diri misin Han babam! Ayakta durmaya yetmiyor çabam. Esir düştü eşim, dostum, akrabam. Yetiş Salur Kazan, imdada yetiş!” diye fer-yat etmiş. O an sanki darağacı yeşermiş. Dal budak vermiş. Beylerbeyi Salur Kazan, Karacık Çoban ile Şöklü Melik'in meydanına dörtнала girmiş. Kâfirler, Kazan Bey'i görünce sevinçten uçmuşlar: “Kazan'ı da turalım. Oğlunun karşısına asalım. İkisini birden kebab edelim.” deyip kılıcını çeken sal-dırmış.

Karacık Çoban'ın bir sapanı varmış. Ayası üç yaşındaki dana derisinden, kolları otuz koyun yününden, şaklatanı dokuz keçi kılındanmış. Bir atışta on iki batman taş atar-mış. Attığı taş yere düşmezmiş. Yere düşse bile yer toz gibi savrulurmuş. Ocak gibi oyulurmuş. Taşın düştüğü yerde üç yıl ot bitmezmiş. Biten ot üç güne yetmezmiş. Kururmuş.

Semiz koyun, zayıf kuzu kırdı bayırda kalsa sapan korkusuna kurt gelip yemezmiş. Karacık Çoban sapanı sekiz batmanlık bir taş koymuş. Gelen kâfirlere doğru atmış. Sekiz batmanlık taşın korkusu bir yana dursun. Sapanın şaklaması geniş dünyayı kâfirlerin başına dar etmiş. Yemekte olanın kaşığı elinden düşmüş. Su içenin suyu boğazına durmuş. Gülenin nefesi düğümlenmiş. Şöklü Melik'in çavuşu, kapıcısı korkudan girecek delik aramış. Zindancılar ise esirleri unutup kendi canlarının derdine düşmüşler.

Kazan Bey'i yakalamak için kâfirler seferber olmuşlar. Ama Kazan Bey, kaz sürüsüne şahin girmiş gibi kâfirlerin arasına dalmış. Sağlı sollu kılıç çalmaya başlamış. Beş bin kâfiri geri püskürtmüştü. Bu sırada on altı bin kâfir daha demir zırh giyinip meydana inmiş. Karacık Çoban ile Salur Kazan'ın etrafını çevirmişler. İki yiğit sırt sırta vermiş. Bir zaman güzel cenk etmiş. Uğursuzun biri bir ok fırlatmış. O da gelip Kazan Bey'in göz kapağını çizip atmış. O saniye Kazan Bey'in hızlı kanı boşanmış. Gözlerine dolmuş. Görür gözleri görmez olmuş. Uruz'un dal budak salmış ağacı sararmış solmuş. Kazan Bey, kalkanını baş üzeri tutup düşmana bir müddet daha kılıç çalmış. Bu arada kavga kokusunu alan Oğuz beyleri bir bir yetişmişler. Görelim, hanım kimler yetişmiş:

Karadere ağzında doğan, beşiğinin örtüsü kara boğa derisinden olan, hiddetlenince dağı taşı un eden, kara bıyığını ensesinin gerisinde yedi yerden düğümlen, yiğitlerin ejderhası, Kazan Bey'in kardeşi, Ulaş oğlu Kara Göne dört nala yetişmiş: “Çal kılıcını babam oğlu kardeşim, yetiştim!” demiş. Kaza benzer kâfire şahin gibi dalıp kılıç çalmış.

Bunun ardınca görelim, kimler yetişmiş:

Hemite ve Mardin kalesini alan, demir yaylı kâfir Kıpçak Melik'e kan kusturan, Kazan Bey'in gözbebeği kızını erlik, yiğitlik, düğün dernek ile alan, Oğuz aksakallarının takdirini kazanan, al ipek şalvarlı, atı kuğu püsküllü, Kara Göne oğlu Kara Budak ok gibi gelmiş: "Çal kılıcını amcam, babam, yetiştirdim!" demiş. Önüne çıkana kan kusturmuş.

Bunun ardınca görelim, kimler gelmiş:

Altmış toklu derisini kürk yaptırsa topuklarını örtmeyen, altı toklu derisini börk yaptırsa kulaklarını örtmeyen, kolu budu irice, uzun baldırları ince, Kazan Bey'in dayısı at ağızlı Aruz Koca dötrnala meydana dalmış: "Çal kılıcını bacım oğlu, yetiştirdim!" demiş. Kâfirleri bir uçtan, diğer uca tepeleyip geçmiş.

Bunun ardınca görelim kimler yetişmiş:

Mekke'ye gidip Peygamber'in nurlu yüzünü gören, o Peygamber'in Oğuz ülkesinde sahabesi olan, hiddeti tutunca bıyıklarından kan fışkıran, bıyığı kanlı Büğdüz Emen rüzgâr gibi gelmiş: "Muhammed aşkına ağam, çal kılıcını yetiştirdim!" demiş. Düşmanın altından girip üstünden çıkmış.

Bunun ardınca görelim, kimler yetişmiş:

Parasar'ın Bayburt Kalesi'nden fırlayıp uçan, kudretli Oğuzların beğenileni, Kazan Bey'in en çok güvendiği, boz aygırlı Bamsı Beyrek dötrnala meydana girmiş: "Çal kılıcını ağam Kazan, ben geldim!" demiş. Kâfirin uçanına kaçanına göz açtırmamış.

Saymakla Oğuz beyleri tükenmez. Dış Oğuz beyleri dışardan saldırmış. İç Oğuz beyleri içerden merkeze yüklenmiş.

Salur Kazan, Şöklü Melik'in üzerine varmış. Vurup attan düşürmüş. Düşürdüğü yerden geri kaldırmamış. Alaca kanını yeryüzüne akıtmış. Düşmanın tuğu ile sancağını Kara Göne kılıç çalıp indirmiş. Derelerden tepelerden düşmanın üzerine o gün ölüm yağmış. O gün namertler kaçacak delik gözetmiş. O gün ciğeri sağlam yiğitler belli olmuş. O gün kıyamet gibi bir savaş olmuş. Meydan boydan boya baş olmuş. O gün yiğit atlar koşmuş, nalları düşmüş. Kara çelik kılıçlar çalınmış, ağzı düşmüş. Üç kanatlı kayın oklar atılmış, temreni düşmüş. Kıyametin bir günü de o gün olmuş. Yalnız, aman dileyene kılıç çekilmemiş. O gün on iki bin düşman kılıçtan geçirilmiş. Beş yüz Oğuz yiğidi ise şehit düşmüş.

Kazan Bey, çoluğunu çocuğunu kurtarmış. Hazinesiyle birlikte büyük ganimet kazanmış. Ordusunu toplayıp yurduna geri gelmiş. Altın başlı otağlar kurdurmuş. Karacık Çoban'ı tavlacı başı yapmış. Kahraman koç yiğitlere yer, yurt, altın, gümüş, şalvar, cübbe dağıtmış. Uruz'un başı için kırk cariyeye ile kırk köle azat eylemiş. Yedi gün, yedi gece ziyafet çekip fakiri fukarayı sevindirmiş. Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çalmış. Kazan Bey'in yiğitliğini anlatmış.

Hani beyler, erenler,
Dünya benim diyenler?
Ecel aldı yer gizledi.
Fâni dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya!

Güvendiğin dağlara kar yağmasın. Kaba gölgeli ağacın kesilmesin. Coşkun akan tatlı suyun kurumasın. Kadir Mev- la kimseyi namerde muhtaç eylesin. Aksakallı babanın mekânı cennet olsun. Ak perçemli annenin mekânı cennet olsun. Âmin diyenlerin Allah yüzüne baksın. Allah kimseyi ümitsiz bırakmasın. Günahımızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Huzurunda dua ettik, kabûl olsun. Hanım hey...

BAY BÜRE OĞLU BAMSI BEYREK BOYU

İç Oğuzlarda Bay Büre adında bir bey varmış. Bay Büre'nin dünya malından yana nasibi pek açılmış. Karpısında tavlavla atları, katar katar develeri, kırk çobanlı sürüleri varmış. Altının gümüşün hesabını ise varın siz görün. Gel gelelim, bu malları güdüp gözetecek, yedi kızına kardeş olacak, kendisi ölünce yerini yurdunu tutacak bir tek oğlu bile yokmuş. Bunun için de bağı günden güne kavrulmuş.

Günlerden bir gün Bayındır Han, hanlık otağını kurdurmuş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Türlü yemekler, lezzetli içecekler hazırlatmış. Oğuz beylerine büyük bir ziyafet çekmiş. Beyler de hanlar hanı Bayındır Han'ın sohbetine oğulları ile çıkagelmişler. Beylerbeyi Salur Kazan, oğlu Uruz ile gelmiş. Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne, yanında oğlu Kara Budak'ı getirmiş. Bayındır Han'ın veziri Kazılık Koca, oğlu Bey Yegenek'i almış yanına. Gaffet Koca, oğlu Şîr Şemsettin ile birlikte gelmiş. Daha nice Oğuz beyleri, oğullarını alıp gelmişler. Bay Büre, kudretli Oğuz beylerini oğulları ile beraber, yan yana, omuz omuza görünce içlenmiş. Başını önüne eğip kaderine kahretmiş. Mendilini çıkarıp hüngür hüngür ağlamış.

Kazan Bey bunu görünce, “Bre Bay Büre! Sürüne kurt mu girdi? Gövdene dert mi girdi? Hayırdır, niye ağlıyorsun?” demiş. Bay Büre de, “Ben ağlamayım da kimler ağlasın a dostlar! Dünya malından yana nasibim bol. Kız evlat dersiniz; tam yedi tane. Fakat oğuldan yana nasibim kupkuru. Kardeşten yana da kadersizim. Sırtımı dayayacağım bir kardeşim de yok. Yarın birgün ölüp gideceğim. Ocağım sönüp kalacak!” deyip bir daha hıçkırılmış.

Salur Kazan, “Hey Bay Büre! Bu işler emmi dayı yardımına gelmez. Senin işini ancak Allah onarır! Biz, el açıp Allah’a dua edelim. Belki bir ağzı dualının duası kabul olur. Allah sana da bir oğul verir.” demiş. Kudretli Oğuz beyleri hep birden el açmışlar. Can u gönülden dua etmişler. Allah’tan Bay Büre’ye hayırlı bir oğul vermesini dilemişler.

O zamanlar beylerin duası dua, bedduası beddua imiş. Allah’tan ne dileseler kabul olurmuş. Dış Oğuzlarda da Bay Bîcan adında bir bey varmış. O da maldan mülkten yana Bay Büre’den geri kalır değilmiş. Üstelik güçlü kuvvetli bir de oğlu varmış. Ama Bay Bîcan’ın da kız evladı yokmuş. Bay Bîcan da ileri çıkıp, “A beyler! Benim için de dua edin. Allah’tan bir kız evlat isterim. Eğer dualarınız kabul olur, Allah Bay Büre’ye bir oğul, bana da bir kız verirse sizler de şahit olun, ikisi birbirine beşik kertmesi, nişanlı olsun.” demiş. Kudretli Oğuz beyleri, Bay Bîcan için de dua etmişler.

O gün Oğuz beyleri yemişler, içmişler. Hoşça vakit geçirmişler. Gün kavuşmuş, evli evine, köylü köyüne dağılmış. Ay batmış. Gün dolanmış. Günler günlere ulanmış. Artık aradan ne kadar zaman geçmiş ise Bay Büre’nin apalak topalak bir oğlu

olmuş. Bay Bîcan'ın da ay yüzlü, üzüm gözlü bir kızı olmuş. Oğuz beyleri bu haberi işitince çok sevinmişler. Hele Bay Büre'nin sevincine diyecek yokmuş. Oğlu için dokuz koçu birden kurban eylemiş. Altın pencereleli otağlar kurdurmuş. Oğluna baktırmak için iyi huylu dadılar tutmuş. Bay Bîcan ise kızını allandırmış pullandırmış. Altın başlıklı beşiklerde beletmiş. Etrafını çiçeklerle donatmış. Çiçeğe benzeyen kızının adını da Banı Çiçek koymuş. Banı Çiçek'e kırk bir tane dadı tutmuş. Ona gözü gibi baktırmış.

Her doğan büyür, kaburgalı gelişir. Derken oğlan beş yaşına gelmiş. Beş yaşından on yaşına girmiş. On yaşından on beş yaşına basmış. Artık alımlı çalımlı, kartal bakışlı, yakışıklı bir yiğit olmuş. Öyle ki güzelliği göz almış. Görenin akli kalırmış. Bunun için yüzünü peçe ile gizlemiş. O zamanlar bir yiğit baş kesmez, kan dökmezse ona ad verilmezmiş. Daha hüner gösterip ad almadığı için de bu yiğidi Oğuz ilinde peçeli diye bilirlermiş. Günlerden bir gün Bay Büre'nin oğlu atlanmış. Kırk arkadaşı ile ava çıkmış. Av avlamış. Kuş kuşlamış. Dağ bayır dolaşmış. Yorulunca yeşil bir düzlüğe, taze çimenliğe gölgelik kurup oturmuş. Kırk arkadaşı ile yiyip içmeye başlamış. Bu sırada biri koşarak gelmiş. Oğlanın karşısında diz çökmüş: "Yiğit, yiğit! Bey yiğit! On beş yıldır Oğuz'da değildik. Şam'a, Rum'a, oradan İstanbul'a vardık. Oğuz beyleri için kâfirin güzel mallarından aldık. Dönerken Kara Derbent ağzında Avnik Kalesi'nden beş yüz kâfir baskın verdi. Ben kaçıp canımı zor kurtardım. Ağabeyim esir gitti. Malımız rızkımız yağmalandı. Ocağına düştüm yiğit! Başının gözünün sadakası için medet!" demiş. Yas yas yalvarmış.

Meğer bu gelen, Bay Büre'nin küçük bezirgânıymış. Ama ne oğlan bezirgânı tanımış ne de bezirgân oğlanı. Bay Büre, oğlu olur olmaz bezirgânlarına, “Gidin, Şam'ı, Rum'u gezin görün. Oğlum için güzel hediyeler getirin.” demişmiş. İki kardeş de seneler senesi Şam'ı, Rum'u dolaşmışlar. Alacaklarını almışlar. Satacaklarını satmışlar. Güzel kâr eylemişler. Gelirken de Bay Büre'nin oğlu için İstanbul'dan deniz taşı bir boz aygır almışlar. Bir ak kirişli sert yay almışlar. Bir de altı kanatlı üç batmanlık gürz beğenmişler. Bunlardan başka fevkalade, güzel, nadide hediyeler alıp yola düşmüşler. Gele gele Kara Derbent ağzına gelmişler ki birden beş yüz kâfirin saldırısına uğramışlar.

Bay Büre'nin peçeli oğlu kendisinden medet dileyene medet eylemiş. Bezirgânın imdadına yetişmek için, hemen ayaklanmış. At binip kılıç kuşanmış. “Beni seven arkamdan gelsin.” deyip yürümüş. Kırk yiğidi de onun peşi sıra koşturup gitmiş. Oğuz yiğitleri iz sürüp kâfirin üstüne varmışlar. Meğer kâfirler de malları yağmaladıktan sonra bir yere konmuşlar. Hırılaşa hırılaşa altınları akçeleri paylaşıyorlarmış. Bay Büre'nin oğlu kırk yiğidi ile kaz sürüsüne şahin dalar gibi kâfirin arasına dalmış. Bir çalışta kırkını birden yere sermiş. Bir daha vurmuş, sekseni yığılıp kalmış. Kâfirlere göz açtırmamış. Baş kaldırına baş eğdirmiş. Direnene diz çöktürmüştü. Aman dileyeni ellememiş. Kaçanı kovalamamış. Güzel savaş eylemiş. Esir düşmüş büyük bezirgân ile mallarını kâfir elinden kurtarmış. Büyük bezirgân kurtulur kurtulmaz oğlanın eline sarılmış: “Bey yiğit! Sen bize erlik gösterdin. Büyük iyilik ettin. Gel de beğendiğin maldan al. Yük altında kalmayalım.” demiş.

Bay Büre'nin oğlu, "Madem yük altında kalmak istemezsiniz. O hâlde gönlünüz kalmasın." deyip mallara şöyle bir göz gezdirmiş. Altını gümüşü elinin tersiyle itmiş. Atlasın, kaftanın yüzüne bile bakmamış. Cama cıncığa ise hiç itibar etmemiş. Vara vara deniz tayı boz aygırı, ak kirişli sert yayı, bir de altı kanatlı üç batmanlık gürzü beğenmiş: "Bu üçünü bana verin." demiş. Bunun üzerine bezirgânların suratları asılmış. Şekli şemaiî değişmiş. Tek kelam etmemişler. Oğlan bunu görünce, "Bre bezirgânlar! Çok mu istedim?" demiş. Büyük bezirgân, "Bey yiğit, niye çok olsun? Senin yaptığının yanında bunların lafı bile olmaz. Ama o üçünü beyimizin oğluna götürürdük." deyip boyun bükmüş. Oğlan, "Bre, sizin beyiniz kimdir? Kime götürsünüz bunları?" deyince bezirgân, "İç Oğuzlarda Bay Büre derler. Bizim beyimiz odur. Bu hediyeler de beyimizin oğlundur." demiş. Oğlan bunların kendisi için getirildiğini anlayınca tek kelime etmemiş. Kendi kendine, "Burada minnetle alacağıma, evde hürmetle alırım." diyerek arkasını dönüp gitmiş.

O akşam Bay Büre, oğlu ile otururken bezirgânlar çıka-gelmişler. Selam verip içeri girmişler. Bakmışlar ki kendilerini kurtaran yiğit başköşede oturuyor. Bezirgânlar hemen ileri varıp eğilmişler. Öpmek için oğlanın eline sarılmışlar. Bay Büre bunu görünce hiddetlenmiş: "Bre edepsizler! Baba eli dururken oğul eli mi öpülür?" diye kükre-miş. Bezirgânlar, o yiğidin Bay Büre'nin oğlu olduğunu anlayınca çok sevinmişler: "Aman beyim incinme! Senin oğlun olmasaydı mallarımız Gürcistan'a gitmişti. Tabî biz de esir olmuştuk. Kara Derbent'te üstümüze beş yüz kâfir saldırdı. Bizi de mallarımızı

da kâfir elinden oğlun kurtardı.” deyip oğlanın nasıl yiğitlik gösterdiğini bir bir anlatmışlar. Bunun üzerine Bay Büre yumuşamış: “Bre bezirgânlar! Dediğiniz oğluma ad koyacak kadar var mıdır? Söyleyin hele!” demiş. Bezirgânlar da, “Hem de nasıl beyim, hem de nasıl? Bu oğlana değil bir ad, iki ad koyacak kadar vardır.” demişler.

Bay Büre, sevine kıvana kudretli Oğuz beylerini çağırmış. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Türlü yemekler yaptırmış. Lezzetli şerbetler hazırlatmış. Oğuz beylerini ağırlıklarınca ağırlamış. O gün Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çalmış. Bay Büre'nin oğluna Bamsı Beyrek adını koymuş. Kudretli Oğuz beyleri, Dedem Korkut ile el kaldırmış: “Bu ad, bu oğlana kutlu olsun!” diye dua etmişler. Yiyip içtikten sonra Bay Büre, oğlu için bir de yedi günlük av tertiplemiş. Bamsı Beyrek, deniz tayı boz aygırına binmiş. Ak kırıli sert yayını sırtına asmış. Kudretli Oğuz beyleriyle ala asker olup Aladağ'a ava çıkmış. Derelerden geçerek, soğuk sular içerek az gitmişler, uz gitmişler. Çayır çimen geçmişler. Vara vara bir bayıra varmışlar. Burada karşlarına bir geyik sürüsü çıkmış. Beyrek, üç yaşlı bir erkek geyiğin peşine düşmüş. Geyik kaçmış, Beyrek kovalamış. Süre süre yeşil düzlük, taze çimenlik bir yere getirmiş. Bir de bakmış ki biraz ilerde kırmızı bir otağ kurulu. Otağın önünde de allı yeşilli kızlar oturuyor. Beyrek, o yana bir daha dönmeden geyiği izlemeye devam etmiş. Üç yaşlı erkek geyik varmış, otağın açığında bir yerde durmuş. Beyrek, bunu fırsat bilerek yayını gerdiği gibi bir ok atmış. Geyiği olduğu yere yıkmış.

Meğer bu otağ Bay Bîcan Bey'in kızı, Banı Çiçek'in otağymış. Banı Çiçek, otağının önünde geyik vuran yabancıyı görünce hiddetlenmiş: "Hele kızlar! Şu densiz oğlana bakın! Bize erlik mi gösteriyor, ne? Varıp şundan pay isteyin. Bakalım ne diyecek?" demiş. Kısırca Yenge dedikleri cariyeye, Beyrek'in yanına varıp geyikten pay istemiş. Beyrek ise, "Ben avcı değilim. Bey oğlu beyim. Hepsini alın. Yalnız şu otağ kimindir?" demiş. Kısırca Yenge, "Bey yiğidim! Bu otağ Bay Bîcan kızı Banı Çiçek'indir." demiş. Bamsı Beyrek, Banı Çiçek ile beşik kertmesi nişanlı olduklarını bilirmiş. Ama daha bir günden bir güne onu görmüş değilmiş. Banı Çiçek'in adını duyunca Beyrek'in kalbi kuş gibi çırpınmış. Göğüs kafesine sığmaz olmuş. Tam da Banı Çiçek'in hangisi olduğunu soracakmış ama Kısırca Yenge çoktan dönüp gitmiş.

Kısırca Yenge gelince Banı Çiçek telaşla, "Ne dedi? Kimmiş? Kimin nesiymiş? Geyikten pay verdi mi kız?" diye sormuş. Kısırca Yenge de, "O yiğit avcı değilmiş. Yüzü peçelinin biri. Bey oğlu bey miymiş ne? Geyiğin hepsini bize bıraktı." demiş. Banı Çiçek, o vakte kadar Beyrek'in ne adını duymuş ne de yüzünü görmüşmüş. Yalnız babası Bay Bîcan Bey, "Seni Bay Büre Bey'in peçeli oğluna beşik kertmesi verdim." deyip dururmuş. Kısırca Yenge, "Yüzü peçelinin biri..." deyince kızın içine bir sızı yürümüş: "Hele kızlar varın. Şu yiğidi çağırın. İki çift bir tek laf edelim. Bu yiğit, benim beşik kertmesi nişanlım olmasın sakın!" deyip içeri girmiş.

Birkaç kız gidip Beyrek'i çağırmış. Beyrek otağın önüne gelince Banı Çiçek de yaşmaklanıp dışarı çıkmış: "Yiğit, neredensin, kimlerdensin? Adın sanın nedir? Buralarda ne ararsın?" diye

peş peşe sormuş. Beyrek ise, “İç Oğuzlardan Bay Büre’nin oğluyum. Adım sanım, Bamsı Beyrek. Buralarda Bay Bıcan’ın kızı Banı Çiçek varmış. Onu görmeye geldim. Peki, sen kimsin?” demiş. Banı Çiçek, kendisini belli etmeyip, “Ben Banı Çiçek’in dadısıyım. O, öyle herkese görünecek biri değildir. Onu görmek için önce hünerini göstermen gerek. Ondan sonra belki sana görünür.” demiş. Bamsı Beyrek, onun Banı Çiçek olduğunu anlamış. Yüzünü görür görmez içi kaynamış. Fakat kızın oyununa gelmiş gibi görünüp, “Öyleyse Banı Çiçek’i çağır gelsin. Ne hüner isterse göstereyim.” demiş. Bunun üzerine kız, “Atı, benim atımı geçmeyene, oku, benim okumdan ileri düşmeyene, güreş tutunca beni alt etmeyene Banı Çiçek görünmez. Yüreğin yetiyorsa gel, yarışıp güreşelim.” demiş.

İkisi birden atlanmış. Sanki ikisi birden kanatlanmış. Banı Çiçek yel gibi esmiş. Bamsı Beyrek sel gibi akmış. Yan yana, kıran kırana bir zaman at koşturmuşlar. Ama varacakları yere Beyrek, bir at boyu önde varmış. Oradan uçsuz bucaksız bir düzlüğe çıkmışlar. Yay gerip ok atmışlar. Kızın oku yıldırım gibi gitmiş. Oğlanın oku ise şimşek gibi çakmış. Atlanıp oklarını aramaya çıkmışlar. İki oku, tâ üç günlük yolda zor bulmuşlar. Oğlanın okunun, kızın okunu bir arpa boyu geçmiş olduğunu görmüşler. Banı Çiçek bunu görünce, “Hey yiğit! Şimdiye kadar benim atımı, benim okumu geçen olmamıştı. Seninle bir de güreş turalım. Ondan sonra görelim nice yiğitsin!” demiş.

Beyrek, sıçrayıp inmiş. Börkünü çıkarıp peçesini sıyırmış. Kollarını çemreyip meydana çıkmış. Beyrek’in yüzünü görünce

Banı Çiçek'in kanı alevlenmiş. Bir anda aklı başından gitmiş. Oğlanın hünerini göreyim derken Beyrek'e sevdalanmış. Güç bela kendini toparlayıp karşısına dikilmiş. İki pehlivan olup birbirlerine sarılmışlar. Kız ile güreşilmez, kısrak ile yarışılmaz. Oğlan, kızı kaldırıp yere vurmak için çok çabalamış. Fakat vuramamış. Kız, oğlanı kaldırıp yere vurmak için çok çabalamış. Gelgelelim, vuramamış. İkisinin gücü birbirine denk imiş. Beyrek, "Bu kıza yenilirim baş kakıncı olur. El gün içine çıkamam." Deyip gayret etmiş. Bir anda kızın ince beline iki kolu ile sarılarak sertçe sıkıp kendine doğru çekmiş. Bir yandan da ayağına çelme takmış. Onu gaffete getirip iki omzunun üstüne yere düşürmüştü. Banı Çiçek, sırtı yere gelince yumuşak bir sesle, "Yiğit! Bay Bîcan'ın kızı Banı Çiçek benim." deyip gülümsemiş. Beyrek ise hemen serçe parmağındaki altın yüzüğü çıkarıp Banı Çiçek'in orta parmağına takmış: "Bu, aramızda nişan olsun bey kızı." demiş. Banı Çiçek de, "Tamam! Bu, aramızda nişan olsun bey oğlu." deyip iki yavuklu sözleşmiş.

Yedi gün dolunca av dağılmış. Beyrek evine varmış. İlk sofraya serildiğinde de elindeki kaşığı pilava saplayıp kenara çekilmiş. Oğlan evlenmek isterse kaşığı pilava dikine saplarmış. Kız da kabı kaba çalarmış. Beyrek'in hareketi anasıyla babasının gözünden kaçmamış. Ak Hanım, Bay Büre'nin kulağına eğilip, "Bey! Artık oğlanı baş göz etmek gerek! Bay Bîcan Bey'in kapısına otursak mı? Ne dersin?" demiş. Bay Büre, "Haklısın hatun! Meyveyi vaktinde koparmak gerek. Vaktini geçirmeden oğlu olan everecek. Kızı olan gelin edecek. Yalnız Deli Karçar'ın gönlünü nasıl edeceğiz, onu düşünürüm."

demiş. Meğer Deli Karçar, o vakte kadar kız kardeşini isteyenleri vurup öldürmüş. Bu yüzden kimse Banı Çiçek'e talip olamazmış.

Demir tavında dövülür, kırık sıcakken sarılır. Bay Büre, gün geçirmeden kudretli Oğuz beylerini davet etmiş. Yedirmiş içirmiş. Bey yiğitleri ağırlıklarınca ağırlamış. Nihayet derdini açarak, "Beyler, Bay Bıcan Bey'in kızı ile oğlumun beşik kertmesi nişanlı olduklarına hepimiz şahitsiniz. Yalnız Deli Karçar'ın kız kardeşine talip olanlara neler ettiğini de bilmeyen yoktur. Bu işi kim halledebilir? Bir çare gösterin." demiş. Beyler, "Bu işi yapsa yapsa Dede Korkut yapar." demişler. Dedem Korkut, "Beyler! Madem iş bize kaldı, bari Bayındır Han'ın tavlāsından güzel koşan iki at getirin. Bir keçi başlı boz aygır olsun. Dağda bayırda bununla gideyim. Diğeri de koç başlı doru aygır olsun. Düzde dölekte de buna bineyim. Birini diğeri yedek edeyim. Deli'nin hiddeti tutarsa belki kaçar kurtulurum." demiş. Beyler, Dede Korkut'a hak vermişler. Bayındır Han'ın tavlāsından o iki aygırı getirmişler. Dedem Korkut, koç başlı doru aygıra binip yürümüş.

Meğer hanım, Deli Karçar, yeşil düze, taze çimene otağ kurdurmuş. Arkadaşları ile ok yay talim edermiş. Dedem Korkut, öteden çıkıp gelmiş. Sağ elini kalbinin üzerine koymuş. Başını öne eğmiş. Selam vermiş. Deli Karçar, kaşlarını çatmış. Suratını asmış. Yüzünü ekşitmiş. Gözlerini kısmış. Yumruklarını sıkmış. Hiddetinden ağzı köpürerek, "Aleykesselam, ey eceline susamış ihtiyar. Ayağı olan toprağıma basmazdı. Ağzı olan suyumdan içmezdi. Sana ne oldu? Seni buralara kadar ecelin mi getirdi?" deyip kükremiş. Dedem

Korkut, Deli'nin sözlerini gülümseyerek dinlemiş. O, lafını bitirince de alttan alarak konuşmuş: "Olmaz dediğini oldurmaya geldim. Asık yüzünü güldürmeye geldim. Geniş eteğine, dar koltuğuna sığınmaya geldim. Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile aydan arı, pınardan duru kardeşin Banı Çiçek'i Bamsı Beyrek'e istemeye geldim." demiş.

Dedem Korkut, sözünü bitirmeden Deli Karçar saldırmış. Adamlarına bağırması: "Bre ne duruyorsunuz? Kara aygırımı, silahımı, teçizatımı yetiştirin." deyip sağa sola koşuşturmuş. Bu arada Dedem Korkut, atlayıp dörtnala kaçmaya başlamış. Deli Karçar da ardına düşmüş. Az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Koç başlı doru aygır yorulunca Dedem Korkut, keçi başlı boz aygıra atlamış. Dedem Korkut, önde Deli Karçar arkada on tepe daha aşmışlar. Nihayet Deli Karçar yetişmiş. Dedem Korkut'u tutup attan indirmiş. İki dizinin üstüne yere çöktürmüş. Dedem Korkut'u baştan aşağı ikiye bölmek için kılıcını havaya kaldırmış. Tam vuracağı sıra Dedem Korkut, Allah'a sığınıp yedi büyük ismini anmış. Ondan sonra, "Vurursan elin kurusun!" diye beddua etmiş. Deli Karçar, kılıcını hışımla indirmiş. Ama Hakk'ın emriyle eli havada asılı kalmış. Çünkü Dedem Korkut keramet sahibiymiş. Her dileği Hakk katında kabul olurmuş.

Deli Karçar, eli kuruyunca yaptıklarına pişman olmuş. El aman dilemiş. Günahlarına tövbe eylemiş. Elinin iyileşmesi için Dedem Korkut'a yalvarıp yakarmış: "Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile kız kardeşimi Beyrek'e verdim." deyip üç kere tekrarlamış. "Yeter ki elimi iyileştir." diye de ağım ağlamış. Dedem Korkut, Deli Karçar'ın elinin iyileşmesi

için Allah'a dua etmiş. Hakk'ın emri ile Deli'nin eli daha oracıkta iyileşivermiş. Sonra başlık için kesim kesip ayrılmışlar.

Dedem Korkut dönüp Bay Büre'nin evine varmış: "Gözünüz aydın olsun!" deyip müjde vermiş. Bu müjdeli haberle Beyrek sevinçten havaya uçmuş. Bay Büre'nin, Ak Hanım'ın çiçeği yarılmış. Evleri şenlenmiş. Ocaklarına bayram havası gelmiş. Hoş beşten sonra Bay Büre, "Dede! Deli'nin elinden nasıl kurtuldun?" demiş. Dedem Korkut da, "Allah'ın inayeti, erenlerin himmeti oldu!" deyip ötesini söylememiş. Bu arada sofralar açılmış. Lezzetli yemekler, soğuk şerbetler getirilmiş. Yiyip içerlerken Bay Büre, "Peki Dede! Ne kadar mal istedi Deli?" diye sormuş. Dedem Korkut, "Murada ermeyesi öyle mal istedi ki saymakla bitmez. Bin tane kısrak görmemiş aygır istedi. Bin tane dişi deve görmemiş buğra istedi. Bin tane koyun görmemiş koç istedi. Bin tane kuyruksuz kulaksız köpek istedi. Bin tane de ufacık karacık pire istedi. 'Bu dediklerimi getirirsen kız kardeşimi veririm. Yoksa gözüme görünme.' dedi." demiş.

Bay Büre, "Dede, o dediklerinin üçünü ben bulursam ikisini de sen bulur musun?" demiş. Dede Korkut, Bay Büre'nin ne kastettiğini anlamış: "Evet, beyim! Bulurum." diye söz vermiş. "O hâlde kuyruksuz kulaksız bin köpek ile ufacık karacık bin pireyi sen bul. Ötekiler benden." demiş Bay Büre. Olmayacak işleri Dedem Korkut'tan istemiş. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Bay Büre, erkek atlarının arasından kısrak görmemiş bin aygır seçmiş. Erkek develerinin arasından dişi deve görmemiş bin buğra seçmiş. Koç sürüsünden koyun görmemiş bin koç seçmiş. Arkalarına kırk çoban tutup sürdür

sürdüre getirmiş. Dedem Korkut da yine bir keramet göstermiş. Kuyruksuz kulaksız bin köpek bulmuş. Bunları da çobanların önüne katmış. Hep beraber Deli Karçar'a götürmüşler.

Deli Karçar aygırları görmüş, beğenmiş. Buğraları görmüş, beğenmiş. Koçları görmüş, beğenmiş. Kuyruksuz kulaksız köpekleri görünce bir kahkaha patlatmış. Bakmış ki ortalıkta pireler yok. Tabii basmış yaygarayı: "İlle de pirelerimi isterim. Yoksa size kız vermem." Diyerek esp gülemiş. Dedem Korkut, "Dur hele oğul! Pire dediğin sığır sineğine benzer. Tehlikeli bir canavardır. Kırk değil, bin çoban tutsan önünü alamazsın. Ama kaygılanma. Hepsini bir yere topladım. Beraberce gidelim. Gönlüne göre seç. Zayıfını bırak. Semizini al." demiş. Meğer geçen yazdan kalma bir ahır varmış. Her tarafı gübre doluymuş. Bir yıldır süpürge yüzü gördüğü yokmuş. İçi de vıngır vıngır pire kaynarmış. Pireler her an talim ederlermiş. Didikleyecek tezek ararlarmış. Ahıra gelince Dedem Korkut, "İşte pirelerin burada. Semizini al. Zayıfını bırak." demiş. Deli Karçar, destursuzca içeri girecek olmuş. Ama Dedem Korkut onun yolunu kesmiş: "Dur bakalım oğul. Sen bize güvenmedin. Aygırı, buğrayı, koçu, köpeği tek tek saydın. Pire kısmının ayağı çevik olur. Göstermeden pireleri ceplerine indirme. Elbiselerini çıkar, öyle gir. Fazladan pire almayasın. Hak geçmesin." demiş. Deli Karçar, keten bezini beline dolayıp soyunmuş. Ahıra girmiş.

Pireler taze kan kokusu alınca saldırmış. Karçar'ın bütün vücudunu sarmış, onu kara bir yumağa çevirmiş. Her biri bir yerinden ısırmaaya başlamış. Gövdesi kıpkırmızı kabaran Deli

Karçar, pire ısırığından katmerli deliye dönmüş. Neresini kaşiyacağını bilemeden kapıya koşmuş. Meğer Dedem Korkut, “Şu Deli’nin aklı biraz başına gelsin. Adamdan olmayacak iş istemek neymiş, öğrensin! Madem ufacık karacık pire isterdi, şimdi görsün!” deyip kapıyı dışarıdan kilitlemiş. Ona esaslı bir ceza vermiş. Deli, pire derdinden dara düşünce yas yas yalvarmış: “Aman Dede Sultan! Bunun semizi de zayıfı da kalsın. Medet eyle. Aç kapıyı çıkayım. Hatamı bildim. Suçumu anladım.” diye çok dil dökmüş. Dedem Korkut dayanamayıp kapıyı açmış. Deli Karçar, can havliyle kendini dışarı atmış. Gelip Dedem Korkut’un ayaklarına kapanmış: “Aman, şu kendi küçük, şerri büyük kara beladan kurtar beni!” diye yalvar yakar ağlamış. Dedem Korkut da, “Aklın varsa göle koş.” demiş. Deli Karçar, koşup ilk gördüğü suya atlamış. Pireler, su ile beraber akıp gitmiş. Deli Karçar, Dedem Korkut ile alay etmenin cezasını ödedikten sonra düğün dernek hazırlığına başlamış.

Bay Büre ile Bay Bıcan Beyler ağır düğün dernek kurmuşlar. İç Oğuzları, Dış Oğuzları bir araya getirmişler. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmişler. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmışlar. Lezzetli yemekler yaptırmışlar. Soğuk içecekler hazırlatmışlar. Altın kadehler, gümüş sürahiler dizdirmişler. Kırk gün, kırk gece düğün dernek eylemişler.

Oğuz zamanında evlenen yiğit bir ok atarmış. Oku nereye düşerse otağı oraya kurulurmuş. Beyrek, ak kirişli sert yayını germiş. Bir ok atmış. Ok uçup kâfir Kıpçak hududuna düşmüş. Meğer kâfirin biri, Beyrek’in otağını görmüş. Varıp

Bayburt Hisarı'nın tekfuruna haber vermiş: "Bay Bıcan, göz ağrın Banı Çiçek'i Beyrek'e vermiş. Beyrek, gelin otağını şuracığa, bizim hududa kurdu." demiş. Meğer tekfur da Banı Çiçek üstüne düş görenlerdenmiş. Bu haberi alınca derhâl yedi yüz kâfir kaldırmış. Geceleyin Bamsı Beyrek'in otağına baskın vermiş. Uykuda iken basıp kırk yiğidini öldürmüşler. Beyrek'in de kollarını arkasından bağlayıp boynuna ip geçirmişler. At ardında sürüyerek götürmüşler.

Kara haber çabuk duyulmuş. Bay Büre'nin ocağına ateş düşmüş. Ortalığı feryat figan kaplamış. "Oğul!" diye ağlamaktan Bay Büre gözlerinden olmuş. Ak Hanım, kara sicim saçlarını yolmuş. Tırnak vurup elma yanaklarını parçalamış. Ak çıkarıp karalar giyinmiş. En son yavuklusu Banı Çiçek'e haber verilmiş. Banı Çiçek de güz elmasına benzeyen yanaklarını yırtmış. Kara sicim saçlarını yolmuş. Karalar giyinmiş. Bunu duyan kudretli Oğuz beyleri ak çıkarıp kara giymişler. Beyrek'in nereye götürüldüğünü bilmedikleri için elleri konyunda kalakalmışlar. Yalnız Beyrek için büyük yas tutmuşlar. Böylece on altı yıl geçmiş. Ama Beyrek'in ne ölüsünden; ne de dirisinden bir haber gelmiş.

Günlerden bir gün Deli Karçar, Bayındır Han'ın huzuruna çıkmış: "Devletli hanım! Ömrü uzun olsun. Ama Beyrek sağ olsaydı on altı yılda çıkar gelirdi. Size ayan ola ki, kim diri olduğu haberini getirirse onu dünya malına boğarım. Kim de öldüğü haberini getirirse kız kardeşim Banı Çiçek'i ona veririm. Her gün yol gözlemekten kardeşim gözlerinden olacak." demiş. Bayındır Han, Deli Karçar'ın düşüncesini uygun görmüş. Meğer orada Yalancı oğlu Yaltacık dedikleri

biri varmış. Deli Karçar'ın vaadini duyunca, “Hanım, ben varayım. Ölmüş mü, diri mi; bir haber getireyim.” demiş. Bayındır Han'dan izin alıp gitmiş.

Geçmiş günlerin birinde Banı Çiçek, Beyrek'e altın işlemeli bir gömlek hediye eylemişmiş. Yalancı oğlu Yaltacık da Banı Çiçek'in işlediği bu gömleği görünce Beyrek'e akşam sabah yalvarmış: “Yiğitlik vurmakla, beylik vermekle olur. Ne olur beyim, bu gömleği bana ver. Ben giyeyim.” diye kıvrım kıvrım kıvrınmış. Yiğit derler, candan ederler. Cömert derler, maldan ederler. Beyrek, yavuklusunun işlediği gömleği hiç giymeden Yalancı oğlu Yaltacık'a vermiş. Yalancı oğlu Yaltacık bu gömleği kimseye göstermemiş. Bir kere bile giymemiş. Yıllardır saklarmış. Meğer hanım, bunun da Banı Çiçek'te gözü varmış. Ama Banı Çiçek'i erlikle almaya hüneri ve cesareti olmadığı için yılan gibi dolanırmış. Beyrek, esir gidip meydan namerde kalınca sevinçten uçmuş. Deli Karçar'ın vaadi de ekmeğine yağ sürmüştü. Birkaç ay orada burada gezip vakit saat doldurmuş. Nihayet altın işlemeli gömleği sandıktan çıkarıp tavuk kanına bulamış. Çara çamura batırmış. Toza toprağa belemiş. Yakasını, kollarını yırtmış. Günlerden birgün alıp Bayındır Han'ın huzuruna çıkmış: “Hanım, Beyrek'i Kara Derbent'te öldürmüşler. Ölüsünü kurtlar yemiştir. İşte delili.” deyip gömleği göstermiş.

Gömleği görünce beyler feryat figan eylemişler. Hüngür hüngür ağlamışlar. Bayındır Han, “Bre, ne ağlıyorsunuz? Biz, bu gömleğin Beyrek'in olduğunu nereden bilelim? Durun hele! Götürün, yavuklusuna gösterin. O işlemişse o bilir.” demiş. Almışlar, gömleği Banı Çiçek'e getirmişler. Banı Çiçek

gömleği görür görmez tanımış. On altı yıllık yarası yeniden tazelenmiş. Yüreğinden ılık kanlar gitmiş. Çok ahuvah eylemiş. İçin için ağlamış. Bay Büre'ye, Ak Hanım'a da haber verilmiş. Artık Beyrek'ten ümit kesilmiş.

Bir zaman sonra Yalancı oğlu Yaltacık, Banı Çikek ile nişanlanmış. Düğün için mühlet almış. Elin günün bildiğini rüzgâr duymuş. Rüzgârın bildiği ise dört bir yana yayılmış. Esirlerin mahpusların kulağına kadar varmış. Arkasından çevrilen işi duyunca Bamsı Beyrek'in başından aşağı kaynar sular dökülmüş. Bu haber hasretlikten mahpusluktan katbekat ağır gelmiş. Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez, derler. Beyrek'in kara haberi aldığı gün meğer kâfirlerin kutsal günüymüş. O gün bütün kâfirler toplanmışlar. Beyrek'i de kopuz çaldırmaya getirtmişler. Bamsı Beyrek bir fırsatını bulup kopuzu omzuna asmış. Gökyüzüyle boy ölçüşen Bayburt Hisari'ndan atlayıp uçmuş. Allah'ın kudreti ile burnu bile kanamadan ayakları üstüne doğrulmuş, oradan hızla yürümüş.

Meğer deniz tayı boz aygır, yıllardır Beyrek'in yolunu gözlermiş. Beyrek, kaleden çıkar çıkmaz boz aygır sahibinin kokusunu almış. İki ayağının üstüne şahlanıp kişnemiş. Koşup gelmiş. Yüz sürüp sahibini koklamış. Beyrek, boz aygırı görünce kardeşini görmüş gibi sevinmiş. O da büyük bir hasretle atının boynuna sarılmış. Yüzünü gözünü öpmüş. Oradan çıkıp yurduna gelmiş. Meğer bu sırada düğün dernek kurulmuş. Beyler yiğitler toplanmış. Kızlar hanımlar birikmiş. Sabahtan beri davullar dövülüyor, zurnalar çalınıyormuş. Beyrek, bir yerde boz aygırı bırakıp bir deve çuluna bürünmüş. Kopuzu omuzuna asıp düğün evine varmış. Fersizleşen

gözleri, yüzünü örten saçları, uzun sakalları, üstündeki deve çulu ile onu kimse tanımamış. Üstü başı perişan, omuzu kopuzlu bu yabancıyı gören çocuklar varıverip eteğinden çekiştirmişler: “Deli Ozan! Deli Ozan!” diye etrafında dönmüşler. O dakikadan sonra adı Deli Ozan kalmış. Doğrusu bu da Beyrek’in işine yaramış. Kendisine deli süsü verip düğün arasına karışmış. Evvela kim var, kim yok diye şöyle bir göz gezdirmiş. Etrafı kolaçan ettikten sonra Oğuz yiğitleri ile güveyinin ok yarıştırdıkları yere varmış. O zamanlar güveyi nişan yüzüğünü hedef koyarmış. Yiğitler de bu yüzüğe yay gerer, ok atarmış. Hünerlerini gösterirlermiş.

Beyrek, beylerin arasından dolaşıp bir köşeye çıkmış. Kopuzunu eline almış. Kazan Bey oğlu Uruz, Kara Göne oğlu Budak, Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder, Gaflet Koca oğlu Şir Şemsettin, Banı Çiçek’in kardeşi Deli Karçar ok attıkça, “Elin var olsun!” deyip coşkulu havalara çıkmış. Yalancı oğlu Yaltacık attıkça da, “Elin kurusun! Parmakların çürüsün! Attığını vuramaz ol!” demiş. Zaten Yalancı oğlu Yaltacık’ın attığı da hep boşa gidiyormuş. Yalancı oğlu Yaltacık, Beyrek’in sözlerini bahane edip hiddetlenmiş: “Bre ozanın delisi! Senin deliliğin bir tek bana mı? Senin yüzünden attığım ok boşa gitti. Bu iş kopuz çalmaya benzemez. Gel de sen at bakalım. Görelim, yayımı gerebilecek misin? Gerçi gerdin, gerdin! Geremezsen boynunu vururum. Bilmiş ol!” demiş. Yay’ını Beyrek’e uzatmış.

Beyrek, Yalancı Oğlu Yaltacık’ın yayını eline almış. Bir çeşitte kabzasından iki parçaya ayırmış: “Bu yay ile ancak düz alanda çayır kuşu vurulur.” deyip önüne atmış. Bunu gören

kudretli Oğuz beyleri, birer kahkaha patlatmışlar. Yalancı oğlu Yaltacık ise öfkeden bir kat daha kudurmuş: “Varın Beyrek’in yayını getirin. Bir de onu çeksin bakalım.” Deyip adam göndermiş. Beyrek’in yayını getirmişler. Deli Ozan’a vermişler. Deli Ozan, yedi kişinin zar zor gerdiği ak kirişli sert yayı almış. Beylerbeyi Salur Kazan ile yanındaki beylere dönüp, “Beyler, sizin aşkınıza çekeyim yayı, atayım oku.” demiş. Yay germesiyle ok atması bir olmuş. Ok vınlayıp gitmiş. Yalancı oğlu Yaltacık’ın nişan yüzüğünü parçalayıp atmış. Bunun üzerine Oğuz beyleri alkış tutup gülüşmüşler.

Kazan Bey, bu hünerli ozanı görünce yanına çağırmış: “Bre Deli Ozan, benden ne istersin? Çadır mı, otağ mı istersin? Kul mu, hizmetçi mi istersin? Yoksa altın gümüş mü istersin?” demiş. Beyrek, “Sultanım, beni bıraksan da düğün yemeğinden yesem karnım açtır, doyursam. Başka ne isteyim!” demiş. Kazan Bey, “Deli Ozan devletini tepti. Bâri bu günkü beyliğim bunun olsun. Bırakın, ne isterse yapsın. Nereye isterse oraya varsın.” demiş. Kazan Bey’in sözünün üstüne daha söz söylenmemiş.

Beyrek, düğün yemeğinin yanına varmış. Yediğini yemiş, yemediğini, kazanları ters çevirip dökmüş. Sağlı sollu gelene geçene atmaya başlamış. Bunu, hemen Kazan Bey’e şikâyet etmişler. Kazan Bey de, “Bu gün ona her şey serbest!” deyip kapatmış. Beyrek, oradan kalkıp kadınların olduğu tarafa varmış. Zurnacıları kovup davulcuları dövmüş. Hır gür çıkarmış. Ortalığı bir birine katmış. Sonra kadınların otağının eşiğini tutup oturmuş. Boyu uzun Burla Hatun, bunu görünce kızmış: “Bre, edepsiz! Sen kim oluyorsun da benim

olduğum yere teklifsizce gelip oturuyorsun?” demiş. Beyrek, “Bana Kazan Bey izin verdi. Kimse karışamaz.” deyip bildiğini okumaya devam etmiş. Burla Hatun, “Peki Deli Ozan! Kadınların arasına oturmaktaki maksadın nedir?” diye sorunca Deli Ozan, “Ben kopuz çalayım. Kocaya varan kız da kalkıp oynasın.” demiş.

Meğer Beyrek’in niyeti Banı Çiçek’i oynatmak değilmiş. Kendisi ile nişanlı iken kocaya vardığı için onu el gün içinde ayıplamak, ona ağırından bir iki söz vurmakmış. Gel gelelim, Kısırca Yenge’ye, “Kalk kız, sen oyna. Deli Ozan seni ne bilir!” demişler. Kısırca Yenge, ortaya çıkıp, “Çal bre, Deli Ozan! Kocaya varan kız benim.” demiş. Oynamaya başlamış. Deli Ozan, kopuz çalıp söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Ant içmişim, kısır kısırağa binmem.

Binip de cenge gitmem.

Sana öküz çobanları bakar.

Ağızlarının suyu akar.

Sen onların yanına var.

Benim seninle işim olmaz.

Beyrek, daha nice söyleyecekmış. Ama Kısırca Yenge daha fazla dayanamamış: “Vay, bu yok olası Deli ayıbını görmüş gibi söylüyor.” deyip çekilmiş. Bu sefer de Boğazca Fatma dedikleri kadına, “Kalk, sen oyna.” demişler. Boğazca Fatma, gelin kızın kaftanını giymiş. Ortaya çıkmış: “Çal bre Deli Ozan, kocaya varan benim.” demiş. Oynamaya başlamış. Beyrek, kopuz çalıp söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Ant içmişim, boğazına düşkün kısırağa binmem.
Binip de cenge gitmem.
Evinizin ardı derecik değil mi?
Köpeğiniz adı Barak değil mi?
Senin adın kırk oynaşlı Boğazca Fatma değil mi?
Daha ayıbını açayım mı?
Benim seninle işim yok.
Kocaya varan kız kalksın.
Gerdan kırıp oynasın.
Kopuzumu dinlesin.

Beyrek daha nice söyleyecekmiş. Fakat Boğazca Fatma, “Vay başıma gelenler! Deli, olanca ayıbımızı ortaya döktü. Kalk kız. Oynarsan oyna. Oynamazsan cehennem ol. Beyrek’ten sonra başına bunların geleceği belliydi.” demiş. Burla Hatun da, “Kalk kız oyna. Elinden ne gelir!” deyince Banı Çiçek, kırmızı kaftanını giymiş. Ortaya çıkıp, “Çal, bre Deli Ozan! Kocaya varan benim.” demiş. Gönülsüzce ellerini kaldırmış. Ama ak elleri gümüş gibi bileklerine kadar açılınca Beyrek kendi taktığı altın yüzüğü Banı Çiçek’in parmağında görmüş. Deli Ozan, kopuz çalıp söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Beyrek gideli tepelere çıktın mı kız?
Kıvranarak dört yanına baktın mı kız?
Kargı gibi kara saçlarını yoldun mu kız?
Kara gözlerinden acı yaşlar döktün mü kız?
Parmağındaki altın yüzük benimdir kız.

El yüzüğü ile kocaya varmak ayıp değil mi kız?

Deli Ozan böyle deyince Banı Çiçek, beyninden vurulmuşa dönmüş. Deli Ozan'ın çökmüş yüzüne, fersiz gözüne, kurumuş ellerine bakmış. Onu bir an için Beyrek sanmış. O da Deli Ozan'a söylemiş; görelim, hanım ne söylemiş.

Beyrek gideli tepelere çok çıktım.

Gelir diye yollarına çok baktım.

Acısından, saçlarımı çok yoldum.

Güz elması yanaklarımı çok yırttım.

Gidip gelmeyen beyime çok ağladım.

Sevdiğim Beyrek sen değilsin.

Altın yüzük senin değildir.

Bu yüzükte çok nişan vardır.

Altın yüzüğü istiyorsan nişanını söyle.

Beyrek, Banı Çiçek'in hâlâ kendisini sevdiğini anlayınca söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Bir sabah, han kızı ben ava çıkmadım mı?

Kapının önünde ala geyik yıkmadım mı?

İkimiz bir at koşturup yarışmadık mı?

Ok atışıp güreş tutmadık mı?

Yarıшта güreşte ben seni yenmedim mi?

Altın yüzüğümü parmağına takmadım mı?

Nişanlın Bamsı Beyrek ben değil miyim?

Kız bunları duyunca kopuz çalan Deli Ozan'ın Beyrek olduğunu bilmiş. Yıkılan dağları yeniden yükselmiş. Çekilen suları tekrar

çağlamış. Kuruyan dalları sürgüne durmuş. Gelinliği duvağı ile koşup gelmiş. Beyrek'in ayaklarına kapanmış. Sevinç gözyaşları dökmüş. Yavuklusuna kavuşturduğu için Allah'a binlerce kere şükretmiş. Daha sonra temiz elbiseler, kıymetli kaftan ile Beyrek'i baştan sona donatmış. Onu orada bırakarak ata binip gitmiş. Ak Hanım'a, Bay Büre'ye müjde götürmüştü. Beyrek'in sağ salim geldiğini haber vermiş. Bu haberi duyunca babası iki döküp bir söylemiş, görelim hanım ne söylemiş: "Ağzın, dilin için ölürüm gelincğim! Yoluna kurban olurum gelincğim! Yalan ise sözlerin gerçek olsun gelincğim!" demiş. Bu büyük müjdesi eğer doğru ise çok mal mülkvereceğini söylemiş.

Kazan Bey, Beyrek'i alarak Bay Büre'nin yanına getirmiş: "Müjde, Bay Büre! Oğlun geldi." demiş. Bay Büre, "Oğlum için ağlamaktan gözlerim kör oldu. Kör gözlerimi ancak oğlumun kanı açar. Eğer gözlerim açılırsa bu gelen oğlumdur. Yoksa yaralarımı deşmeyin." demiş. Beyrek, serçe parmağını kanatmış. Kanını bir mendile silmiş. Getirip babasının gözlerine sürmüştü. Hakk'ın kudreti ile o an Bay Büre'nin gözleri açılmıştı. On altı yıldan sonra ışık yüzü görmüştü. Anası babası feryat fıgan oğullarına sarılmışlar. "Oğul, oğul!" diye çok ağlamışlar. Hasret kaldıkları oğullarına kavuşturan Allah'a binlerce kere şükreylemişler.

Yalancı oğlu Yaltacık, Deli Ozan'ın Beyrek olduğunu anlayınca korkup kaçmış. Kendini, danaların otlatığı büyük bir sazlığa atmış. Beyrek, arkasına düşmüş; ama adam boyunu aşan kamışlar arasında Yalancı oğlu Yaltacık'ı bulamamış. En son, "Çıkmazsan sazlığı ateşe vereceğim." demiş. Yaltacık,

bunu duyunca yanma korkusuyla sazlıktan çıkmış. Ayaklarına kapanıp Beyrek'ten af dilemiş. Kalbi yumuşayan Beyrek de onu affetmiş. Yeniden kırk gün, kırk gece düğün edilmiş. Beyrek, Banı Çiçek ile evlenmiş. Dedem Korkut gelip kopuz çalmış. Gazilerin başlarına neler geldiğini anlatmış. En son hayır dua eylemiş:

Güvendiğin dağların yıkılmasın. Kaba gölgeli ağacın kesilmesin. Aksakallı babanın mekânı Cennet olsun. Ak perçemli ananın yeri Fatma Ana yanı olsun. Allah, oğul ile kardeşten ayırmasın. Son nefeste arı imandan ayırmasın. Âmin âmin diyenlerden Allah razı olsun. Ne günahınız varsa; adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Hanım hey...

SALUR KAZAN OĞLU URUZ BOYU

Ulaş oğlu Salur Kazan, günlerden birgün doksan başlı bir otağ diktirmiş. Binbir yere ipek halı döşetmiş. Ala savanlarla gölgelikler çekirtmiş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Seksen yerde geniş ağızlı kazanlar kurdurmuş. Altın kadehler, gümüş sürahiler dizdirmiş. Doksan tümen genç Oğuz yiğidine büyük toy, büyük ziyafet vermiş.

Çiçeği burnunda Oğuz yiğitleri bir bir gelmişler. Salur Kazan'ın otağında toplanmışlar. Kazan Bey'in sağına kardeşi Kara Göne oturmuş. Soluna dayısı Aruz Koca bağdaş kurmuş. Oğlu Uruz, babasının karşısına geçmiş. Yay gibi iki büklüm kıvrılmış. Diğer yiğitler de münasip bir yere geçmişler. Kazan Bey birbirinden marifetli, birbirinden cesaretli, birbirinden faziletli Oğuz yiğitlerini görünce çok sevinmiş. Her biriyle ayrı ayrı söz sohbet etmiş. Her birine ayrı ayrı izzet ü ikramda bulunmuş. Kereminden ihsan eylemiş. İhtiyacına göre herkese güzel hediyeler dağıtmış Kuzu isteyene koç vermiş. Tay diyene at bahşetmiş. Dana bekleyene tosun lütfetmiş. Elbise arzulayana kaftan verivermiş. Gümüş gözetene altın bağışlamış. Bir umana, gönlünden iki üç katını koparıp vermiş.

Kazan Bey, aldığı hediyelere sevinen yiğitlerin sevincine ortak olmuş. Sağına, kardeşi Kara Göne'ye bakıp bir kahkaha atmış. Sonra soluna dönerek dayısı Aruz Koca'ya bakmış. Neşesi ikiye katlanmış. Ellerini birbirine çalıp alkış tutmuş. En son karşısında, saygısından iki büklüm duran oğlu Uruz'a bakmış. Birden bakışları kararmış. Yüzü gölgelenmiş. Suratına bir kaygı gelip oturmuş. Beylerbeyi Salur Kazan, oğluna bakarak ellerini dizine vurmuş. Hıçkırığa ağlamaya başlamış.

Uruz, bunu görünce yerinden kalkmış. Kazan Bey'in karşısında diz çöküp oturmuş: “Canımın sebebi, canım babam! Deminden beri etrafı temaşa ediyordun. Amcama bakınca çiçeğin yarıldı. Kahkaha attın. Dayıma bakınca gözün parladı. El çalıp alkış tuttu. Biricik oğluna, bana bakınca da yüzün karardı. Bir ağlama tutturdun. Bunların sebebi nedir? Söyle bana. Bir kusurum olduysa başım kurban olsun sana!” demiş.

Uruz, sitemkâr konuşunca Kazan Bey, suçlanmış. Birden yanakları allanmış: “Beri gel, hey! İlimin devleti, belimin kuvveti canım oğul, beri gel! Kardeşim Kara Göne, dayım Aruz Koca, baş kesip kan dökmüştür. Yerini yurdunu korumuştur. Ad kazanmıştır. Doksan tümen yiğit arasında seni yay gibi iki büklüm görünce kaygılanıp üzüldüm. Yarın bir gün Hakk'ın emri ile al kanatlı Azrail canımı alsa sen ne eylersin? Yerimi yurdumu nasıl tutarsın? Daha yay çekip ok atmadın. Düşman yüzü görmedin. Ben dünyadan gider olsam tahtımı tacımı sana vermezler. Sonumu düşünürüm de ona ağlarım.” Deyip iç çekmiş.

Uruz, babasının ellerini tutmuş: “Adı sanı yiğit babam! Atalarımız, ‘Kız anadan görür sofraya donatmayı. Oğlan babadan görür at oynatmayı.’ dememiş mi? Bana kırılıp gücenmeyesin. Sofra, sohbet dışında yanına mı varabildim? At oynatışını mı gördüm? Kılıç çalışını mı? Ben senden ne gördüm ki ne öğrendim?” demiş.

Uruz’un sözleri Kazan Bey’in çok hoşuna gitmiş. Birden yüzü gün gibi açılmış. Gözleri parlamış: “Beyler! Oğlum ne akıllı laf etti. Şeker yemiş gibi çok tatlı söyledi. Siz yiyip içmenize devam edin. Ben de şu akıl küpü oğlumun alayım. Yedi günlük ava çıkayım. Cıgızlar’a, Ağlağan’a, Gökçedağ’a, kâfir Kıpçak hududuna varayım. Ok attığım, kılıç çaldığım, baş kestiğim yerleri göstereyim. Av avlayayım. Kuş kuşlayayım. Yaban geyiği vurayım. Oğlum görüp öğrensün.” deyip sofradan kalkmış. Yedi günlük azık hazırlatıp temiz yüzlü, güzel giyimli üç yüz yiğit ile yürümüş. Uruz da kırk arkadaşı, kan kardeşi ile atlanmış. Babasının yanı sıra kara dağlara doğru ava çıkmış. Derelerden geçerek, soğuk sular içerek av avlamışlar. Kuş kuşlamışlar. Yabanî geyik vurmuşlar. Kazan Bey, oğluna at binmeyi, yay gerip ok atmayı göstermiş. Birkaç gün sonra Gökçedağ’ın düzlüğüne varmışlar. Taze çimen üstüne çadır kurup konmuşlar. Vurdukları av etinden yiyerek yorgunluk atmaya çekilmişler.

Meğer kâfirin biri bunları görmüş. Hemen Ak Saka Kalesi’nin tekfuruna varmış: “Asilzadem, ne durursun? Senin köpeğini havlatmayan, kendini miyavlatmayan Ulaş oğlu Salur Kazan, oğlu Uruz ile burnumuzun dibinde yan gelmiş yatıyor.” diye haber vermiş. Bu haber üzerine demir zırhlı

on altı bin kâfir atlanmış. Gökçedağ'a doğru dörtnala koşturmuş.

Bir zaman sonra Oğuz beylerinden biri, Gökçedağ'ın eteğinden kalkan bir toz kütlesi görmüş. Kazan Bey'e seslenerek, "Beyim, bu gün şanslı günümüzdeyiz. Bir bölük geyik, tozu dumana katmış, üstümüze doğru geliyor. Hele şunlara bakın!" deyip ellerini ovalamış. Kazan Bey, yerinden kalkıp bayırdan aşağı bakmış: "Bu gelen, bilmiş olun, düşmandır. Geyik olsa bir veya iki bölük toz kalkardı. Orada tam on altı bölük toz var." demiş. Yağız al atını çektirip binmiş.

Biraz sonra toz dağılmış. Kâfirlerin miğferi güneş gibi parlamış. Mızrağı yıldız gibi ışıdamış. Zırhının gürültüsü deniz gibi çalkalanmış. Kara gövdeleri, kara atları orman gibi kararmış. İp üzengili, keçe börklü, azgın dinli, kızgın dilli kâfirler uzaktan görünmüş. Uruz, gelenleri görünce babasının yanına varmış. Parmağı ile ileriye işaret etmiş: "Babacığım! Şu gelenler kim ola?" demiş.

Kazan Bey, "Kim olacak ay oğul! Kâfir düşmandır!" diye cevap vermiş. Sanki o gün Uruz'un dilinin bağı çözülmüş: "Babacığım, düşman diye kime derler? Kâfirlerle biz niye düşmanız ki?" demiş. Kazan Bey, hazır sırası gelmiş iken anlatmış: "Oğul! Malında, canında, namusunda gözü olan düşmandır. Ama bizim durup dururken kimseye düşmanlık ettiğimiz yok. Kara dinli kâfir, fırsatını bulunca malımızı almaya gelir. Canımıza kast eder. Namusumuza el uzatmaya kalkar. Bize durduk yere düşmanlık eyler. Çünkü bizi kendine düşman bellemiştir." demiş. "Oğul! Kâfir düşman güzel yerde rast geldi. Fakat sen bana kötü yerde ayak bağı oldun. Seni

düşüneceğim diye rahat rahat vuruşup dövüşmem.” diye de eklemiştir. Uruz’un kırk arkadaşını alıp eve dönmesini istemiştir.

Uruz, babasına çok incinmiştir: “Ünümü anla, sözümü dinle baba! Beni ekmek düşmanı çocuk belleme. Kâfir düşman sana kılıç çekince bana durmak olur mu? Babasına kalkan eli kırmayan, hakikatli oğul olur mu? Büyük cins atımı oynatmazdım. Gün bu günmüş. Senin uğruna koşturayım. Ejder sivrisi mızrağımı göstermezdim. Günü geldi. Senin yolunda kâfirin göğsüne saplayayım. Kara çelik kılıcımı sakladım. Madem kâfir düşman üzerimize geldi. Baş kesip kan dökeyim senin için. Ölürsem de babamın yoluna öleyim! Bana meydan ver.” demiştir.

Uruz, söyledikçe Kazan Bey duygulanmıştır. Ağlamaklı olmuştur: “Ağzın, dilin için ölürüm oğul! Meğer sen ne arslanmışsın da haberim yokmuş. Yalnız o kâfirlerin attığını şaşırtmayan okçusu olur. Hay demeden baş kesen cellâdı olur. İnsan eti ile yahni pişiren aşçısı olur. O kâfirler senin varıp savaşağın düşman değil. Gelen kâfir benimdir. Ben varıp savaşıyım. Kılıç çalayım. Döne döne baş keseyim. Sen de gör, öğren.” demiştir. Kazan Bey, düşmanın iyice yaklaştığını görünce attan inmiştir. Uruz’a dönüp, “Gözümün nuru oğul! Şimdi sen kırk kan kardeşini yanına al. Karşı yatan kara dağa pusu kur. Düşmanın bir kısmı, ardımızdan dolanıp saldırsın.” Deyip yürümüştür. Arı sudan abdest almıştır. Ak alnını secdeye koyup iki rekât namaz kılmıştır. Allah’a el açıp dua etmiştir. Adı güzel Muhammed’e salâvat getirmiştir. Kara dinli kâfirlere göz karartmıştır.

O zamanlar, oğul babaya karşı gelmezmiş. Baba sözü tutmayan oğula da kimse oğul demezmiş. Uruz, babasının sözünü

kırmamış. Kırk kan kardeşini, oyun arkadaşını alıp yüce dağ başına varmış. Babasının dediği yerde mızrağını dikip durmuş.

Biraz sonra kanlı bir savaş başlamış. Salur Kazan, kaz sürüsüne giren şahin gibi kâfirlere saldırmış. Onun peşinden de üç yüz yiğidinin her biri yıldırım gibi akmış. Şimşek gibi çakmış. Kâfirlere, döne döne kılıç çalmışlar. Mızrak saplamışlar. Hele Kazan Bey, öyle güzel savaşıyormuş ki bir vuruşta kırk kâfiri birden yere seriyormuş. Kazan oğlu Uruz Bey, babasına baktıkça aşka gelmiş. Mızrağını uzatıp, “Bre, ne duruyorsun? Biz, bir tek ekmek düşmanı mıyız? Beni seven peşimden gel-sin!” deyip atını şaha kaldırmış. Kâfirlerin en güçlü yerine saldırmış.

Uruz, kara koç atı ile kâfire yıldırım gibi girmiş. Şimşek gibi çakmış. Bir çalışta seksen sekiz baş kesmiş. Kan dökmüş. Geniş dünyayı kâfirin başına dar etmiş. Azgın dinli kâfir bunalınca kılıcı mızrağı atmış. Oka çıkmış. Uruz kırk arkadaşı ile kâfirlerin ok yağmuruna tutulmuş. Uğursuz okun biri gelmiş, yiğitler yiğidi Uruz’un atının göğsüne saplanmış. Kara koç at dizlerinin üzerine yıkılıp oracıkta can vermiş. Bir anda kâfirler, Uruz’un üzerine üşüşmüşler. Kırk yiğidi geri dönüp Uruz’un uğruna çok savaşmış. Ama kalabalık karşısında fazla dayanamamışlar. Kırkı birden şehit düşmüş. Gel gelelim, Kazan Bey’in bunlardan hiç haberi olmamış.

Kâfirler, birden üşüşüp Uruz’u tutmuşlar. Her biri bir dalına yapışıp ellerini arkasından bağlamışlar. Boynuna kıl sicim atıp at ardında sürmüşler. İllerine götürmüşler.

Kâfirler çekilince Kazan Bey arkalarından gitmemiş. Yiğitleriyle dönüp oğlunu gönderdiği yere gelmiş. Bakmış ki ortalıkta in cin top oynuyor. Ne oğlan var ne de kırk arkadaşı. Kazan Bey, “Beyler, oğlan nereye gitmiş olabilir?” diye sormuş. Sorduğuna soracağına da pişman olmuş. Biri çıkıp, “Nereye gidecek Bey Kazan! Senin oğlun kuş yürekli korkaktır. Düşmanı görünce varıp anasının eteğinin altına saklanmıştı.” demiş. Salur Kazan, “Beyler, Allah bize hayırsız bir oğul vermiş. Varıp onu anasının yanından alayım. Kılıç ile doğrayayım. Altı parça edeyim. Götürüp altı yol ayrımına bir parçasını bırakayım. Âleme ibret olsun. Bir daha kimse dağ başında arkadaşını koyup kaçmasın!” demiş. Yağız al atını ökçelemiş. Derelerden sel gibi, tepelerden yel gibi geçmiş. Yurduna gelmiş.

Meğer servi boylu Burla Hatun, oğlunun ilk avını kutlamak için bir haftadır hazırlık görürmüş. Önceden geniş düzlüğe, yeşil çimenliğe büyük otağlar kurdurmuş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Çeşit çeşit yemekler pişirtmiş. Soğuk şerbetler yaptırmış. Bol köpüklü ayranlar yaydırmış. Keskin kımızlar sağdırmış. Altın kadehler, gümüş sürahiler dizdirmiş. “Oğuz yiğitlerine iyi bir ziyafet çekeyim.” demiş. Burla Hatun, Kazan Bey’in geldiğini duyunca hemen kapıya çıkmış. Ama Salur Kazan, bir hışımla gelmiş. Selam sabah vermeden, “Oğlun nerede?” deyip hiddetle bağırılmış. Burla Hatun, bütün bunlara bir mana vermemiş. Boşa koymuş dolmamış. Doluya koymuş almamış. Selamdan sabahtan geçmiş. Ama Kazan Bey’in sorusuna takılıp kalmış. Sağına bakmış, Uruz yok. Soluna bakmış, Uruz yok. Biricik oğlunu göremeyince Burla Hatun’un bağı sarsılmış. Kara çekik

gözlerinden yaş yürümüş. İki döküp bir söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Ey Kazan, neler oldu böyle sana!

Bir hiddetle, bir hışımla girdin yuvana.

Gelmiş, Uruz'umun haberini benden sorarsın.

Oğlun ile beraber av avlamaya sen gitmedin mi?

Göğsü güzel, koca dağlara sen yetmedin mi?

Gelmiş, Uruz'umun haberini benden sorarsın.

Oğlumun yardım mı uçurdun, söyle bana?

Derin denizlere, coşkunun ırmaklara mı kaptırdın, söyle bana?

Hudut boylarında kara dinli kâfire mi aldırдың, söyle bana?

Oğlum ne etti, ne eyledi de böyle gazaba geldin?

İki gittin, bir geldin, a Kazan, yavrum hani?

Uruz'umun süt emdiği damarlarım yaman sızlar.

Yalnız oğlum hakkında haber ver bana.

Kara başım kurban olsun sana.

Uzun boylu Burla Hatun daha nice söz söylemiş. Uruz'un evde olmadığını öğrenince Kazan Bey'in içine bir kurt düşmüş. Yüreğini türlü türlü kaygı bürümüş. Yalnız Burla Hatun'a belli etmemiş. Hatta onu rahatlatmak için bir iki söz söylemiş: "Ay güzelim, dur hele! Yağmur yağmadan gitme sele! Oğlum yanımda olsa gelir, senden sorar mıydım? Korkma. Kaygılanma. Çok güzel av avlıyordu. Yay gerip ok

atıyordu. Bir ara yabani geyik peşine takıldı gitti. Demek ki avın tadını aldı. Dağları kırıp geçirecek değil ya! Bugün yarın çıkar, gelir.” deyip gözlerini kaçırmış. Burla Hatun, Kazan Bey’e, “Ey Salur Kazan! Ancak, ‘Atım yorgun, ben yorgunum.’ demez de izinin üstüne döner gidersen oğlumun avda olduğuna inanırım. Yoksa nafile!” demiş. Ağım ağım ağlamaya devam etmiş.

Kazan Bey ağır usul, “Han kızı Burla Hatun! Bana yedi gün mühlet ver. Uruz’um yerde ise çıkarayım. Gökte ise indireyim. Bulursam alır gelirim. Bulamazsam Allah verdi. Allah aldı, neyleyim. O zaman seninle birlikte ben de feryat figan eylerim.” demiş, izinin üstüne dönerek geldiği dağlara yürümüş. Diğer yandan Burla Hatun’a duyurmadan Oğuz yiğitlerine haber eylemiş: “Oğlum kâfir elinde esir! Doksan tümen genç Oğuz arkamdan gelsin. Beyler bunu böyle bilir.” demiş.

Kazan Bey gecesini gündüzüne katarak kâfirle savaştığı yere gelmiş. Meydanı bir uçtan diğer uca aramış. Bir yerde Uruz’un büyük cins atı ile şehit düşen kırk arkadaşını görmüş. O an Kazan Bey’in aklı başından gitmiş. Nefesi göğsünden çekilmiş. Gözlerine kara perdeler inmiş. Boğazında bir hıçkırık düğümlenmiş. Ağzının içi buz gibi olmuş. Sağlam kemikleri toz gibi olmuş. Atından aşağı tulum gibi yığılıp kalmış. Nihayet kendini toplayıp kırk kuzunun arasında oğlunu aramış. Uruz’un altın kamçısını, çelik miğferini bulmuş. Ama ne ölüsünden eser varmış ne de dirisinden. Kazan Bey, Uruz’un hâlâ sağ fakat kâfir elinde esir olduğunu anlamış. Ancak oğlunun sağ olduğuna mı sevinsin; esir gittiğine mi yansın, bilememiş. Kendi kendine kahredip kurtlar gibi

ulumuş. Gökler gibi haykırmış: “İhtiyarlık çağında kâfire aldırduğım oğul!” diye diye ağlayarak kâfirlerin ordugâhına doğru at sürmüş.

Kâfirler Uruz’u getirmişler. “Giren bassın, çıkan bassın. Kazan oğlu Uruz, acı çeke çeke ölsün! Oğlunun, postallarımızın altında öldüğünü duyunca Kazan’ın yüreğine iner. Oğuzlara çifte ölüm olur. Bir taşla iki kuş vururuz.” diyerek Uruz’u bir keçeye dolamışlar. Ordugâhlarının eşiğine yüzükoyun yatmışlar. Ordugâhtan giren çıkan Uruz’u çiğneyip geçmeye başlamış. Bu sırada Beylerbeyi Salur Kazan yetişmiş. Kâfirin üzerine at sürmüş. Kâfirler Kazan’ın yalnız geldiğini görünce alkış tutmuşlar: “Kendi ayaklarıyla gelen Kazan’ı da tutalım. Kollarını arkasına kıvrıp bağlayalım. Oğlu ile çaprazlama yatıralım. Önce babasına, sonra oğluna basıp geçelim. Kazan’ın kökünü kurutalım.” demişler.

Bin kâfir atlanmış. Kazan Bey’in üzerine üşüşmüş. Alp- lar alpi, kahramanlar kahramanı, bahadırlar bahadırı Salur Kazan, deve gibi bağırmiş. Boğa gibi böğürmüş. Arslan gibi kükremiş. Şimşek gibi çakmış. Yıldırım gibi akmış. Kılıcını sıyırıp tek başına kara dinli kâfirin üzerine atılmış. Bir müddet kâfir arasında rüzgâr gibi esmiş. Döne döne kılıç çalıp baş kesmiş. Beş yüz kâfirin kara kanını yeryüzüne akıtmış. Kâfirleri tam bastıracağı sıra iki bin, üç bin, dört bin kâfir daha üstüne yüklenmiş. Kazan Bey, bir anda karınca yuvasının ortasında kalmış buğday tanesine dönmüş.

Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez derler. Kavga kokusunu alan Oğuz yiğitleri bir bir yetişmiş. Görelim hanım, kimler yetişmiş:

Kara dere ağzında doğan, kara boğa derisi beşiginin örtüsü olan, öfkesi tutunca dağı taşı kül eyleyen, kara bıyığını ensesinin yedi yerinde düğümleyen, yiğitler ejderhası, Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne dörtnala yetişmiş. "Anam oğlu, babam oğlu ağam Kazan! Çal kılıcını, ben geldim." demiş. Kâfirin sağ kanadına kıran gibi girmiş.

Bunun ardınca görelim, kimler yetişmiş:

Demirkapı Derbent'ini basıp alan, mızrağının ucunda er böğürten, Kazan gibi pehlivanı tutunca yere vuran Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder yetişmiş: "Çal kılıcını beyim Kazan! Yetiştim!" demiş. Kâfirin sol kanadına tırpan gibi girmiş.

Bunun ardınca görelim kimler yetişmiş:

Parasar'ın Bayburt Kalesi'nden fırlayıp uçan, kudretli Oğuzların imrenileni, Kazan Bey'in en çok güvendiği, boz aygırlı Beyrek dörtnala yetişmiş: "Çal kılıcını ağam Kazan! Ulaştım!" demiş. Kâfir düşmanın ardını çevirmiş.

Bunların ardınca daha kimler yetişmiş:

Bin kavmin başı Döger yetişmiş. Onun ardınca Büğdüz başı Emen yetişmiş. Onun ardınca Kazan Bey'in dayısı ihtiyarlar başı Aruz Koca yetişmiş. Saymakla tükenmez. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri hep gelmiş. Bey hanımı, han kızı boyu uzun Burla Hatun, kırk kız ile yetişmiş. Gelen meydana girmiş. Kâfirlerin üzerine atılmış. O gün çiğerinde mertlik olanlar meydana çıkmış. Namertler girecek delik gözetmiş. O gün kıyamet gibi bir savaş olmuş. Meydan boydan boya baş olmuş. Derelerde tepelerde kâfirin köküne kıran girmiş. Kaçanın ardından gitmemişler. Aman dileylene vurmamışlar.

Salur Kazan merkeze, tekfurun üzerine varmış. Tekfur, korkudan havale geçirmiş. Kazan Bey'in kılıcının altında ödü patlayıp ölmüş. Erkek arslan, arslan da; dişi arslan, arslan değil mi? Kâfirin kara tuğunu servi boylu Burla Hatun, kılıç çalıp düşürmüş. Varıp oğlunu kurtarmış. Bağına basıp saçını başını koklamış. Oğlunu düştüğü yerden tutup kaldırmış. Artık Uruz'un sızlar yeri sızlamaz olmuş. Ağrıyan yeri ağrımaz olmuş. Kâfir elinden kurtulunca gövdesine yedi dağın dinçliği gelmiş. Yüreğine yedi denizin coşkusu gelmiş. Gözlerine şeker yiyen çocukların neşesi gelmiş. Bu arada Beylerbeyi Salur Kazan gelmiş. Oğlunu kucaklayıp koklamış. Baba oğul sevinçten ağlaşmışlar. Salur Kazan, "Oğul, oğul, ay oğul! Artık ölsem de gam değil. Sen varken gözüm arkada kalmaz. Yerime yurduma yaban uğramaz." demiş. Oğluna bin iltifatı birden eylemiş.

Oğuz yiğitleri, Akçe Kale Sürmeli'ye gelmişler. Kazan Bey, burada kırk büyük otağ kurdurmuş. Yedi gün, yedi gece ziyafet vermiş. Oğlunun başı için, kırk evli kul ile kırk cariye azat etmiş. Kahraman yiğitlere, il, ülke vermiş. Altın gümüş dağıtmış. Elbise kaftan bağışlamış. Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çalmış. Uruz'un esir düştüğü bu Oğuznâme'yi düzmüş. Salur Kazan'ın marifetini, yiğitliğini, cömertliğini övüp anlatmış. Sonra beş kelime dua kılmış:

Hani dediğim beyler!

Dünya benim diyenler!

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya!

Güvendiğin dağlara kar yağmasın. Dağ gibi sağlam yiğitlerin yıkılmasın. Kaba gölgeli ağacın kesilmesin. Taşkın akan tatlı suların kurumamasın. Kadir Mevlâ, kimseyi namerde muhtaç eylemesin. Kardeş ayarındaki ak boz atın koşarken sendelemesin. Dost yapılı kılıcın kavgada çentilmesin. Allah'tan ümidin kesilmesin. Son nefeste Allah arı imandan ayırmasın. Huzurunda dua kıldık. Allah, duamızı kabul eylesin. Günahımızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Hanım hey...

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL BOYU

Oğuz ülkesinde Deli Dumrul adında kuvvetli bir yiğit varmış. Yalnız kuvvetini işte güçte değil de gider, nerede bir adam görse onda sınırmış. Başlıya baş eğdirmedikçe, dizliye diz çöktürmedikçe rahat etmezmiş. Sürekli nam şan peşinde koştuğu için önüne gelene benlik satarmış. Meydan okurmuş: “Benden daha deli, benden daha kuvvetli varsa çıkp gelsin! Şuracıkta boyunun ölçüsünü alıvereyim!” dermiş.

İşi deliliğe vuran Deli Dumrul’un o civarda kavga etmediği kimse kalmamış. Artık bunun huyunu suyunu bilenler yolunu yolağını değiştirmeye başlamışlar. Gün gelmiş, Deli Dumrul, bir bahaneyle kavga edecek kimse bulamaz olmuş. Bunun üzerine, “Gideyim, altı yol ağzına, kuru çay üstüne bir köprü yaptırayım. Nasılsa kimse kuru çay üstündeki köprüden geçmez. Ben de bunu kavga sebebi sayar, geleni geçeni alt ederim. Yiğitliğim, bahadurluğum Rum’a, Şam’a kadar yürür.” demiş. Göç yolu üstündeki kuru bir çaya Sırat Köprü’sü gibi bir köprü yaptırmış. Geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe alır olmuş.

Bir gün köprüünün yakınına bir oba konmuş. Bu obadan bir feryat yükselmiş. Kimi, “Oğul!” diye bağırdı, dövüyor,

kimi de, “Kardeş!” diye saçını yoluyormuş. Bunların feryadı gitmiş, Deli Dumrul’un kulağına kadar varmış. Deli Dumrul, her neredeyse çıkıp gelmiş. Obanın başında bitmiş: “Bre densizler! Kanınıza mı susadınız! Ne diye bağırır durursunuz? Beni güzellik uykumdan uyandırdınız. Şimdi başınızı vurayım da bir daha kimseyi rahatsız etmeyesiniz.” deyip kılıcını çekmiş.

Yaşlı başlı, güngörmüş biri Deli Dumrul’un karşısına varıp, “Ne diye kızarsın bey! Obamızın gözdesi iyi huylu, temiz soylu bir yiğidimiz vardı. O öldü. Ağlayıp inlemeyelim de ne eyleyelim?” demiş. Bunun üzerine Deli Dumrul biraz durulmuş. Sonra yine hiddeti tutarak, “Bre, yiğidinizi kim öldürdü? Burada benden başka kim can alır ki!” demiş. Adam da, “Hakk’ın emri ile al kanatlı Azrail geldi. Yiğidimizin canını alıp gitti.” demiş. Deli Dumrul, bir anda köpürmüş: “Be hey, Azrail kim ki can alıyor!” diyerek yüzünü göğe dönüp haykırmış: “Ya Kadir Tanrı! Varlığının, birliğinin hakkı için Azrail’i karşıma çıkar. Onu öldüreyim ki bir daha kimsenin canını almasın!” demiş. Sürüp gitmiş.

Deli Dumrul’un sözleri Allah’a hoş gelmemiş. Azrail’e, “Var git, varlığıma birliğime dil uzatan şu delinin gözüne bir görün. Göğsünü hırlat. Canını al!” diye emreylemiş.

Deli Dumrul, kırk çavuşlu otağında kırk yiğidi ile yiyip içerken ansızın Azrail gelmiş. Deli Dumrul’un gözüne görünmüş. O an Deli’nin gözleri görmez olmuş. Dizleri tutmaz olmuş. Yüreği korkudan kuş gibi çırpınmış. Ağzının içi buz gibi, kemikleri toz gibi olmuş. Deli Dumrul, söylemiş.

Görelim, hanım ne söylemiş: “Bre, ne heybetli ihtiyarsın! Kapıcılar seni görmedi. Çavuşlar sesini duymadı. Seni görünce dünya âlem başıma dar geldi. Bre, sakalcığı akça koca! Bre, gözleri kör ihtiyar! Bre, kimsin, necisin? Söyle bana! Kazam belam dokunur şimdi sana!” demiş.

Azrail, Deli Dumrul’un acizliğine bakıp, “Seni ne dediğini bilmez serseri! Gözlerimi niye beğenmezsin? Gözü mavi kızların, gelinlerin canını çok aldım. Aksakalımla ne diye eğlenirsin? Kara sakallı, ak sakallı yiğitlerin canını çok aldım. Sakalımın ağarmasının sebebi budur. Al kanatlı Azrail karşıma çıksa da onu öldürsem derdin. Şimdi senin de canını almaya geldim. Canını bana verecek misin, yoksa benimle de savaşıyor musun?” demiş.

Deli Dumrul, “Bre, al kanatlı Azrail sen misin yoksa?” deyince Azrail, “Evet, benim.” demiş. Deli Dumrul bunu duyunca, “Kapıcılar, kapıyı kapatın!” diye bağırılmış. Ama Deli Dumrul’un dediğinden ne kapıcılar bir şey anlamış ne çavuşlar ne de yiyip içtiği kırk yiğidi. Kapıcılar beylerinin sözüne itaat edip kapıyı kapatmışlar. Deli Dumrul, Azrail’e, “Ben seni geniş yerde isterdim ama dar yerde elime geçtin. Seni öldüreyim de iyi huylu yiğidin canını elinden kurtarayım!” demiş. Kılıcını sıyırıp Azrail’e saldırmış. Ama Azrail bir güvercin oluvermiş. Pencereden uçup gitmiş. Deli Dumrul, Azrail’in gittiğini görünce bir kahkaha atmış. Adamlarına dönerek, “Gördünüz mü, Azrail’in gözünü nasıl korkuttum? Geniş kapıyı bırakıp dar pencereden kaçtı. Kuş olsa da ben onu doğanıma aldırmadan bırakır mıyım?” deyip atına atladığı gibi Azrail’in peşine düşmüş.

Deli Dumrul, kır bayır demeden bir zaman avlanmış. Ok yetirdiğine ok atmış. Yetiremediğini doğanına aldırmış. Gördüğü güvercinleri, kumruları, üveyikleri hep avlamış. Gün ikindiye dönünce de atını çevirip evinin yolunu tutmuş. Birkaç adım gitmiş ki al kanatlı Azrail geliverip bu sefer de atının gözüne görünmüş. Rahvan giden at, bir anda şaha kalkmış. Deli'yi kaldırdığı gibi yere vurmuş. Azrail de o saniye gelip Deli Dumrul'un göğsüne oturmuş. Deli'nin nefesini kesmeye, göğsünü hırlatmaya başlamış. Bu anda Deli Dumrul söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Bre Azrail aman!

Tanrı'nın birliğine yoktur gümân.

Ben seni böyle bilmezdim.

Gizlice can aldığını duymazdım.

Daha beyliğe, yiğitliğe doymadım.

Azrail aman!

Tanrı'nın birliğine yoktur gümân

Alma canımı, Azrail medet!

Deli Dumrul, yalvarıp yakarınca Azrail dile gelmiş: “Be hey kendini bilmez deli! Ne diye bana yalvarırsın? Allah'a yalvarsana! Benim elimde ne var? Ben de emir kuluyum.” demiş. Deli Dumrul, “Madem, canı veren de alan da Allah, o zaman göğsümden in. Allah ile aramdan çekil. Ben Allah'a yalvarayım!” demiş. Deli Dumrul söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Yücelerden yücesin.

Kimse bilmez nicesin.

Güzel Allah!

Nice cahiller seni gökte arar, yerde ister.

Oysa sen müminlerin gönlündesin.

Daim duran Cebbar Allah!

Baki kalan Settar Allah!

Canımı alacaksan sen al!

Azrail'e bırakma!

Deli Dumrul'un can u gönülden yalvarması Allah'a hoş gelmiş. Cenabı Hakk, Azrail'e, "Canının yerine can bulsun. Onu affedeyim." diye nida eylemiş. Azrail, gökten gelen haberi Deli Dumrul'a vermiş. Deli Dumrul, bu haberle sevinmiş, aklına hemen anasıyla babası gelmiş. Bir yandan yürümüştü, diğer yandan söylenmişti: "Anamın babamın birer ayağı mezarda. İkisi de birbirinden ihtiyar. Nasılsa birinden biri canını benim yerime verir." Diyerek babasının yanına varmış. Başına ne gelmiş ise tek tek anlatmış: "İzzetli babam! Senden bir can dilerim, verir misin? Yoksa 'Oğul, oğul!' diye ağlar mısın?" demiş. Babası Deli Dumrul'a söylemiş. Görelim, ne söylemiş:

Ay oğul, ey oğul, canım ciğerim oğul!

Doğduğunda dokuz buğrayı kurban ettiğim oğul!

Altın pencereyi evimin direği oğul!

Kızımın gelinimin çiçeği oğul!

Karşıdaki kara dağım gerek ise Azrail'e yayla olsun.

Soğuk pınarlarım gerek ise Azrail'e sebil olsun.
Şahbaz cins atlarım gerek ise Azrail'e beygir olsun.
Uzun boyunlu develerim gerek ise Azrail'e katar olsun.
Akça karaca koyunum gerek ise Azrail'e kurban olsun.
Altın, gümüş, para gerek ise Azrail'e harçlık olsun.
Ama dünya şirin, can tatlı!
Canıma kıyamam.
Babadan ileri ana var!
Git, ondan iste.

Deli Dumrul, sürüp anasının yanına gelmiş. Başından geçenleri bir bir anlatmış. "Canım anam! Canıma karşılık bir can verir misin? Yoksa 'Oğul, oğul!' diye ağlar mısın? Kırk gün karalar bağlar mısın?" demiş. Anası Deli Dumrul'a söylemiş. Görelim, ne söylemiş:

Ay oğul, ey oğul, izzetli oğul!
Dokuz ay karnımda götürdüğüm oğul!
Onuncu ayında dünyaya getirdiğim oğul!
Ak sütümü emzirdiğim, omuzumda gezdirdiğim oğul!
Vara, zalimlerin elinde tutula idin,
Kırk katlı zindanlara atıla idin!
Altın gümüş gücü ile seni kurtara idim.
Yaman kişiye çatmışsın, elim sana yetmez!
Dünya şirin, can tatlı!
Canıma kıyamam.
Bunu böyle bil!

Deli Dumrul, baba ana kapısından eli boş dönünce bütün ümidini yitirmiş. Azrail'in yanına varıp, "Bre, Azrail aman! Allah'ın birliğine yoktur gümân! Canıma karşılık kimseden bir can bulamadım. Ama bana biraz daha mühlet ver. El kız bir hasretlim ile gözümün nuru iki yavrucağım var. Onları dünya gözü ile son bir defa göreyim de canımı ondan sonra al." demiş. Azrail razı olmuş.

İkisi yan yana çıkıp ev gelmiş. Deli Dumrul, karısına varıp başına gelenleri tek tek anlatmış: "Aykız!" demiş. "Ben dünyadan gider oldum. Malım mülküm sana helalolsun. Oğullarım sana emanet. Onlara el sillesi vurdurma. Babalarını hayırsız bildirme. Gözün kimi tutar, gönlün kimi severse ona var. İki oğlancığımı yetim bırakma!" demiş.

Aykız'ın iki gözü, iki pınar olmuş. Ciğerciği yanar olmuş. Burada Deli Dumrul'a söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Göz açınca gördüğüm, gönül verip sevdiğim!

Yüksek dağlarında sensiz yaylar isem dağlar mezarım olsun.

Soğuk sularından sensiz içersen kanım sular gibi aksın.

Altınını gümüşünü harcarsam kefen param olsun.

Şahbaz cins atlarına binersen tabutum olsun.

Senden sonra bir yiğidi sevip sarar isem engerek yılanı olsun.

Aman arslanım aman, muhannetmiş anan baban!

Bir canda ne var da kıyamamışlar?

Arş şahit olsun, Kürsi şahit olsun!

Yer şahit olsun, gök şahit olsun!

Kadir Allah şahit olsun!

Benim canım senin canına kurban olsun!

Aykız, kocasına kıyamamış. Onun yerine can vermeye razı olmuş. Azrail, Aykız'ın canını almaya gelince Deli Dumrul, ellerini açıp Allah'a yalvarmaya başlamış.

Deli Dumrul söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Yücelerden yücesin!

Kimse bilmez nicesin!

Güzel Allah!

Çok cahiller seni gökte arar, yerde ister.

Oysa sen müminlerin gönlündesin.

Daim duran Cebbar Allah!

Ulu yollar üzerine imaretler yaptırayım senin için.

Aç görürsem doyurayım senin için.

Çıplak görürsem giydireyim senin için.

Alacaksan ikimizin canını birlikte al!

Almayacaksan ikimizi birlikte bırak!

Keremi çok Kadir Allah!

Deli Dumrul, daha çok söyleyip çok yalvarmış. Sözleri de Allah'a hoş gelmiş. Allah u teâlâ, o an Azrail'e nida eylemiş: "O kulumun canını bağışladım. Üstüne yüz kırk yıl ömür verdim. Var git, babasıyla anasının can al." demiş.

Hakk'ın emri vâki olmuş. Azrail, Deli Dumrul'un, babasıyla anasının canını almış. Deli Dumrul da Aykız ile birlikte yüz kırk yıl yaşamış. Can yoldaşlığı etmiş. Dedem Korkut

gelerek boy boylamış, soy soylamış: “Bu boy Deli Dumrul’un olsun. Benden sonra ozanlar çalıp söylesin. Ak alınlı cömert erenler dinlesin.” demiş. Güvendiğin dağlara kar yağmasın. Meyveli, ulu ağaçların kesilmesin. Yazın güzün akan tatlı suyun kurumasin. Kadir Allah seni namerde muhtaç eylesin. Huzurunda dua ettik, kabul olsun. Hanım hey...

KANGLI KOCA OĞLU KAN TURALI BOYU

Oğuz ülkesinde Kanglı Koca adında gürbüz bir adam varmış. Kanglı Koca'nın kendisi gibi gürbüz bir de yetişkin oğlu varmış. Adına da Kan Turalı derlermiş. Kan Turalı, boylu poslu, alımlı çalımli, kaplan duruşlu, kartal bakışlı, yakışıklı bir yiğitmiş. Yüzünü gören kızlar aşk derdinden erirmiş. Kan Turalı'nın baktığı kızların ise akli başından gidermiş. Oğuzlarda iki kişi yüzünü peçe ile gizlemiş. Biri Bay Büre oğlu Bamsı Beyrek, diğeri de Kanglı Koca oğlu Kan Turalı. Bamsı Beyrek'i alan almış, satan başından savmış. Ama Kan Turalı hâlâ bekâr gezermiş.

Kanglı Koca, bir gün dostları ile yiyip içerken; "A dostlar! Allah sıralı ölüm verdi! Önce doğan önce gitti. Babam öldü. Ben kaldım. Onun yerini yurdunu tuttum. Bugün, yarın ben de ölürüm. Oğlum kalır. Tabii bundan iyisi de olmaz!" deyip bir nefes almış. Sonra oğluna dönüp, "Ay oğul! Bari gözüm görür, elim tutarken gel seni evlendireyim! Hazır, canım sağ iken mürüvvetini göreyim." demiş.

Kan Turalı, babasının sözüne bıyık altından gülmüş: "İyi de baba! Bana layık kızı nerden bulacaksın?" demiş. Kanglı Koca, bir kahkaha atıp, "Bak sen! Kendini bu kadar ağırdan satma oğul! Nasıl bir kız istiyorsun, hele, de bakalım!" demiş.

Kan Turalı, “Baba, öyle bir kız isterim ki ben kalkmadan o kalkmış olmalı. Ben atıma binmeden o binmiş olmalı. Ben kanlı kâfir üstüne varmadan o varmış olmalı. Baş kesip bana getirmeli.” demiş. Kanglı Koca, “Bre oğul! Sen kız istemez, bir yiğit, bir bahadır istermişsin. Herhâlde hanım gölgesinde yiyip içip yatmak niyetindesin!” deyip oğluna takılmış. Ama Kan Turalı, bu sözleri üstüne bile almamış: “Ne yani baba? İş bilmez, aş bilmez cici bici bir kız mı alayım? Yüzüne bakarak karın mı doyrurayım? Öyle mi? Kusura bakma, baba! Güzellik karın doyurmaz ki...” deyince Kanglı Koca, “Peki oğul, peki! Evleneceğin kızı beğenmek senden. Çeyizini dizmek benden.” demiş.

Yaya gözüyle at, ergen gözüyle avrat alınmaz. Kan Turalı, atına binip kız aramaya çıkmış. Bir zaman sağda solda gezinmiş. Nihayet çekilip geri eve gelmiş. Oflaya puflyaya babasının yanına varmış: “Yıkılsın şu Oğuz illeri baba! Bana münasip bir kız yok!” demiş. Kanglı Koca, oğlunun sırtını sıvazlayıp, “Oğul! Kız dediğin çakıl taşı mı? Evden çıkar çıkmaz bulasın! Öyle sabah varıp öğlen gelmekle kız bulunmaz. Senin dediğin kızı bulmak için demir çarık, demir asa yollara düşmek gerek. Sen mala mülke sahip ol. Ben varıp gideyim. Sana bir kız bulayım.” demiş. Kanglı Koca, yanına kırk aksakal alıp sevine kıvana oğluna kız aramaya çıkmış. Kırk bir ihtiyar İç Oğuzları gezmiş. Kan Turalı’nın istediği gibi bir kız bulamamışlar. Dış Oğuzları gezmişler. Boş dönmüşler. Oradan geze geze kâfir Kıpçak yurdu Trabzon’a varmışlar.

Trabzon Beyi’nin bir kızı varmış. Adına da Selcen Hatun derlermiş. Selcen Hatun, çok güzel bir kızmış. Güzellikinin yanı sıra yiğit ve bahadırmış. Bir at binişi varmış; rüzgâr, fırtınaya

dönse arkasından yetişemez, yarı yolda nefesi kesilirmiş. Bir yay gerer, iki başlı ok atarmış. Attığı ok yere düşmez, uçar gider, dünyanın çevresinde dolanır dururmuş. Hele kılıç çalışı, mızrak vuruşu ise görülmeye değermiş.

Selcen Hatun, serpilip büyüyünce isteklisi de günden güne çoğalmış. Trabzon Beyi, kızına sevdalanan yiğitlerden başını alamayınca üç azgın hayvan beslemiş: “Her kim bu üç azmanı yenersen kızımı ona veririm.” demiş. Azgın hayvanlardan biri, tepe gibi bir kara boğa imiş. Elmas mızrağa benzer boynuzları varmış. Kara, sert taşa vursa taşı delermiş. İkincisi, sıra dağ gibi bir sarı buğra imiş. Koca ağzı, iri dişleriyle demiri ısırıp koparıp atarmış. Üçüncüsü de deniz gibi karşı konulmaz bir boz arslanmış. Dişlerini bilmem ama pençesini bir yiyen, bir daha iflah olmazmış.

Gün gün Trabzon civarındaki bey oğulları Selcen Hatun’u istemeye gelmişler. Mal mülk hazine bağışlamışlar. Ama kızın babası, “Kızımı, beslediğim üç azgın hayvanı alt eden alır.” deyip er meydanını göstermiş. Böylece otuz iki bey oğlu, sıra ile meydana çıkmış. Ama hiçbirisi kara boğayı bile yenememiş. Hepsi kara boğanın elmas mızrak gibi boynuzu altında delik deşik olmuşlar. Kırk aksakal ile Kanglı Koca, bey oğullarının akıbetinin üzerine gelmiş. Her biri, Selcen Hatun’u görüp beğenmiş. Hünerini duyup inanmış. Yalnız, üç azmanın korkusundan hiçbirisi çıkıp da, “Kan Turalı’nın istediği kızı bulduk!” diyememiş. Buruk bir hâlde dönmüşler, yurtlarına gelmişler.

Kan Turalı, babasını yarı yolda karşılamış. Attan inmesini beklemeden ellerine sarılmış: “Ne yaptın baba? Bana münasip

kız bulabildin mi?” diye heyecanla sormuş. Kanglı Koca, derin bir nefes alıp yanındaki ihtiyarlara bakmış: “Buldum oğul, buldum! Ama o kızı almak kolay değil!” demiş. Kan Turalı, babasının ellerine asılarak, “Ne isterler baba? Altın mı, gümüş mü; at mı, deve mi?” demiş. Kanglı Koca, “Yok oğul! Malda mülkte gözleri yok! Hünerli yiğit isterler.” diye cevap vermiş. Orada gördüklerini, duyduklarını bir bir anlatmış. En son, “Oğul, bu iş çok çetindir. Adamı canıyla imtihan ediyorlar. Bunu ne ben anlattım ne sen dinledin. Bu işten vazgeçelim. Başka yere bakalım.” demiş.

Kan Turalı, “Baba! Ben bunu duyarım da durur muyum? El gün başıma kakmaz mı? Kan Turalı, korktu diye yüzüme vurmaz mı?” deyip kestirip atmış. Nihayet anasının babasının ellerini öpüp kırk yiğidiyle yola çıkmış. Az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Dolambaçlı yollardan geceleyn akmışlar. Balçığa bataklığa kum döşeyip yürümüşler. Yılan işlemeyen ormanları ateş gibi aşmışlar. Coşkun akan ırmakları at üstünde geçmişler. Oğuz ellerini çok geride bırakıp kâfir Kıpçak yurduna varmışlar. Gökyüzüyle boy ölçüşen Trabzon Kalesi’nin önüne gelince çadır kurup konmuşlar. Kan Turalı, huzuruna kabulü için Trabzon Beyi’ne adam göndermiş.

Bir gün sonra büyük bir meydan açılmış. Büyüğünden küçüğüne bütün Trabzon ahali birikmiş. Bunların çevresince yüzlerce asker dizilmiş. Borular çalınmış. Davullar dövülmüş. Bu ağırlamadan sonra Trabzon Beyi, gelip tahtına kurulmuş. Onun yanı sıra Trabzon’un ileri gelen beyleri yerlerini almışlar. Bunların ardınca Selcen Hatun, kırk cariyesi

ile meydanın başındaki köşküne geçmiş. Herkes yerine oturunca borular susmuş. Davullar dinmiş. Trabzon Beyi, Kan Turalı ile kırk yiğidini huzuruna kabul etmiş.

Kan Turalı, el bağlayıp huzura gelmiş. Baş eğip selam vermiş. Trabzon Beyi selamını almış. Kan Turalı'ya ipek halı üstünde yer göstermiş. Önüne yiyecekler, içecekler getirtmiş. İzzet ü ikramda bulunmuş. Kan Turalı yiyip içerken Trabzon Beyi, "Yiğit, hayırdır, niye geldin?" demiş. Kan Turalı, yerinden doğrulmuş. Sallana sallana yürüyüp Bey'in karşısında el bağlamış: "Yol vermez dağlarını aşmaya geldim. Coşkun akan deli sularını geçmeye geldim. Dar eteğine, geniş koltuğuna sığınmaya geldim. Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile kızını almaya geldim." demiş.

Bey, sağına soluna bakınmış. Dudaklarını büzdürüp başını yukarı aşağı sallamış: "Bu yiğidin sözü çevik! Bakalım, hüneri de var mı?" deyip gülümsemiş. Kan Turalı'ya er meydanını göstermiş. Sarı elbiseli Selcen Hatun, kırk kırmızılı kız arasından papatya gibi bakıyormuş. Kan Turalı varıp er meydanına çıkmış. "Üzerinde silah namına bir şey kalmasın." demişler. Kılıcını, sadağını, yayını, mızrağını; miğferini, kolçaklarını, dizliklerini sıyırıp kenara bırakmış. Peçesini açıp üstünü başını çıkarmış. Kan Turalı'nın cemali ortaya çıkınca Selcen Hatun çarpılıvermiş. Dizlerinin bağı çözülmüş. Eli ayağı birbirine dolaşmış. Bir anda kara sevdaya tutulmuş. Yanındaki kızlara, "Hakk teâlâ, babamın gönlüne merhamet verse de başlık kesip beni şu yiğide verse." demiş. Bu sıra borular öttürülmüş. Davullar dövülmüş. Üç adam bir yanda, üç adam diğer yanda zincirlerle azgın boğayı getirmiş. Kan

Turalı'nın karşısına çıkarmışlar. Adamlardan biri, "Hey, yiğit bu işten vazgeç. Sonra yazık olur!" diye bağırmış. Ama Kan Turalı, "Bre, ne diyorsun sen? Hiç mi geyik avlamadım san-ki? Babamın evinde hiç mi inek sağılırken görmedim? Boğa dediğin kara inek buzağısı değil mi? Bırak gelsin!" demiş.

Adamlar, zincirini alıp azgın boğayı bırakmışlar. Kara boğa, elmas mızrak gibi boynuzlarını uzatarak hışımla Kan Turalı'nın üzerine gelmiş. Bunu görünce Selcen Hatun'un yüreği ağzına gelmiş. Korkudan hop oturup hop kalkmış. Kara boğa, Kan Turalı'nın böğrünü ortalayıp saldırmış. Kan Turalı, eline kara bir taş alıp boğanın alnının ortasına öyle bir indirmiş ki bin batmanlık kara boğa gerisin geri gitmiş. Arka ayaklarının üzerine yıkılıp kalmış. Bir zaman sonra tekrar ayağa kalkmış. Acı acı böğürmüştü. Derin derin solumuş. Başını sağa sola sallayıp yerleri deşelemiş. Tozu dumana katmış. Sürüp bir daha gelmiş. Kan Turalı, bu sefer yumruğunu boğanın alnına dayamış. Bir uçtan diğer uca bütün meydanı dolandırmış. Kara boğanın iki küreğinin arası bembeyaz köpük bağlamış. O kadar çekişmişler de ne boğa alt edebilmiş ne de Kan Turalı. "Yıkılacak dama destek verirler. Ben niye boğaya destek oluyorum." deyip kara boğanın alnından savuşmuş. Kara boğa, direği alınmış dam gibi tepesinin üstüne yıkılmış. Kan Turalı, boğanın üzerine çökmüş. İki eliyle boğazını sıkıp atmış. Kara boğanın kalın derisini kol vurup tulum çıkarmış. Götürüp Trabzon Beyi'nin önüne bırakmış: "Yarın sabah kızı bana veresin." demiş.

Meydandan bir alkış kopmuş. Selcen Hatun da sevinçten havaya uçmuş. Ama hevesi kursağında kalmış. Selcen

Hatun'un amcasıyla ağabeyi, Bey'in kulağına eğilip, "Dur hele! Kızı hemen verme. Canavarların sultanı arslandır. Onu da yensin. Ondan sonra düşünürüz." demişler. Borular ötürülmüş. Davullar dövülmüş. Daha teri kurumadan Kan Turalı'ya er meydanı gösterilmiş. Beş adam bir yanda, beş adam diğer yanda zincirlerle boz arslanı getirmiş. Az evvelki adam Kan Turalı'nın yanına sokulup, "Boğayı yendim diye sevinme. Boğa et yemez. Yol yakinken bu işten vazgeç. Arslana diri diri yem olma!" demiş.

Kan Turalı, "Bre kâfir! Yiğide korku vermek ayıp değil midir? Çobanlarımızın ardından giden hiç mi köpek görmedim? Senin arslan dediğin ala köpek eniği değil mi? Bırak gelsin." deyip bir nara atmış. Boz arslan kükreyip gelmiş. Meydanı uçtan uca inletmiş. Selcen Hatun'un yüreği kuş gibi çırpınmış. Konacak bir dal aramış. Herkes nefesini tutmuş. Olacakları korkuyla seyretmeye başlamış. Kan Turalı, yere eğilip avucuna kum doldurmuş. Allah'a sığınıp adı güzel Muhammed'e salâvat getirmiş.

Boz arslan, saldırıp gelmiş. Selcen Hatun gözlerini kapatmış. Kan Turalı, arslanın önünden savuşurken avucundaki kumu canavarın gözüne serpmiş.

Arslan neye uğradığını anlamamış. Gözlerine kum dolunca aydınlık dünyası kararmış. Koca dünya başına dar gelmiş. Nereye gideceğini, ne edeceğini bilememiş. Kan Turalı, sıçrayıp arslana binmiş. Yelesinden sarılarak onu meydan boyunca koşturmuş. İnim inim inletmiş. Ağım ağım ağlatmış. Boz arslan, göz acısından sağ pençesini sağ gözüne, sol pençesini sol gözüne sallamış ki iki yüzünü birden paramparça etmiş.

Zavallı, kendi pençeleriyle can vermiş. Kan Turalı, arslanı kuyruğundan sürüyüp götürmüş. Trabzon Beyi'nin önüne bırakmış: "Bey baba, kızını bana ver!" demiş.

Meydan baştan başa gümbürdemiş. Alkış seslerinden yer yerinden oynamış. Selcen Hatun'un sevinçten etekleri zil çalmış. Trabzon Beyi, "Kızı getirin verin. Bu yiğidi gözüm gördü. Gönlüm sevdi. İster dursun, ister gitsin." demiş ya! Yine kardeşi ile oğlu araya girmiş: "Azgın hayvanların başı buğradır. Onunla da oyununu görelim. Buğrayı yenersen kızını verelim." demiş. Bey, vazgeçmiş.

Kan Turalı'nın buğra ile de dövüşmesini istemiş. Kan Turalı, onca yorgunluktan sonra tekrar meydana çıkmış. Altı adam bir yanda, altı adam diğer yanda zincirlerle azgın buğrayı getirmiş. Evvelki adam, "Yiğit, aklın varsa durma kaç. Bu deve arslana benzemez. Ayağından kurtulsan, ağzından kurtulamazsın." demiş. Kan Turalı, "Bre, deve dediğin ne ki! Onda akıl olsa eşeğin ardına düşüp gitmez. Daha çocukken bile az mı deveye bindim. Bırak gelsin." demiş. Ağzı köpüklü kızgın buğra lap lap gelmiş. Dişlerini gösterip dudaklarını oynatmış. Eğri boynunu Kan Turalı'ya doğru uzatarak hışım- la saldırmış.

Kan Turalı, buğranın altından girmiş. Üstüne çıkmış. Hörgücüne yapışarak sırtına binmiş. Selcen Hatun'un önünden bir tur geçmiş. Kızgın buğra, Kan Turalı'yı sırtından atmak için hop hop hoplamış. Zıp zıp zıplamış. Eğri boynunu geriye çevirip onu ısırmaya çalışmış. O sıra bir gaffet ile Kan Turalı yere düşmüş. Bunu görünce meydan ayağa kalkmış. Selcen Hatun ellerini dizine vurup, "Gitti gül gibi yiğit." diye

ahuvah çekmiş. Gizli gizli ağlamış. Kızgın buğra bir daha saldırmış. Kan Turalı, düştüğü yerden kalkıp Kadir Mevla'ya sığınmış. Adı güzel Muhammed'e salâvat getirmiş. Kendisini ısırılmaya çalışan buğranın burun deliklerine parmaklarını sokmuş. Hızla asılarak buğranın eğri boynunu dört bacağıının arasından geçirmiş. Kuyruğunu boynuna dolayıp kör düğüm atmış. Koca buğrayı top gibi yusuvarlak etmiş. Daha sonra bir tekme atıp buğrayı Trabzon Beyi'nin önüne düşürmüş.

Trabzon Beyi, "Vallahi, bu yiğidi gözüm gördü. Gönlüm sevdi. Kızımı ona verdim gitti." demiş. Bir gün sonra kırk yerde, kırk büyük otağ kurdurmuş. Bir de süslü püslü gelin odası hazırlatmış. Sazlı sözlü, yemeli içmeli büyük bir düğün yaptırmış. Evli evine, köylü köyüne dağılınca Kan Turalı, Trabzon Beyi'nin huzuruna varmış: "Anam ile babam gelinlerini duvağı ile görmeden ben gerdeğe girmem." demiş. Oğuz ülkesine dönmek için müsaade istemiş. Acelece yükünü dengini tutmuş. Selcen Hatun'u da alıp yola çıkmış. Devesini bağırarak, atını kişneterek, sabah akşam demeden yedi gün, yedi gece yol gitmiş. Bir kuşluk vakti kâfir Kıpçak hududundan çıkarak Oğuz boylarına gelmişler. Bir de bakmışlar ki derin göllerde kuğular yüzüyor. Etrafında sülünler geziyor. Soğuk pınar başlarından keklikler uçuşuyor. Gidip tatlı meyveli ağaçlara konuyor. Çayır çimen burcu burcu kokuyor. Selcen Hatun burayı görünce çok beğenmiş: "Biraz konalım. Yorgunluk atalım." demiş. Kan Turalı, kırk yiğidini babasına müjdecî göndermiş. Sonra da göle karşı çadır kurup iki yavuklu yiyip içmeye başlamış.

Oğuzların başına ne kaza gelirse uykudan gelirmiş. Kan Turalı, yiyip içtikten sonra olduğu yere yatmış. Bir anda ela

gözlerini uyku bürümüş. Selcen Hatun, yiğidinin uyuduğunu görünce, “Dağ başı tekin olmaz.” Diye kalkmış. Zırhını giyinmiş. Kolçağını geçirmiş. Dizliğini bağlamış. Miğferini takmış. Kılıç kuşanıp at binmiş. Yüksekçe bir tepeye çıkarak mızrağını yere dikip beklemeye başlamış.

Meğer Trabzon Beyi pişman olmuş: “Üç zavallı hayvancığı öldürdü diye biricik kızımı aldı gitti.” deyip deyip ağlamış. Acı acı inlemiş. Bunun üzerine kızın kardeşiyle amcası derhal demir zırlı, beş yüz kâfir seçerek Kan Turalı’nın arkasına düşmüşler. Kuğuların yüzdüğü, sülünleri gezdigi, keklıkların uçtuğu, iki aşğın çadır kurup konduğu yere doğru dörtnele çıkagelmışler. Selcen Hatun, demir zırlı kâfirleri görünce koşturup varmış. Kan Turalı’ya söylemiş, görelim hanım, ne söylemiş: “Bre yiğidim! Kendini ana kucağında mı sandın, baba ocağında mı? Uzandığın toprağı yar mı belledin de başını yerden kaldırmazsın? Uyan yiğit uyan düşman basmadan, dik başını birden bire kesmeden, aramızda deli poyraz esmeden uyan yiğit uyan, kâfir geliyor!” demiş.

Kan Turalı, Selcen Hatun’u at üstünde görünce sıçrayıp kalkmış: “Ne oldu güzelim!” demiş. Selcen Hatun, “Yiğidim, üzerine düşman geliyor. Uyarmak benden, dövüşüp hüner göstermek senden.” demiş. Kan Turalı, “Demek maksadımız Hakk katında hâsil oldu. Kâfire karşı da hünerimizi gösterelim, tam olsun!” deyip arı sudan abdest almış. Adı güzel Muhammed’e salâvat getirmiş. At binmiş. Kılıç kuşanmış. Yürümüş. Yel gibi esmiş. Sel gibi akmış. Kâfire karşı at koşturmuş.

Kan Turalı, bir anda gözden kaybolmuş. Selcen Hatun da al atını kanatlandırmış. Onun ardı sıra gitmiş. Bir nefeste

Kan Turalı'ya yetişmiş. Kan Turalı, Selcen Hatun'u yanı başında görünce, "Başımın börkü, sırtımın kürkü! Sen nereye? Başına bir iş gelir sonra! Geri dön. Gelen düşman benimdir." demiş. Selcen Hatun, gülümseyerek, "Aman yığidim! Baş esen olduktan sonra börk mü bulunmaz? Sen sağ ol da binlerce Selcen sana kurban olsun. Bu gelen kâfir çok kâfir! Savaşalım, dövüşelim. Ölen ölür. Sağ kalan çadıra gelsin." deyip hızla gitmiş.

Kâfirlerle bir tepede karşılaşmışlar. İki yavuklu kâfir içine kaz sürüsüne giren şahin gibi dalmış. Sağlı sollu kılıç çalıp bir zaman güzel savaş eylemişler. Kâfirler, bunalınca ikiye bölünmüş. Bir kısmı Selcen Hatun'un etrafını çevirmiş. Bir kısmı da Kan Turalı'nın. Çeke çeke, dövüşe vuruşa Selcen Hatun düz ovaya inmiş. Önündeki düşmana dünyayı dar etmiş. Aman dileyeni öldürmemiş. Kaçanı kovalamamış. Büyük zafer kazanıp doğru çadıra gelmiş. Ama epey zaman geçtiği hâlde Kan Turalı gelmemiş. Selcen Hatun, yürüyüp yüksek bir yere çıkmış. Dört bir yanı gözetlemiş. Bir derenin üstünde kargaların, kuzgunların dolaştığını görünce yıldırım gibi oraya akmış.

Meğer kâfir, kılıçla baş edemeyince oka girmiş. Kan Turalı'yı ok yağmuruna tutmuş. Uğursuzun kör okunun biri gelip atına saplanmış. At yıkılmış. Biri de Kan Turalı'nın göz kapağını çizip atmış. Hızlı kanı damarından boşanıp gözlerine dolmuş. Bir anda aydınlık dünyası karanlık olmuş. Fırsatı ganimet bilen kâfirler, Kan Turalı'nın başına üşüşmüşler. Ama Kan Turalı, kılıç çalıp kâfirleri yanına yaklaştırmamış. Bu sırada Selcen Hatun yetişip, kâfirlere kıran gibi girmiş.

Bir vurmuş. On kâfir düşürmüş. Bir daha vurmuş. Otuz kâfir düşürmüş. Kalan kâfirleri de çil yavrusu gibi dağıtmış. Yiğidini kurtarmış. Kan Turalı'yı terkesine alıp çadıra getirmiş. Gözlerindeki kanı temizlemiş.

Kan Turalı, gözü açılınca, “Bana bak Selcen! Babamın ak otağına vardığında Oğuzların ela gözlü kızları gelinleri toplanıp gelir. Her biri bir destan anlatır. Söz dönüp dolaşıp sana gelince sen de kalkar: ‘Kan Turalı, kâfir elinde perişan oldu. Kâfirleri dağıtarak Kan Turalı'yı atımın terkesine alıp çıktım.’ diye övünürsen öldürürüm seni. Bilmiş ol.” demiş. Selcen Hatun, Kan Turalı'nın neler hissettiğini anlamış. Yiğidinin ellerini tutarak lafın dışısını konuşmuş: “Bey yiğidim! Övünürse erkek övünsün! Arslandır! Övünmekle kadın erkek olmaz. Sen rahat ol!” demiş. İki yavuklu birbirine sarılmış. Güzel güzel anlaşmış. Toparlanıp evlerine varmışlar.

Kanlı Koca, oğlu ile gelinini yarı yolda karşılaşmış. Yeşil çimene, geniş düze doksan başlı otağ diktirmiş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Türlü yemekler yaptırmış. Soğuk içecekler hazırlatmış. İç Oğuzlara, Dış Oğuzlara okuntu göndermiş. Yemeli içmeli bir düğün dernek kurmuş. Yedi gün, yedi gece kudretli Oğuz beylerini ağırlamış.

Kan Turalı, gelin odasına girmiş. Muradına ermiş.

O gün Dedem Korkut gelip neşeli havalara çıkmış. Boy boylamış. Soy soylamış. Gazilerin başına nelerin geldiğini anlatmış.

Hani dediğim beyler,
Dünya benim diyenler?
Ecel aldı, yer gizledi.
Fani dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya!
Son ucu ölümlü dünya!

Ecel geldiğinde Allah, imandan ayırmasın. Kadir Mevla, kimseyi namerde muhtaç eylesin. Âmin diyenlerin Allah yüzüne baksın. Her ne günahınız varsa adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın. Hanım hey...

KAZILIK KOCA OĞLU YEGENEK BOYU

Oğuz hanı Bayındır Han'ın Kazılık Koca adında bir veziri varmış. Kazılık Koca akıllı, faziletli, cesur bir vezirmiş. Akıllı, fikri sayesinde her işin üstesinden gelirmiş. Oğuzların her ne müşkülü olursa tereyağından kıl çeker gibi halledermiş. Bayındır Han, bu akıllı vezirinin hizmetini çok beğenirmiş. Yeri, zamanı geldikçe ondan iltifatını eksik etmezmiş.

Günlerden bir gün Bayındır Han divanı toplamış. Hanlık otağını yeşil düze, taze çimen üstüne kurdurmuş. Ala savanlarla gölgelikler çekirtmiş. Binbir yere ipek halılar döşetmiş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Kavurmalar, kebaplar, pilavlar yaptırmış. Ekşi tatlı şerbetler hazırlatmış. Yağlı yoğurtlardan ayranlar yaydırmış. Keskin kımızlar sağdırmış. Meyveler, çerezler getirtmiş. Altın kadehler, gümüş sürahiler dizdirmiş. Kudretli Oğuz beylerine büyük toy, büyük ziyafet vermiş.

Oğuz gazileri Bayındır Han'ın divanına gelirken kâfir elindeki kırk kalenin anahtarını hediye getirmişler. Bayındır Han, gazilere gönül okşayıcı güzel sözler söylemiş. Her birine ayrı ayrı iltifat eylemiş. Birbirinden kıymetli hediyeler dağıtmış.

Dedem Korkut o gün neşeli havalar çalmış. Gazilerin boylarını anlatmış. Güzel huylarını methetmiş. Korkut Ata, Oğuz gazilerinin kahramanlık boylarını anlattıkça Kazılık Koca coşmuş. Bayındır Han'a dönüp, "Han'ım! Kâfir üstüne senden akın dilerim. Bana meydan ver!" demiş.

Bayındır Han, "Bre Kazılık Koca! Makamını mı beğenmezsin? Yoksa bizden mi uzaklaşmak dilersen? Sen de pekâlâ bilirsin ki gazilerin kılıçla aldığını akılla korumak gerek!" diye sitemle karışık cevap vermiş. Ama Kazılık Koca, Bayındır Han'ın sitemini duymamış bile! Hatta, bırakın makamı mevkii, gözünün önüne hamile karısı dahi gelmemiş: "Aman Han'ım! O nasıl söz? Sizden uzaklaşmak güneşten kaçmak olur. Sayenizde insanlarımların arasında ay gibi parladım. Dünyaya makamlarının en büyüğüne geldim. Sen bana meydan ver. Ölürsek şehit, kalırsak gazi... Bundan daha büyük devlet mi var?" demiş. Bayındır Han, daha fazla ısrar etmemiş: "Meydan senin. İsteddiğin kişileri yanına al, istediğin yana git." Deyip icazet vermiş.

Kazılık Koca, kendisi gibi at binen, kılıç kuşanan yiğitleri yanına almış. Her ne hazırlığı varsa tek tek görüp yola çıkmış. Az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Yokuşlarda ter dökerek, inişlerde tırnak sökerek altı ay, bir de güz gitmişler. Günlerden bir gün Karadeniz sahilindeki Düzmürd Kalesi'nin önlerine gelmişler. Burada yüklerini çözmüş, çadır kurmuşlar. Düzmürd Kalesi'nin Arşın oğlu Direk adında bir tekfuru varmış. Bu kâfirin altmış arşın boyu varmış. Türlü türlü huyu varmış. Üç metrelik kolu ile altmış batman güz sallarmış. Çok sert yay çekermiş. Bir çekişte üç oku birden atarmış.

Kazılık Koca, göçünü çözer çözmez Düzmürd Kalesi'ne saldırmış. Karşısına çıkan kâfirlere kan kusturmuş. Bir kılıçta kırkının kellesini birden uçurmuş. Düzmürd Kalesi'ni kâfir kanı basınca Arşın oğlu Direk Tekfur, meydana çıkıp Oğuzlardan er dilemiş. Kazılık Koca, yel gibi yetişmiş. Sakırğa gibi yapışmış. Sıçradığı ile kâfirin ensesine kılıç çalışı bir olmuş. Ama timsah derili kâfire kılıç işlememiş.

Sıra Arşın oğlu Direk adlı kâfire gelmiş. Altmış batmanlık güzü ile Kazılık Koca'ya yukarıdan aşağı bir kere vurmuş. Başka da vurmamış. Kazılık Koca'nın demir kalkanı teneke gibi ezilmiş. Altmış batmanlık güz gelip kafasına dokunmuş. Yediği darbe ile iki burnundan birden düdük gibi kan yürümüş. Geniş dünya başına dar gelmiş. Gözleri kararıp yere yığılmış. Kâfirler, Kazılık Koca'yı ayağından sürüyüp götürmüşler. Kırk kapılı bir zindana atmışlar. Kazılık Koca, esir alınınca yiğitleri tek tek meydana girmiş. Yalnız Arşın oğlu Direk Tekfur'un karşısında çoğu şehit düşmüş. Kalanlar da kaçıp canını zor kurtarmışlar.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazılık Koca, esir iken bir oğlu doğmuş. Oğlana Yegenek demişler. Yegenek büyümüş, on beş yaşına girmiş.

Günlerden bir gün Yegenek, beyler ile otururken Kara Göne oğlu Budak ile tartışmış. Laf söz uzayıp kavgaya varmış. Yegenek, "Erkeksen çık karşıma! Seni er meydanında görelim!" demiş. Kara Budak ise, "Kötü horoz gibi kendi çöplüğünde meydan okuma! Er meydanına adam dilerse git de Düzmürd Kalesi'nden babanı kurtar. Ondan sonra karşıma gel!" demiş. Meğer Yegenek babasını öldü diye

bilirmiş. Babasının sağ olduğunu öğrenince Bayındır Han'ın huzuruna çıkmış: “Ben babamın öldüğünü sanırdım. Şimdi duydum ki babam kâfir kalesinde tutsakmış. Devletli başın için Han'ım medet! Bana asker ver de babamın esir olduğu kaleye gideyim. Kaleyi alıp babamı kurtarayım.” demiş.

Bayındır Han, yirmi dört sancak beyine buyruk yollamış. Hepsini Yegenek'in emrine vermiş.

Yegenek'in Emen adında bir dayısı varmış. Güçlü kuvvetli, sağlam yapılı bir yiğitmiş. Yola çıktığında yol yetmemiş. Meydana girdiği zaman meydan titrermiş. Yiğitleri yedi bayırın kurdu gibi dört bir yanı sararmış. Bir yay gerer, ok atarmış. Yedi kişi yayının kirişini yerinden oynatamazmış. Alplar alpi, yiğitler yiğidi Emen, Düzmürd Kalesi'ne altı kere saldırmış. Ama kaleyi alamamış. Emen, yeğeni Yegenek'in o kaleye gittiğini duyunca koşturup gelmiş: “Bre yeğenim! Yedi bayıra adam yığdım. Sert yayımı, keskin kılıcımı elime aldım. Düzmürd Kalesi'ne altı kere akın ettim. Kâfir üzerine at tep-tim. Ama hiçbirinde Arşın oğlu Direk tekfurunu geçemedim. Bu gücüm kuvvetimle ben yenemediysem sen o cılız hâlinle onu nasıl yeneceksin? Gel, bu işten vazgeç. Kâfir elinde perişan olursun!” demiş.

Yegenek, “Dayı, can dayım! Yiğide korku vermek ayıp olur. Senin yedi bayıra saldırdığın adamların dürüst değil. Beş kuruşluk ulûfeci idi hepsi. Sen şan şöhret, ganimet için o kaleye saldırdın. Ben ise Allah'a sığınıp babamı kurtarmaya gidiyorum. Şanda, şöhrette, ganimette gözüm yok. Beni yolumdan çevirme, bırak!” demiş.

Yegenek, yirmi dört sancak beyi ile Düzmürd Kalesi'ne doğru yola çıkmış. Sel gibi akmışlar. Şimşek gibi çakmışlar.

Bir solukta Karadeniz kıyısına inmişler. Düzmürd Kalesi'nin önlerine gelmişler. Yüklerini çözmüş, çadırlarını kurmuşlar. Kâfirler, Oğuzların geldiklerini görünce alay alay saf tutmuşlar. Borular öttürülmüş. Davulbazlar dövülmüş. Karşılıklı cenk havaları çalınmış. Oğuz yiğitlerinin karşısına Arşın oğlu Direk Tekfur çıkıp Oğuzlardan er dilemiş.

Evvela Demir Derbent'te bey olan, kargı dalı mızrağının ucunda er böğürten, kâfir içine dalınca kimsin diye sormayan, Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder, ileri çıkmış. Altmış tutam mızrağını koltuğunun altına kıstırmış. Direk Tekfur'a doğru at koşturmuş. Karşı karşıya geldiklerinde, "Şu kâfirin göğsünü deleyim!" diye mızrağını Direk Tekfur'a doğru dürtmüş. Ama Direk Tekfur, Deli Dünder'in mızrağını elinden çekiverip almış. Altmış batmanlık gürzünü yukarıdan aşağıya, Deli Dünder'in kafasına indirmiş. Geniş dünyayı başına dar getirmiş. İki burnundan birden düdük gibi kan yürümüş. Gözleri kararıp içi bulanmış. Ne yöne gittiğini bilmeden atını döndürüp gitmiş.

Arşın oğlu Direk Tekfur bir er daha dilemiş.

Aygır gözlü, yavuz bakışlı, elli yedi kalenin kilidini alan Eyilik Koca oğlu Dölek Evren, meydana dalıvermiş. Altı kanatlı gürzünü eline alıp Arşın oğlu Direk Tekfur'a karşı at sürmüş. Aşağıdan yukarıya doğru kâfire yaman vurmuş. Ama kayaya yel değmiş gibi kâfir, oralı bile olmamış. Dölek Evren, tekrar at döndürüp Direk Tekfur'a doğru koşturmuş. Altı kanatlı gürzünü bir daha kaldırıp kâfire vurmamak istemiş. Ama Direk Tekfur, Dölek Evren'in gürzünü kıvrırverip elinden almış. Altmış batmanlık gürzü ile yukarıdan aşağıya kafasına

vurmuş. Dölek Evren'in miğferi kafasına yapışmış. Burun deliklerinden kan yürümüş. Koca dünya başına dar gelmiş. Nereye gittiğini bilmeden atını çevirip gitmiş.

Yirmi dört sancak beyi kâfirin elinde perişan olmuş. Kazılık Koca oğlu Yegenek, o taptaze yiğitçik, Allah'a sığınarak söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Yücelerden yücesin!

Kimse bilmez nicesin!

Ya aziz Allah!

Anadan doğmadın.

Babadan olmadın.

Kimsenin rızkını yemedin.

Çünkü rızkı veren sensin.

El açıp aman dileyene zorluk göstermedin.

Zoru kolay ediverdin.

Kamu âlemde birsin.

Sen Allah u Samet'sin.

Vurduğunu ulutmayan ulu Tanrı!

Bastığını belli etmeyen belli Tanrı!

Sevdiğini güzelliğe kavuşturan güzel Tanrı!

Sevmediğini kahreden Kahhar Tanrı!

Birliğine sığındım, Rabbim!

Kadir Allah, medet senden!

Kara dinli kâfire kılıç çektim.

İşimi sen kolay eyle!

Yegenek, yirmi dört sancak beyinden sonra kâfire karşı at sürmüş. Rüzgâr gibi yetişmiş. Sakırğa gibi yapışmış. Kâfirin omzuna bir kılıç vurmuş. Kılıcı, kâfirin zırhını doğrayıp atmış. Omuzuna altıparmak derinliğinde oturmuş. Kâfirin kara kanı şorlamış. Zırhının, çizmelerinin içine dolmuş. Kâfirin kara başı bulanmış. Koca dünya başına dar gelmiş. Gözleri kararıp aklı başından gitmiş. Kâfir dönüp kaleye kaçmış. Yegenek, arkasından at sürmüş. Yetiştği yerde onu öldürmüş.

Arşın oğlu Direk Tekfur ölünce kâfirler korkudan dehşete düşmüşler. Hemen Kazılık Koca'yı serbest bırakmışlar. Teslim bayrağını çekmişler. Düzmürd Kalesi'nin anahtarını getirip Yegenek'e vermişler.

Kazılık Koca gelmiş. Bu yiğidin oğlancığı olduğunu bilmeden söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Ben gelirken develerim gebe idi.

Buğra mı, tülü mü doğurdu?

Onu bilsem.

Kınalı koyunlarım gebe idi.

Koç mu, koyun mu doğurdu?

Onu bilsem.

Ela gözlü güzel karım gebe idi.

Erkek mi, kız mı doğurdu?

Onu bilsem.

Bre bey yiğidim bir haber ver bana!

Yaradan'ın aşkına!

Yegenek, babasına söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:
Sen gidince develerin doğurdu.
Her biri buğra oldu.
Kınalı koyunların doğurdu.
Eğri boynuzlu koç oldu.
Ela gözlü güzel karın doğurdu.
Bu arslan oldu.

Yegenek, babasına kendisini tanıtmış. İki hasretli dünya gözü ile birbirini görmüş. Gizli bir yere çekilip birbirlerine sarılmışlar. Koklaşıp ağlaşmışlar. Allah'a şükretmişler.

Kazılık Koca oğlu ile görüştüktan sonra öteki beylerle de hasretlik gidermiş. Oğuz yiğitleri Düzmürd Kalesi'nin kilesini yıkmışlar. Yerine mescit yapmışlar. Allah için hutbe okutmuşlar. Dönmüşler, evlerine gelmişler.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çalmış. Yegenek'in boynunu anlatmış. Yiğitliğini söylemiş. Onu övmüş. Daha sonra dua etmiş: Güvendiğin dağlara kar yağmasın. Arkana aldığın büyük dağların yıkılmasın. Kaba gölgeli ağacın kesilmesin. Aksakallı babanın mekânı cennet olsun. Ak perçemli annenin yeri Fatma Ana yanı olsun. Son nefeste Allah, temiz imandan ayırmasın. Günahınızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Hanım hey...

ARUZ KOCA OĞLU BASAT İLE TEPEGÖZ BOYU

Dış Oğuzların Aruz Koca adında bir beyi varmış. Aruz Koca'nın, arslan parçası iki de oğlu varmış. Büyüğüne Kıyan Selçuk derlermiş. Küçüğü ise daha adı konmamış, apalak topalak üç günlük bir bebekmiş.

Bir gece, el gün uykuda iken Dış Oğuzlara baskın olmuş. Her otağı yüz, beş yüz kâfir birden tırtıl gibi dalamış. Gece-nin bir yarısı, can pazarı kurulmuş. Herkes can derdiyle kaçırırken Aruz Koca'nın üç günlük oğlancığı anasının sırtından kayıp düşmüş. O kargaşada kaybedilmiş. Kâfirler gittikten sonra bebeği çok aramışlar. Ama bir türlü bulamamışlar.

Ölüsü olan bir gün ağlar. Delisi olan her gün ağlar. Bebeklerinin kaybedilmesi üzerine Aruz Koca'nın evinde her gün, her gece bir ağıt kopmuş. Derken üç, dört, beş yıl geçmiş. Bebeğin acısı biraz küllenmiş. Günlerden bir gün Aruz Koca'nın at çobanı telaşla gelmiş: "Beyim, sazlıktan adama benzer bir arslan çıkar. Arslan dedimse eli, yüzü tıpa tıp adam ama dört ayak üstünde yürür. Arslan gibi kükrer. Atlarımızı tutup kanını emer. Ne idüğünü ben bilemedim. Bir de sen baksan!" diye haber vermiş. Bunu duyunca Aruz Koca'nın gözleri parlamış: "Bu benim gece baskında kaybolan oğlum

olmasın sakın!” demiş. Derhâl Dış Oğuz beylerini toplayıp doğru sazlığa varmış. İz sürüp arslan yuvasını bulmuş.

At çobanının gördükleri doğruymuş. Arslan yavrularının arasında bir insan evladı yaşarmış. Meğer bu Aruz Koca'nın kaybolan oğluymuş. Oğlanı düştüğü gece bir arslan bulmuş. Götürüp yuvasına koymuş. Sütünden emzirmiş. Yavruları ile beraber besleyip büyütmüş. Oğlan günden güne adama benzer bir arslan olmuş. Beylerin birkaçı varıp arslanı tutmuş. Aruz Koca da oğlanı kucaklayıp almış. Doğruca yurduna getirmiş. Attan aygır, deveden buğra, koyunda koç kurban etmiş. İç Oğuzlara, Dış Oğuzlara ziyafet çekmiş. Açları doyurmuş. Çıplakları giydirmiş. Kaybolan oğlunu bulduğu için yedi gün, yedi gece şölen vermiş.

Günler, yıllar sonra Aruz Koca'nın evinin havası değişmiş. Otağı ocağı yeniden şenlenmiş. Kızının gelinin yüzü güler olmuş. Ağılda koyunu kuzusu oynaşır olmuş. Ama bu şenlik, bu esenlik uzun sürmemiş. Oğlan, kaçır kaçır gider, arslan yuvasına sığırırmış. Aruz Koca, ne kadar tutmuş, geri getirmiş ise de oğlan bir türlü insan arasına karışmamış. Anasının babasının yanında durmamış. Sonunda Dedem Korkut'a haber etmişler.

Dedem Korkut çıkagelmış. Gitmiş, oğlanı arslanın altından almış. Baba ocağına getirmiş. Tertemiz hamam ettirmiş. Aklandırıp paklandırmış. Yemeyi içmeyi, insanca oturup kalkmayı göstermiş. İnsan dilini bilmeyen oğlanı dizine oturtmuş. Bir keramet ile oğlana dil öğretmiş. Konuşmayı, dinlemeyi öğretmiş. İyilikten, güzellikten, faziletten bahsetmiş. Hatır gönül işlerinden haber vermiş. Oğlan artık söz

dinler bir arslan olunca Dedem Korkut, “Yavrucuğum sen insanoğlu insansın! Güzel atlara binecek, iyi huylu yiğitler ile arkadaşlık edeceksin. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçuk’tur. Senin adın da Basat olsun. Adını ben verdim. Yaşını Allah versin.” deyip hayır dua etmiş. O günden sonra Basat, ana baba sözü dinleyen güzel bir yiğit olmuş.

Ay batmış, gün dolanmış. Oğuzların yayla zamanı gelmiş. Aruz Koca’nın Konur Koca adında sarışın bir çobanı varmış. Bu yüzden ona Sarı Çoban derlermiş. Sarı Çoban, yayla vakti gelince yükünü çözer, dengini tutar, her sene herkesten önce yaylaya çıkarmış. Günlerden bir gün yine yükünü çözmüş, dengini tutmuş. Oğuzların önü sıra yayla yoluna düşmüş. Yol üzerinde Uzun Pınar adında bir pınar varmış. Oğuzlar gidip gelirken Uzun Pınar’ın soğuk suyundan içer, bir müddet burada eğlenir, yorgunluk giderirmiş. Sonra tekrar yollarına koyulmuş. Gel gelelim, Uzun Pınar’ın başı her zaman boş değilmiş. Burası perilerin de uğrak yeriymiş. Periler ise bu pınara, “Güzellik Pınarı” derlermiş. El ayak çekilince o civarın perileri gelir, Uzun Pınar’ın suyunda yıkanır, arınır, aklanır, paklanırmış. Bir kat daha güzelleşir gidermiş.

Sarı Çoban, sürünün arkasını toplayarak aşağıdan gelmiş. Koyunları sulamak için Uzun Pınar’a doğru sürmüştü. Sürüye baş çeken erkek teke, pınara varacağı sıra bir anda ürkmüştü. Geri dönüp burnunun dikine doğru kaçmış gitmişti. Erkek teke, ürkün gidince sürü de onun ardınca koşturmuş. On bin koyun bayır aşağı kaçmıştı. Çil yavrusu gibi dağılmıştı. Sarı Çoban, erkecin ardından koşarak kötü kötü söylenmiş: “Batası teke! Koca sürüyü ip gibi eğiriyor. Kirmen gibi çeviriyor.

Seni kesip atmalı. İtlere yedirmeli. Keçi de damızlıksız kalırsa kalsın!” demiş. Erkecin boynuzuna bir iki değnek indirmiş. Oradan sürüp tekrar pınara doğru varmış. Erkeç, sürünün başını çeke çeke pınara yaklaşmış. Ama yine ürkmüş. Koyunlar da onun ardından dağılmış. Bu sefer her biri bir dağa gitmiş. Az evvel erkece kızan Sarı Çoban, “Allah Allah! Bu gün bu sürüde bir iş var! Susuz davarın pınardan kaçtığı nerede görülmüş? Acaba pınarda mı bir şey var?” deyip koşmuş. Pınara varmış. Bakmış ki pınar başı, boş değil.

Meğer o gün iki peri kızı, kuş suretinde kanat kanada vermiş, Güzellik Pınarı’na inmiş. İnsan olup Uzun Pınar’ın berrak suyuyla dökünmüş, yıkanmışlar. Misler gibi aklanmış paklanmışlar. Olup bitenlerden habersiz, güneşe karşı geçmişler. Uzun uzun taranmaya başlamışlar. Sarı Çoban, peri kızlarını görünce çarpılmış. Onların güzelliği karşısında adeta büyülenmiş. Bir anlık gaffet ile aklından kötü düşünceler geçirmiş. Kızların güzelliğine tamah eyleyip omuzundan kepeneğini çıkarmış. Peri kızlarının üzerine atmış. O an kızlardan biri kaçmış. Kanatlanıp gitmiş. Ama diğeri onun kadar talihli değilmiş. Kepeneğin altında kalakalmış. Bir yere gidememiş. Sarı Çoban, peri kızını tutunca kaşla göz arasında iğfal etmiş. Sonra dağılan sürüyü toparlayıp yeniden yayla yolunu tutmuş.

Peri kızı, iffetini kaybedince olduğu yere yığılmış. Kolu kanadı tutmaz olmuş. Zavallı, ahuvah etmiş. Acı acı inlemiş. Ağım ağım ağlamış. Gözlerinden kanlı yaşlar dökmüş. Tırnak vurup al yanaklarını yırtmış. Saçını başını yolmuş. Onun kahrından yer yerinden oynamış. Dağlar alıp başını

yürümüş. Coşkun akan sular titremiŝ. Kaba gölgeli, ulu ağaçlar hışırdamıŝ. Koca çayırların çimi, bayırların çimeni sararıp solmuş. Güneş çekilmiş. Gök gürelemiŝ. Kızıl bir karanlık çökmüş. Dağların kurdu kuşu ovaya inmiş. O gün garip bir gün olmuş. Sanki kıyamet kopmuş.

Sarı Çoban, gördüğü manzara karşısında küçük dilini yutmuŝ. Korkudan gözünün ferri kaçımuŝ. Dizlerinin bağı çözülmüş. Yüzünün kanı çekilmiş. Bir anda beti benzi atmış, sararıp solmuş. Ama bir yandan da peri kızının derdine düşmüş. Aklını fikrini ondan ayırmaz olmuş. Sarı Çoban, bir müddet gitmiş ki peri kızı uçarak gelmiş. Yukarıdan seslenmiş: “Çoban, çoban! Bunu yapmayacaktın. Oğuzların başına bela aldın. Oğuzlara yokluk getirdin. Yıl tamamlanınca gel de emanetini al.” Deyip havalanmıŝ gitmiş! Gitmiş ama sözleri de Sarı Çoban’ın korkusunu ikiye üçe katlamıŝ. Fakat zamanla bunların üzeri küllenmiş.

Günler, geceler geçmiş. Yıl dolanmış, mevsim dönmüş. Yine yaz ayları gelmiş. Oğuzlar yaylaya göçmek için hazırlığa başlamış. Sarı Çoban, yine herkesten önce yola düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş. Bir kuşluk vakti Uzun Pınar’a yetmiş. Koyunlar pınara doğru varınca ürkmüş. İçlerine kurt girmiş gibi her biri bir tarafa kaçıŝmıŝ. O an Sarı Çoban, peri kızının sözlerini hatırlamış. Büyük bir korkuya kapılarak pınara yaklaşmış. Bir de ne görsün? Orada başı belirsiz, sonu belirsiz, deve işkembesine benzer, bir varlık yığılmış yatıyor. Yaldır yaldır yanıyor. Parıl parıl parlıyor. Kıpır kıpır oynuyor. Sarı Çoban, bunu görünce hayretle, “Bu da ne ki?” diye kendi kendine söylenmiş. Tam bu sırada iffetiyle oynadığı peri çıkagelmiş: “Çoban, çoban! İşte

emanetin! Al hadi! Al da Oğuzların başına bela al!” demiş. Uçup gitmiş.

Peri kızı gidince Sarı Çoban, “Bu nedir ki?” deyip yaldır yaldır yanan, parıl parıl parlayan, kıpır kıpır oynayan, başı sonu belirsiz yığınağa bir tekme atmış. Yığınak bir anda büyümüş. İki katına çıkmış. Bir tekme daha atmış. Yığınak dört katı büyümüş. Sarı Çoban, dehşete düşerek geri doğru çekilmiş, yığınağı sapan taşına tutmuş. Taş değdikçe yığınak katbekat büyümüş. Sarı Çoban, aklını oynatmadan kaçmış. Dağılan sürünün ardına düşmüş. Toparlayıp gitmiş.

Sürü gittikten sonra yükler sarılmış. Denkler tutulmuş. Kudretli Oğuzlar, atlarla, develerle yayla yoluna çıkmışlar. Bayındır Han ile kudretli Oğuz beyleri geze geze Uzun Pınar’a gelmişler. Birer yudum soğuk su içmek için pınar başına varmışlar ki ne görsünler? Yaldır yaldır yanan, parıl parıl parlayan, kıpır kıpır oynayan, başı sonu belirsiz, deve işkembesine benzer bir ucube... Şaşkınlıktan ağızları açık kalmış. Hanlar, beyler o gün bir yaşlarına daha girmişler. Beylerden biri inmiş: “Han’ım, bu nedir ki?” deyip çizmesinin ucuyla yığınağa hafifçe dokunmuş. Yığınak bir anda büyümüş. İki katına çıkmış. Bir daha vurmuş. Dört katına çıkmış. Aruz Koca, attan inivermiş. Bir tekme sallamış. Ayağı kayıverince mahmuzu yığınağı ikiye yarmış. Yığınak yarılınca içinden kötü kokulu bir su boşanmış. Çıka çıka da bir erkek bebek çıkmış. Bu bebeğin eli, kolu, ağzı, burnu yerli yerindeymiş. Ama geniş alnının üstünde bir tek gözü varmış. O da kor gibi yanıyormuş.

Aruz Koca, bebeği almış. Kaftanının eteğine sarmış. Bayındır Han'a dönerek, "Han'ım, bu Tepegöz' bana ver. Arslan yavrusu Basat'ım ile kardeş olsun. Birlikte bysnler." demiş. Bayındır Han, Aruz Koca'yı kırmamış: "Al bakalım Aruz Koca. Biri arslan, biri kaplan iki oğlun vardı. Bir de ateş parçası oğlun oldu. Artık sana kim gc yetirebilir?" diyerek latife etmiş. Beyler, Bayındır Han'ın sözlerine glmsemişler. Yiyip içip dinlendikten sonra yaylaya çıkmışlar.

Aruz Koca, ateş bakışlı Tepegöz' eve getirince bir dadı çağırmış. Tepegöz' dadının kucağına vermişler: "Güzel güzel emzir. Başında gezdire. Ninnilerle uyut. abucak byt!" diye tenbih üstüne tenbih etmişler. Dadı, memesini Tepegöz'n ağzına vermiş. Tepegöz, bir kere somurmuş, dadının stnn almış. İki kere somurmuş, kanını almış. Üç kere somurmuş, canını almış. Birkaç tane daha dadı getirmişler ama hepsinin sonu aynı olmuş. Peri oğlu Tepegöz' ancak kazanlar dolusu sütle doyrabilmişler. Tepegöz, böyle böyle büyümüş. Derken yürümüş. Diğer ocuklarla koşup oynamaya başlamış. Fakat ayrıksı damarı tutunca da çocuklardan kiminin kulağını yemiş. Kiminin burnunu koparmış. Tepegöz'n elinden illallah getiren ana babalar Aruz Koca'ya Őikyet stne Őikyet etmişler. Aruz Koca o kadar anlatmış, dövmüş, svmş ama Tepegöz' bir türlü adam edememiş. Sonunda evden kovmuş.

Tepegöz, Oğuz ilinden çıkınca peri anası gelmiş. Oğlunun parmağına bir yüzük geçirmiş. Eline de biri kınlı, biri kınsız iki kılıç vermiş: "Oğul, bu yüzük parmağında olduğu sürece gvdene ok batmaz. Mızrak işlemez. Derini kılıç kesmez. Bu kılıçlar da tılsımlıdır. Kınsız insana işler. Kınlısı periye işler. İkisini bir dala asarsan kınsız kılıç, iner kalkar.

Önüne geleni doğrar. Kınlı kılıcın insan eline geçmesini engeller. Unutmayasın!” deyip gitmiş.

Tepegöz, kılıçları almış. Bir ulu dağa varmış. Salahana Kayası'nın başına konmuş. Burada yol kesip haraç almış. Geleni geçeni canından bezdirmiş. Büyük haramî olmuş. Kendisine saldıranları ise diri diri yiyip bitirmiş. Yiyecek bulamayınca da çocuk dememiş, çoban dememiş, ne bulmuşsa yemiş. Gün gelmiş, Oğuzlardan da adam almaya başlamış.

İç Oğuzlar, Dış Oğuzlar bir gün toplanmışlar, Tepegöz'e saldırmışlar. Ok atmışlar, girmemiş. Mızrak vurmışlar, batmamış. Kılıç çalmışlar, kesmemiş. Tepegöz, bunlara kızıp büyük bir ağacı kökünden sökmüş. Üzerlerine fırlatmış. Elli altmış kişiyi birden helak eylemiş. Alplar başı Salur Kazan'a bir darbe atmış. İki burnundan düdük gibi kan fışkırmış. Kara Göne'yi evire çevire dövmüş. Düzen oğlu Alp Rüstem'in canını almış. Uşun Koca gibi pehlivanın nefesini kesmiş. Demir giyimli Mamak'ı perişan etmiş. Kendisini besleyip büyüten aksakallı Aruz Koca'ya kan kusturmuş. Oğlu Kıyan Selçuk'un ödünü patlatmış. O gün, Oğuzlara hiç görmedikleri bir iş eylemiş.

Oğuzlar, Tepegöz ile baş edemeyince, yedi kere göçmeye yeltenmişler. Ama her seferinde Tepegöz gelip onları oldukları yere geri kondurmuş. Kudretli Oğuzlar, Tepegöz'ün elinde zebun olmuş. Nihayet Dedem Korkut'a haber salmışlar. Dedem Korkut gelip olanları dinlemiş: “Anlaşmaktan başka çare yok.” deyip Tepegöz'ün yanına varmış. Önünde el bağlayıp selam vermiş: “Oğul Tepegöz! Oğuzlar, elinden perişan oldu. Beni de ayağının tozuna attılar. Sana haraç verelim de bu iş

daha fazla uzamasın.” demiş. Tepegöz, “Madem öyle, yemem için günde altmış adam verin.” demiş. Dedem Korkut, “Tepegöz oğul! Dediğin gibi olursa; Oğuzlarda adam bırakmaz, yersin! Sana günde iki adam ile beş yüz koyun verelim. Ne dersin?” demiş. Tepegöz, hizmetini gördürmeye iki adam daha isteyip bu teklifi kabul etmiş.

Oğuz ülkesinde Yünlü Koca ile Yapağılı Koca adında iki ihtiyarcık varmış. Tepegöz’ün hizmetine bu ikisi gönüllü olmuş. Günde iki adam ile beş yüz koyunu da götürüp vermeye başlamışlar. Dört oğlu olan birini vermiş. Üç oğlu kalmış. Üç oğlu olan birini vermiş. İki oğlu kalmış. İki oğlu olan birini vermiş. Bir oğlu kalmış. Tekrar sıra dönmüş dolaşmış. Başa gelmiş. Meğer hanım, Aruz Koca’nın oğulcuğu Basat Oğuz ülkesinde değilmiş. Gazâ’da imiş. O gün bol ganimetle çıkagelmiş. Yalnız, anasını babasını, elini obasını yas içinde, feryat figan ediyor bulmuş.

Tepegöz’ün Oğuzlara ettiğini duyunca Basat’ın akli başından gitmiş. Daha teri kurumadan at binmiş. Salahana Kayası’na gelmiş. Tepegöz’ü güneşe karşı yatar görmüş. Ona görünmeden bütün gücüyle demir uçlu sivri bir ok atmış. Ok vızlayıp gitmiş. Tepegöz’e çarpıp iki parçaya bölünmüş. Basat, nefesini iyice toplayıp bir ok daha atmış. O da yıldırım gibi gitmiş. Tepegöz’e çarpınca parçalanıp yere düşmüş. Bir ok daha atmış ise de akıbeti aynı olmuş.

Tepegöz, bir ara gözünü açmış: “Kocalar! Buranın sineğinden usandım. Havadar bir yere gidelim.” Deyip doğrulmuş. Bu sırada Basat’ı görmüş: “Hele şuna bakın! Oğuzlardan turfanda bir kuzu gelmiş. Hem de kardeş dediğim Basat

gelmiş.” demiş. Basat’ı tutuverip inine getirmiş. Çizmesinin içine hapsedmiş. Ağzını sıkıca bağladıktan sonra, “İhtiyarlar! Bunu, ikinci vakti çevirin. Afiyetle yiyeyim.” demiş. Tekrar yatıp uyumuş.

Basat, hançeriyle çizmeyi yarıp çıkmış. Tepegöz’ün uyduğunu fırsat bilerek Yünlü Koca ile Yapağılı Koca’nın yanına sokulmuş: “Emiceler! Tepegöz’ün almaz yeri neresidir? Ölümü neden olur?” diye usulca sormuş. Yünlü Koca, “Basat’ım! Gözünden başka yerinde et yoktur. Ötesini ben bilmem.” demiş. Bunun üzerine Basat ocağa bir şiş koymuş. Ateşi iyice harlayıp şişi nar gibi kızartmış. Tepegöz’ün başucuna varıp adı güzel Muhammed’e salâvat getirmiş. Kızgın şişi Tepegöz’ün tek gözüne şimşek gibi saplamış. Tepegöz’ün gözünden ateş çıkarmış. Tepegöz, can havliyle yerinden fırlayıp bir nara atmış ki, yer yerinden oynamış.

Bu sırada Basat koşup mağaraya saklanmış. Tepegöz, hemen mağaranın ağzını tutmuş. Bir ayağını kapının bir yanına, diğer ayağını öbür yanına dayamış. İçerdeki koyunlara, “Hey, koyun başı erkek! Bir bir gel de geç!” diye seslenmiş. Erkek yattığı yerden kalkıp yürümüş. Koyunlar da onun ardınca bir bir hareketlenmiş. Tepegöz, gelenin başını yokladıktan sonra bacağıının arasından dışarı bırakmaya başlamış. Basat, hemen iri bir koç tutup meletmeden boğazlamış. Kafasıyla kuyruğunu koparmadan derisini yüzmüş. Başı kuyruğu koç olan derinin içine girmiş. Emekleye emekleye mağaranın kapısına gelmiş. Tepegöz, Basat’ın geldiğini anlayınca, “Bre sakar koç! Seni duvara çalayım da duvar, kuyruk yağı görsün.” diyerek uzanmış. Basat, hemen koç kafasını Tepegöz’ün eline

tutuşturup, bacağıının arasından öte yana geçmiş. Tepegöz, Basat'ın hâlâ derinin içinde olduğunu sanarak boynuzdan tutmuş. Hışım la duvara çalmış. Duvar boydan boya yağlanmış ya! Basat gülmüş. Tepegöz, sese kulak kabartıp, "Kurtuldun mu Basat!" demiş. Basat ise, "Allah kurtardı." demiş.

Tepegöz, sesini yumuşatarak, "Pes! Sen kazandın. Canımı bağışlamana karşılık tılsımlı yüzüğümü vereyim. Parmağına taktıktan sonra sana ok batmaz. Kılıç işlemez." Deyip serçe parmağını uzatmış. Diğer eline de hançerini almış. Basat, yaklaşınca Tepegöz hançerini sağa sola sallamış. Ama Basat, tetik davranmış. Uz gibi durmuş. Biz gibi vurmuş. Tepegöz'ün parmağından tılsımlı yüzüğü çıkarıp almış. Tepegöz, Basat'ı ele geçiremeyince son hileye başvurmuş: "Aman, kardeşim Basat! Sana türlü kötülük düşündüm. Tek gözümden sonra tılsımlı yüzüğümü de yitirdim. Artık gözüm görmüyor, elim tutmuyor. El eline muhtaç oldum. Biri yemek verip yemezsem yaşayamam. Medet senden! Şu kümbetin içinde altın akçe yığılıdır. Onlar sana bana, hatta yedi sülâlene yeter. Bir de orada iki kılıç asılıdır. Kınısız kılıç perilere işler. Kınılı kılıç insanlara işler. Hazinemi alınca çok zengin olursun. Yüzüğümü takınca sana sivri, keskin demir işlemez. Kılıçlara sahip olursan artık karşında, ne insan durabilir ne de peri. Yeryüzünün en zengini, en güçlüsü sen olursun. Bunlara karşılık beni yeniden kardeşin bil. Hayatımı bağışla!" deyip kör gözünden güç bela bir damla yaş çıkarmış.

Basat, Tepegöz'ün hilesine aldanmış görünüp kümbete girmiş. Gerçekten de kümbetin içinde ağzına kadar ağır hazine ile dolu, büyük sandıklar varmış. Sandıkların üstünde

de biri kınlı, biri kınsız iki kılıç asılıymış. Yaldır yaldır yanan, parıl parıl parlayan altını, mücevheri görünce Basat'ın tebdili şaşmış. Akli başından gitmiş. Tamah eylemiş. Bir an varıp altınlara elini daldırmak istemiş. Fakat birden geri çekilip, "Tedbirli giden, gül devşirir. Tedbirsiz giden, yol şaşırır. Tepegöz'e güven olmaz." demiş. Hazine dolu sandıklara yavaş yavaş yanaşmış. O an kınsız kılıç rüzgâr gibi yukarı aşağı, sağa sola gidip gelmiş. Basat, kılıç darbesinden kendini zor kurtarmış. Kara çelik kılıcını kınsız kılıcın önüne tutarak bir daha varmış. Kınsız kılıç, bu sefer şimşek gibi çakmış. Basat'ın kılıcını iki parçaya bölüp atmış. Basat, gidip bir kütük getirmiş. Onu da kılıcın önüne tutmuş. Kınsız kılıç koca kütüğü de iki parçaya bölmüş. Basat, o zaman anlamış ki kınsız kılıç periye değil, insana işler. Nihayet bir taşla vurup kılıcı ileri geri sallandırmış. Geriden bir ok atıp kılıcın asıldığı kayışı koparmış. Kınsız kılıç, yıldırım gibi inmiş. Mağaranın tabanındaki kayaya kabzasına kadar gömülmüş. Bir daha da oradan çıkmamış.

Basat, kınlı kılıcı alarak dışarı çıkmış. Tepegöz'ün karşısına dikilmiş: "Çok çalışıp bol hazine biriktirmişsin Tepegöz! Artık tılsımlı yüzüğün yok. Kınsız kılıcın kayaya saplandı. Diğeri de benim elimde." deyince Tepegöz, "Sen daha ölmedin ha! Vay başıma gelenler!" deyip acı acı inlemiş.

Basat, "Öldürmeyen Allah öldürmez, Tepegöz!" deyip tılsımlı kılıcı tutmuş. Kınından yavaşça sıyırılmış. Ortalığı keskin bir çelik sesi doldurmuş. Mübarek gün yüzü görünce alev alev yanmış. Işıl ışıl parlamış. Basat, nefesini tutup ateş ağızlı kılıcı rüzgâr gibi kaldırmış. Tepegöz, kılıcın nefesini duyunca

deve gibi iki dizinin üstüne çöküp böğürmüş: “Ben ettim, sen etme Basat! Bana göz acısını tattırdın. Bir de can acısını bildirme!” diye ağım ağım ağlamış. İnim inim inlemiş. Yas yas yalvarmış. Fakat Basat, hiç oralı olmamış: “Bre sütsüz! Ak perçemli anamı ağlatmışsın. Aksakallı babama kan kusturmuşsun. Sırtımın güvenci dağ gibi kardeşim Kıyan Selçuk’u öldürmüşsün. Akça yüzlü yengemi dul bırakmışsın. Ela gözlü yeğenlerimi yetim koymuşsun. Bıyığı yeni terlemiş Oğuzları çok yemişsin. Elleri kınalı kızcağızları kardeşsiz, yarsız bırakmışsın. Ben seni bırakır mıyım?” demiş. Yıldırım gibi indirmiş. Tepegöz’ün başı bir yana, gövdesi diğer yana düşmüş. O an gökyüzü bir başka aydınlanmış. O gün, güneşle ay birlikte görünmüş. Ortalığa hafif bir serinlik yayılmış. Oğuzların gönlüne tatlı bir ferahlık gelmiş.

Basat, Tepegöz’ün kellesini sürüyerek mağaranın önüne getirmiş. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca’yı Oğuzlara müjdeci salmış. İki ihtiyar ak boz atlara binmiş. Kanatlanıp uçmuşlar. Bir solukta ulu dağdan aşağı inmişler. İç Oğuzlara, Dış Oğuzlara, Aruz Koca’ya müjde getirmişler. “Basat, Tepegöz’ü hakladı!” demişler. Kudretli Oğuz beyleri, haberi alır almaz dörtmala kalkmışlar. Salahana Kayası’nda toplanmışlar. Basat’ın hünerini, Tepegöz’ün ise sonunu görmüşler.

Dedem Korkut, o gün neşeli havalar çalmış. Gazilerin başına neler geldiğini söylemiş. Basat’ın boyunu anlatıp onu övmüş. Basat için hayır dua eylemiş: Kara dağa seslendiğinde, kara dağ cevap versin. Güvendiğin dağlara kar yağmasın. Kanlı sulardan geçmeyi dilediğinde, akıntılar sana geçit versin. Sığ görünen sular derin olmasın. Erlikle kardeşinin

kanını aldın. Kudretli Oğuz beylerini yükten kurtardın. Kadir Allah her daim yüzünü ak eylesin Basat! Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Her ne günahınız varsa adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın. Hanım hey...

BEGİL OĞLU EMREN BOYU

Kam Gan oğlu Bayındır Han, günlerden bir gün hanlık otağını kurdurmuş. Ala savanlarla gökyüzüne gölge-likler çektirmiş. Bin yere ipek halılar döşetmiş. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerine ziyafet vermiş.

Bayındır Han, Oğuz beyleri ile yiyip içerken Gürcistan ülkesinin doksan tümen tutarındaki vergisi gelmiş. Her sene sandık sandık altın gümüş gelirken o sene bir at, bir kılıç, bir yay, bir de gürz getirilmiş.

Bayındır Han, Gürcistan'dan gelen vergiyi görünce üzül-müş. Dedem Korkut, varmış: “Hanım, niye üzülüyorsun?” demiş. Bayındır Han, “Nasıl üzülmeyeyim? Her yıl altın gümüş gelirdi. Yiğide beye dağıtırdık. Gönülleri hoş olurdu. Şimdi bunu kime verelim de aynı anda herkesin gönlü hoş olsun!” demiş.

Dedem Korkut, “Hanım, bunların hepsini bir yiğide ve-relim. Gitsin, Gürcistan sınırını tutsun. Karakol kursun!” demiş. Bayındır Han, sağına soluna bakmış. Ama bu teklifi kimse kabul etmemiş. Begil adında bir bey varmış. Bayındır Han, “Sen ne dersin?” demiş. Begil de kalkmış, diz vurup yeri öpmüş. Bayındır Han'ın teklifini kabul eylemiş. Dedem

Korkut yerinden doğrularak, himmet kılıcını Begil'in beline bağlamış. Yayı boynundan aşırıp omzuna takmış. Gürzü koluna asmış. Koç aygırı çektirip Begil'i bindirmiş.

Begil, ilini oymağını, hısımini akrabasını toplayıp dokuz yüz kişiyle Oğuz ülkesinden göçmüş. Bedre, Gence denen yere varmış. Burayı vatan tutmuş. Gürcistan önüne karakol kurmuş. O günden sonra Begil'den habersiz sınırdan içeriye kuş uçmamış, rüzgâr geçmemiş. Kim Oğuz ülkesine kast etmiş, düşmanlık beslemiş ise Begil, onun kellesini Oğuzlara armağan göndermiş.

Günlerden bir gün Bayındır Han, Begil'i divanına çağır-mış. Haber gelir gelmez Begil yola çıkmış. Derelerden geçerek, lale sümbül biçerek Bayındır Han'ın huzuruna varmış. Elini öpüp getirdiği hediyeleri takdim eylemiş. Bayındır Han ise Begil'i misafir edip ağırlığınca ağırlamış, değerli hediyeler ihsan eylemiş: Alımlı bir at, gümüş bir eyer, altın işlemeli bir kaftan ve kese kese altın vermiş. Daha sonra da Begil'in şerefine üç gün av ilan etmiş.

Av haberini duyan beyler, yiğitler toplanmışlar. Bayındır Han'ın otağında bir araya gelmişler. Bekleşirken av üstüne söz sohbet açılmış. Kimi atını övmüş. Kimi okuyla yayını methetmiş. Kimi de uçana kaçana aman vermediğini ballandıra ballandıra anlatmış.

Herkes at binişi, kılıç çalışı, ok atışı ile övündükten sonra Beylerbeyi Salur Kazan söz almış: "Üç yüz altmış atlı yiğit ava çıksa, büyük geyik sürüsüne saldırsa; Begil, yay germez, ok atmazdı. At koşturup erkek geyiklerin boynuna yayını takardı. Çekip durdururdu. Semiz olanı boğazlardı. Zayıfı ise

kulağını deler, bırakırdı. Beyler geyik avlarlarken kulağı delik bir geyik vursalar, Begil'in bel vurup bıraktığı geyik olduğunu bilirdi. O geyiği Begil'indir diye almazlar, ona gönderirlerdi.” demiş.

Salur Kazan, beylerin yüzüne tek tek bakmış: “Şimdi söyleyin bakalım! Bu hüner atın mıdır, erin midir?” demiş. Beyler yiğitler, “Hanım, hüner erin hüneridir!” demişler. Kazan Bey, “Hayır! Hüner atın hüneridir. At işlemese er övünmez.” deyip kapatmış. Bu sözler Begil'i çok incitmiş. Hızla ayağa kalkıp, “Alpların içinde bizi belimizden aşağı çamura batırdın Salur Kazan!” deyip gitmiş. Bayındır Han'ın verdiği atı kapısına bağlamış. Gümüş eyeri, altın işlemeli kaftanı, kese kese altınları getirip Bayındır Han'ın önüne dökmüş: “Hediyelerin senin olsun! Sen, Han olarak yüzünü bizden çevirmeseydin Kazan bize böyle davranmazdı!” demiş. Ela gözlü yiğitlerini alıp evinin yolunu tutmuş.

Begil'i oğlu kızı, yarı yolda karşılamış. Ama o, ne çocuklarını öpüp okşamış ne de hanımı Aybala ile iki çift, bir tek laf eylemiş. Hiçbirinin yüzüne bakmadan doğruca içeri geçmiş. Bir köşeye çöküp oturmuş. Aybala Begil'in yanına varmış. Kocasına söylemiş, görelim, hanım ne söylemiş: “Altın tahtımın sahibi beyim! Göz açınca gördüğüm, gönül verip sevdiğim! Kurulu yay gibi yerinden kalktın. Ela gözlü yiğitlerini yanına aldın. Kudretli Bayındır Han'ın huzuruna vardın. Orada neler oldu? Ne oldu sana böyle? Kardeş kardeşe kılıç mı çekti? Tek başına kavga ortasında mı kaldın? Nedir bu hâlin? Seni yarı yolda karşılayan ela gözlü çocuklarını sevip sevindirmedin! Benimle de konuşmazsın. Ne oldu sana?” demiş.

Begil, “Arku Beli’nden, Aladağ’dan geceleyin aştım. Akıntılı coşkun sulardan geceleyin geçtim. Kudretli Bayındır Han’ın huzuruna geceleyin vardım. Kuvvetli beyler ile yedim, içtim, eğlendim. Kardeşi kardeş ile hoş geçinir gördüm. Ama hanımızın nazarı bizden dönmüş. İtibardan düşmüştük. Artık bu ellerde kalamam. Dokuz tümen Gürcistan’a gitmeli. Oğuzlara isyan ettim, haberiniz olsun!” demiş. Ondan sonra her şeyi bir bir anlatmış. Aybala, usûl erkân bilir, güngörmüş bir hanımmış. Kocasının derdini öğrenince, “Yiğidim arslan yiğidim! Hanlar Tanrı’nın gölgesidir. Han’a asi olanın işi rast gitmez. Sen gideli dağlarında avlanan olmadı. İyisi mi, ava çık. Gözün gönlün açılsın!” deyip kocasını sakinleştirmiş.

Begil, dişi ehlinin sözünü tutmuş, büyük cins atını çektirip binmiş. Ava çıkmış. Derelerden geçerek, soğuk sular içerek av avlamış. Kuş kuşlamış. Süre süre sarp bir kayalığa gelmiş. Burada önünden yaralı bir geyik geçmiş. Geyiği görür görmez atını mahmuzlamış. Bir solukta geyiğe yetişmiş. Yayını omuzundan çıkarıp geyiğin boynuna geçirmiş. Kendine doğru çekmiş. Ama geyiği durduramadan peşinden sürüklenmiş. Geyik vara vara kendini bir kayadan aşağı atmış. Begil de atıyla beraber onun peşinden uçmuş. Kara bir taş çarpıp düşmüş. Sağ uyluk kemiği orta yerinden kırılmış. Bir zaman nefes dahi alamadan olduğu yerde kalakalmış.

Begil, kalkabilmek için çok zorlamış, ama yerinden bile kıvıldaşamamış. Kırık acısıyla başlamış ağlamaya: “Ah felek! Ne olaydı, ya bir kardeşim olaydı. Ya da oğlum büyük olaydı!” diye çok söylemiş. Nihayet canını dişine takmış. Kırık ayağını sürüye sürüye atını tutmuş. Eğerin arka kayışlarını

kesip kaftanının altından bacağına sıkıca sarmış. Atının yelensinden tutunarak kendini yukarı çekmiş. At binip yurduna gelmiş.

Begil'i oğlu Emren yarı yolda karşılaşmış. Bakmış ki babasının beti benzi atmış. Vücudu sapsarı kesilmiş. Yüzünden acı sızıyor: "Baba, ne oldu sana? Avda başına bir şey mi geldi? Kara elbiseli kâfirle mi karşılaştın? Yiğitlerini mi kırdırdın? Nedir sendeki bu hâl?" demiş. Ama Begil sadece, "Keyfim yok. Üç gündür hastayım. Beni yatağıma götür." diyebilmiş. Ayağının kırıldığını ise kimseye duyurmak istememiş. Emren, hemen babasını kucaklayıp indirmiş. Doğruca yatağına çıkarıp yatırmış. Altın işlemeli kaftanı ile üzerini örttükten sonra kapıyı kapatıp dışarı çıkmış.

Aradan beş gün geçmiş. Begil dışarı çıkmamış. On gün geçmiş. Yine çıkmamış. Bu arada yanına da kimseyi kabul etmemiş. Bunun üzerine herkesi bir merak sarmış. Bir gece acı acı inleyince Aybala, "Yiğit beyim! Üzerine kalabalık düşman gelse dönmezdin. Vücuduna ok saplansa inlemezdin. On gündür ağzına ekmek koyduğun yok. İki adım atıp el içine çıktığın yok. Gelen giden, sorup eden şöyle dursun. Bir şey yiyip içmediğin için ayakyoluna da gitmedin. Neler oldu sana? Nedir bu hâlin? Hâlâ Kazan'a mı kırgınsın? Bayındır Han'a mı küskünsün? Ava gittin geldin. Ama gönlünün pası silinmemiş. Ne oldu böyle sana? İnsan sırrını helaline de mi demez?" diye sitem edince Begil attan düşüp bacağına kırıldığını söylemiş.

Kadın, ellerini dizine vurup hizmetçileri çağırmış. Hizmetçiler, Begil'in ayağını kırıldığını varıp kapıcılara söylemiş.

Otuz iki dişten çıkan söz bütün yurda yayılmış. Gürcistan Tekfuru'nun kulağına kadar varmış. Tekfur, hiç vakit geçirmeden otuz bin asker kaldırmış. Begil'in üzerine salmış. Meğer Tekfur'un yanında Begil'in sadık bir adamı varmış. Tekfur'un adam kaldırdığını haber vermiş.

Begil, baskın haberini alınca hemen davranmış. Ama yerinden dahi kımıldayamamış. Ağlaya sızlaya hasta yatağında çaresiz kalakalmış. Nihayet oğlu Emren'i yanına çağırıp söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

“Oğul, oğul ey oğul! Gözümün nuru, gönlümün sruru oğul! Güçlü belimin kuvveti, asil soyumun devleti oğul! Benim kara başıma ne belalar geldi! Geldi de haberi kara dağlardan aşmış. Kanlı sulardan geçmiş. Gürcistan Tekfuru'na kadar varmış. Tekfur, bana yaman pusu kurmuş: ‘Begil'i hasta yatağında basın. Ensesinden vurup kellesini kesin. Gelinini kızını kaldırıp alın. Elini ocağını yağmalayıp dağıtın!’ demiş. Dağların başını duman bürümüş. stmze otuz bin atlı kalkıp yürümüş. şimdi oğul, yay gibi yerinden doğrul! Kara yeleli cins atına sıçrayıp bin. Sabah olmadan Bayındır Han'ın otağına in. Usl  erkna göre selam ver. Hayır duasını al. Daha sonra var. Beylerbeyi Salur Kazan'ın elini p. ‘Aksakallı babam darda kaldı.’ de. Salur Kazan, bizimle kslk ekişmesin. Gelmezse memleket bozulur, kızım gelinim esir olur. Mutlaka imdadıma yetişsin!” demiş.

Begil'in sözleri Emren'in bağrını dağlamış. Oğlan, babasına sitem edip söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş: “Ne diyorsun, ne söylüyorsun canım babam? Yay gibi yerimden doğrulayım. Sıçrayıp cins atına bineyim. şahin gibi düşmanın

ensesine ineyim. Ama han Bayındır'ın divanına varmam. Kazan dediğin kim? Elini eteğini öpmem. Senin için kimseden imdat dilemem. Altındaki al aygırı bana ver. Senin için koşturup kan terleteyim. Kara çelik kılıcını bana ver. Senin için baş keseyim. Ela gözlü üç yüz yiğidini bana ver. Senin için Muhammed yoluna cenk edeyim!” demiş.

Bey Begil, oğluna bakınca gençlik günlerini hatırlamış. Kalbine güven, yüreğine huzur gelmiş: “Ağzın dilin için ölürüm oğul!” demiş. Adamlarına dönüp, “Bre, zırhımı getirin. Oğlum giysin! Al aygırımı çekin. Oğlum binsin! Memleket korkuya kapılmadan oğlum meydana insin!” demiş.

Emren, babasının zırhıyla silahıyla donanmış. Anasının babasının ellerini öpmüş. Hayır dualarını almış. Üç yüz yiğit ile meydana çıkmış. Bu arada Tekfur, otuz bin atlı ile Gence önlerine dayanmış. Al aygır ne zaman kâfir kokusu alsa yerinde duramazmış. Yerleri deşeler, tozu dumana katarmış. Al aygırın huyunu kâfirler de bilirmiş. Ne zaman toz duman kopsa Begil'in geldiğini bilirlermiş. Meydan boydan boya toz duman kesilince kâfirler dizginlerini çevirip, “Bu at Begil'in atıdır. Biz kaçıyoruz.” demişler. Tekfur, kaçan askerlerini zorla durdurmuş: “Bre gafiller! Begil kırık bacağı ile nasıl ayağa kalksın? İyi bakın hele! O Begil olsa idi sizden evvel ben kaçardım!” demiş. Gözcüler iyice gözetlemişler ki at Begil'in atıymış ama üstündeki Begil değil, kuş kadar bir oğlanmış. Gözcüler gelip Tekfur'a haber vermişler: “At, giyim kuşam ve miğfer Begil'indir, yalnız içindeki Begil değil.” demişler. Tekfur, “Yüz tane iri yapılı adam ileri çıksın. Oğlanın üstüne varsın. Laf atıp meydan okusun. Onu korkutsun. Oğlan kuş yürekli olur. Meydanı bırakıp kaçır.” diye emir vermiş.

Yüz tane iri yapılı kâfir seçilip ileri çıkmış. At sürüp Emren'in üzerine gelmiş. Kâfirin biri, Emren'e laf atıp meydan okumuş:

Oğlan, oğlan, bacaksız oğlan!

Altındaki aygırı sütçü beygiri olan!

Belindeki kılıcı ham demir olan!

Elindeki mızrağı çoban değneği olan!

Yayının kirişi at kılı olan!

Sadağındaki oku kirpi tüyü olan!

Yanındaki yoldaşları baldırı çıplak olan!

Karaltılı gözleri fersiz oğlan!

Tekfur sana müthiş pusu kurdu.

Aksakallı baban varsa ağlatma!

Ak perçemli anan varsa sızlatma!

Yalnız yiğit alp olmaz.

Yavşan dibi berk olmaz.

Belası gelmiş oğlan, çekil git buradan!

Emren, kâfire söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Saçma sapan söz söyleme bre kâfir!

Altımdaki al aygırı niye beğenmezsin?

Kâfir kokusunu alınca oynar.

Çelik zırhım omuzumu sıkar.

Kara çelik kılıcım kınını doğrar.

Kargı dalı mızrağım göğsünü delip geçer.

Kurt sinirli katı yayım zarı zarı inler.

Sadağımda okum yatağını deler.

Yanımdaki yiğitlerim cenk diler.

Alp ere korku vermek ayıp olur.

Beri gel bre zalim, cenk edelim!

Kâfirler geri dönüp gitmişler. Bu sefer oğlanın karşısına Tekfur'un kendisi çıkagelmiş. Emren'e seslenmiş: "Altındaki at Begil'indir. Begil nerede? Belindeki kılıç Begil'indir. Begil nerede? Üstündeki zırh Begil'indir. Begil nerede? Yanındaki adamlar Begil'indir. Begil nerede? Begil korkusundan gelmedi de seni mi gönderdi? Sen Begil'in nesi oluyorsun? Oğlan söyle bize!" demiş.

Arslanın yavrusu da arslan olur. Emren laf altında kalır mı? Tekfur'un gözünü korkutmak için, "Bre zalim! Sen beni bilmez misin? Kudretli Bayındır Han ile Beylerbeyi Salur Kazan, kardeşi Kara Göne, Dönebilmez Dölek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, boz atlı Bamsı Beyrek, daha nice Oğuz beyleri Begil'in evinde yiyip içip eğleniyorlar. Senden casus geldi. 'Tekfur, otuz bin atlı ile üstünüze geliyor.' dedi. Kudretli Oğuz beyleri neşelerini hiç bozmadılar. Yiyip içip eğlenmeye devam ettiler. Babam Begil, al aygırına beni bindirdi. Kara çelik kılıcını kuvvet verdi. Kargı dalı mızrağını himmet verdi. Üç yüz yiğidini yanıma kardeş verdi: 'Oğlum git de düşmanımı tepeleyiver, gel!' dedi. Bre zalim! Üç yüz yiğidimle otuz bin atlıyı ezmeye geldim. Hadi, meydana çık, dövüşelim!" demiş.

Kudretli Oğuz beylerinin adını duyunca Tekfur'un dizlerinin bağı çözülmüş. Ama kuş kadar bir oğlanın alaya alarak meydan okumasını da kendine yedirememiş. Altı kanatlı

gürzünü sıyırıp Emren'e saldırmış. Kafasını tuz buz etmek için olanca gücüyle yukarıdan aşağıya vurmuş. Emren, kalkanını başına siper etmiş. Yalnız, kâfirin gücü altında kalkan parçalanıp unufak olmuş. İlk defa kâfir düşman karşısına çıkan Emren'in miğferi yamulmuş. Bu darbe ile yüzü yara bere içinde kalmış. Sonra kılıçlar çekilmiş. Bir müddet kılıç çalıp vuruşmuşlar. İkisinin de kolları, omuzları doğranmış. Ama alt eden olmamış. Kargı dalı mızraklarla çarpışmışlar. Boğa gibi birbirlerine saldırmışlar. Göğüsler delinmiş. Mızraklar kırılmış. Fakat alt eden olmamış. At üzerinde kucaklaşıp karpışmışlar. Güreşmeye başlamışlar. Tekfur, etli kemikli, güçlü kuvvetli bir kütük gibiymiş. Emren ise yeni tüylenmiş ayva. Tekfur'un gücü oğlana baskın gelmiş. Onu perişan etmiş. Emren burada Allah'a yalvarıp yakarmış. Görelim, hanım nasıl yakarmış:

Yücelerden yücesin, yüce Allah!

Kimse bilmez nicesin, güzel Allah!

Sen Âdem'e taç giydirdin, şeytana lanet kıldın.

Bir suçtan ötürü dergâhından sürgün ettin.

İbrahim'i tutturdun, yanmaz bir libasa sardırdın.

Kaldırıp ateşe attırdın, ateşi gül bahçesi kıldın.

Birliğine sığındım: Aziz Allah bana medet...

Tekfur, "Oğlan, yenilince Tanrı'na mı yalvarırsın? Senin bir Tanrı'n varsa benim yetmiş iki puthanem var." demiş. Emren, "Ya asi melun! Sen putlarına yalvarıyorsan ben âlemleri yoktan var eden Allah'a sığınırım!" demiş. O saniye Hakk teâlâ, Cebrail'e buyurmuş: "Şu kuluma kırk er kuvveti

verdim. Git, bileğine himmet eyle.” demiş. Tekfur’un elinde eğilip bükülen Emren’in bileğine birden kuvvet gelmiş. Tekfur’u kaldırıverip at üstünden aşağı atmış. Tekfur’un iki burnundan düdüğü gibi kan yürümüş. Gözleri yuvalarından fırlamış. Koca dünya başına dar gelmiş. Emren, şahin gibi sıçrayıp inmiş. Tek eliyle Tekfur’un gırtlığına yapışmış. Göğsü hırlamaya başlayınca Tekfur aman dilemiş: “Yapma, etme yiğit! Sizin dininize girdim. Tatlı canıma kıyma!” diye yas yas yalvarmış. Şahadet getirip Müslüman olmuş. Öteki kâfirler ise cenk meydanını çoktan terk edip kaçmışlar bile.

Emren, babasına müjdeli haber getirmiş. Bey Begil, oğlunu kucaklamış. Yüzünü gözünü öpmüş: “Aferin!” demiş. Dağlarından yaylak vermiş. Yer yurt vermiş. Rahvan atlar vermiş. Bir sürü koyun vermiş. Ela gözlü oğluna al duvaklı gelin almış. Bayındır Han’ın payını ayırdıktan sonra kalan ganimeti yiğitlerine dağıtmış. Oğlunu alıp Bayındır Han’ın divanına varmış. Bayındır Han, Emren’e Kazan oğlu Uruz’un sağ yanında yer göstermiş. Ona altın sırma işlemeli elbise giydirmiş. Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çalmış. Bu Oğuznâme’yi, “Begil oğlu Emren’in olsun!” diye anlatmış. El kaldırıp dua etmiş: Kara dağların yıkılmasın. Yerinde dursun. Kaba gölgeli ağaçların kesilmesin. Bol meyveli olsun. Allah’ın verdiği ümidin kesilmesin. Cenabı Hakk, günahınızı adı güzel Muhammed’e bağışlasın. Hanım hey...

UŞUN KOCA OĞLU SEĞREK BOYU

Oğuz ülkesinde Uşun Koca adında bir yiğit varmış. Uşun Koca'nın ahir ömründe iki de oğlu varmış. Küçüğü apalak topalak bir bebekmiş. Daha beşiklerde belenir, eşiklerde sevilirmiş. İçeriden dışarıya çıkarılmazmış. Bu arslan yavrusuna Seğrek derlermiş. Büyük oğlunun adı ise Eğrek imiş. Eğrek, gözünü budaktan sakınmayan deli dolu bir yiğitmiş. Kimseden bir şey ummaz, kimseye boyun eğmezmiş. Dileyince Bayındır Han'ın divanına çıkarmış. Salur Kazan'ın meclisinde ise buna kapı baca sorulmazmış. İsteddiği zaman, istediği yere varır oturmuş.

Eğrek, günlerden bir gün Kazan Bey'in sohbetine varmış. Beyleri çiğneyip en öne geçmiş. Salur Kazan'ın karşısına, Ters Uzamış'ın yanına kurulmuş. O gün Ters Uzamış'ın tersliği üstündeymiş: “Bre Uşun Koca oğlu! Bu beyler, oturduğu yerin hakkını veren beyler. Her biri kılıcı, sofrası ile bu yerleri almıştır. Bre, sen ne hüner gösterdin? Baş mı kestin? Kan mı döktün? Aç mı doyurdun? Çıplak mı donattın? Hangi sıfatla beylerin önüne geçip oturursun?” demiş.

Ters Uzamış'ın sözü Eğrek'i derinden yaralamış. Kalkmış, Salur Kazan'dan akın dilemiş. Kazan Bey, Eğrek'e er meydanını göstermiş: “Nereyi dilersen oraya git. Yiğitliğini göster!” demiş.

Eğrek, üç yüz seçme yiğit ile akına çıkmış. Şirögüven kenarından Gökçedeniz'e kadar olan memleketlere baş eğdirmiş. Diz çöktürmüş. Sayısız ganimet almış. Buradan Alınca Kalesi'ne gelmiş. Alınca Kalesi'nde Kara Tekfur adında bir kâfir varmış. Kara Tekfur, meğer bir koruluk yaptırmış. İçine, uçanlardan kaz, ördek; kaçanlardan tavşan, geyik doldurmuş. Böylece Oğuzlara tuzak kurmuş. Uşun Koca oğlu Seğrek, Kara Tekfur'un koruluğunu görünce, "Cennet'e uğradık!" deyip alkış tutmuş. Üç yüz yiğit ile koruluğun kapısını kırıp içeri dalmış. Elini çalınca kaz gelen, kaz tutmuş. Geyik gelen, yabanî geyik... Oğuz yiğitleri bol av, taze çimen görünce atlarının eyerini almışlar. Gemini yularını çıkarıp yazının yüzüne salmışlar. Kendileri de çadırlarını kurmuşlar. Kara Tekfur'un koruluğunda yiyip içme işine koyulmuşlar.

Kara Tekfur'un casusu Oğuz yiğitlerini görmüş. Yıldırım hızıyla varıp Kara Tekfur'a haber vermiş: "Aman asilzâdem! Oğuz'dan bir bölük atlı geldi. Koruluğa girdi. Kazı geyiği bol görünce sevindiler. 'Cennet'e geldik!' diye nâra attılar. Av peşine düştüler. Koşumlarını alıp atlarını koyurdular. Teçhizat çıkardılar. Yiyip içtiler. Yeşil çimen üzerine yan gelip yattılar. Fırsat bu fırsattır." demiş.

Kara Tekfur, derhâl altı yüz kara elbiseli kâfir kaldırmış. O zamanlar Oğuz yiğitleri yatmayınca altmış gece uyumazmış. Uyuyunca da bir haftadan evvel uyanmazmış. Akıncı yiğitler av etini yiyip yeşil çimene yayılınca kara uykulara dalmışlar. Bu sırada kara giyimli altı yüz kâfir çıkagelmiş. Oğuz yiğitlerini gafillice yakalayıp üç yüzünü kılıçtan geçirmişler. Eğrek'i de esir etmişler. Kollarını arkasından bağlamışlar. At ardına sürüyüp götürmüşler. Alınca Kalesi'nde bir zindana atmışlar.

Kara kara dağlardan haber aşmış. Kanlı sulardan haber geçmiş. Kudretli Oğuz ellerine ulaşmış. Uşun Koca'nın otağında feryat figan kopmuş. Anacığı ile babacığı ak çıkarmış. Kara giymiş. "Oğul, Eğrek!" diye çok ağlamışlar. Ama bir müddet ağlaya ağlaya gözleri kurumuş. Söyleye söyleye sözleri kurumuş. Nihayet bağırklarına taş basıp oturmuşlar. Acılarını içlerine atıp susmuşlar. Büyük oğullarının sevgisini de üstüne koyup küçük oğulları Seğrek'e daha fazla sarılmışlar. "Kaba gölgeli büyük ağacımız söküldü ise yerinde bir filizi var!" demişler. Seğrek'in üstüne titremişler. Bir yandan da ele güne tenbih üstüne tenbih etmişler: "Aman!" demişler. "Allah aşkına ağzınızı sıkı tutun. Küçük oğluma büyüdüğünde ağasının esir olduğunu kimse söylemesin! Seğrek'im bunu bilmesin! Gidip de gelinmez yere, o da gitmesin." diye ağlamışlar.

El gün Uşun Koca'nın derdine merhem olmuş. Hiç kimse bir günden bir güne Eğrek'i anmamış. Adını sanını zikretmemiş. Bu acı da içten içe yanarak küllenip gitmiş. Eğrek, evinde bile unutulmuş. Seğrek'e hiçbir şey belli edilmemiş.

Ay batmış. Gün dolanmış. Yıllar yıllara ulanmış. Beşikteki Seğrek bebek büyümüş. On altı yaşına basmış. Ağabeyi Eğrek gibi Oğuzların içinde parmakla gösterilen bir yiğit olmuş.

Günlerden bir gün bir düğün kurulmuş. Seğrek de çıkıp bu düğüne gelmiş. Yiyip içip eğlenmiş. Bir zaman sonra sıkışmış. Ayakyoluna gitmek için dışarı çıkmış. Bu sırada iki çocuk kavga ediyormuş. Seğrek, bunları görünce, "Bre, neyi paylaşıyorsunuz?" deyip elinin ucuyla bir sille birine, bir sille de diğerine vurmuş. Çocukları ayırmış.

Eski dutun biti, yetimin dili acı olur. Çocuklardan biri, “Bizim yetimliğimiz yetmez mi? Bir de sen vuruyorsun! Eline kuvvetine o kadar yavuz isen git kâfire vur! Ağabeyin Eğrek Alınca Kalesi’nde on beş yıldır esirdir.” demiş.

Bu haber üzerine Seğrek’in dünyası allak bullak olmuş. Akıllı fikri birbirine karışmış. Kendi kendine, “Yetim oğlan niye öyle söyledi! Benim ağabeyim yok ki... Ağabeyim olsaydı anam babam bunu benden saklamazdı.” demiş. Fakat içi bir türlü rahat etmemiş: “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Hele şu işin aslını bir öğreneyim.” deyip hemen eve gelmiş. Anasının ağzını aramış: “Anacığım! Kudretli Oğuz’da düğün dernek kurulmuş. Beni de buyur ettiler. Yiyip içerken bir haberci geldi. Eğrek adlı bir yiğit varmış. Çok zamandır kâfir elinde esirmiş. Kadir Mevla’nın inayeti ile çıkagelmiş. Büyük küçük kalmadı. Düğün dernek dağıldı. Herkes onu karşılamaya gitti. Anacığım ben de gideyim mi? Ne dersin?” demiş.

Seğrek, sözleriyle anasının sızlar yerine dokunmuş. Bir çift sözle anasının yaralı yüreğinin kabuğunu yolmuş. Kadın-çağız oğlunun niyetini anlamadan ağzındaki baklayı çıkarı-vermiş. Oğluna söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Ağzın için öleyim oğul!

Dilin için öleyim oğul!

Güvendiğim dağlar yıkılmıştı.

Geri yükseldi.

Akıntılı sularım çekilmişti.

Yeniden çağladı.

Koca ağacımın dalı budağı kurumuştu.

Filizlenip yeşerdi şimdi.

Durma oğul, durma!

Herkesten ileri var.

O yiğide yetiş.

Karşısında el bağlayıp selam ver.

Elini öp, boyuna sarıl.

‘Ağam, kardeşim!’ de.

Ne duruyorsun?

Koştur!

Seğrek, bileceğini bilmiş. Anlayacağını anlamış. “Benim de ağam, arkam var imiş.” Deyip sevinmiş. “Ağam, kâfir elinde esir. Kim bilir, şimdi neler çekiyor!” deyip gözleri bulutlanmış. Erkekliğe sığdıramadığı için gözyaşlarını içine akıtmış. Birden nevri dönmüş. Anasına hiddetlenmiş. Bağırıp çağırılmış. Öfkesi dilinden dökülürmüş: “Ana ağzın kurusun. Dilin çürüsün. Madem bir kardeşim var idi. Bunu el gün bilirdi de benden niye gizlerdiniz? Artık benim de kardeşim varmış. Kaygılanmam. Kardeşim tutsak iken ben Oğuz’da durmam.” deyip yürümüş. Bu sırada babası çıka gelmiş. Oğlunun dediklerini duymuş. Uşun Koca, Seğrek’i kucaklayıp, “Yalan oğlum! O haber yanlış! Dedikleri senin ağabeyin değil. Başkasıdır. Dur! Aksakallı babanı ağlatma. Ak perçemli ananı sızlatma. Bize evlat acısı yaşatma!” demiş. Çok dil dökmüş. Oğlunun ayaklarına kement olmuş. Seğrek, babasına söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Üç yüz altmış altı yiğit ava çıksa,
Semiz geyik üzerine kavga kopsa,
Kardeşli yiğitler kalkar, kopar gider.
Kardeşsizin ensesine yumruk değse,
Ağlayarak dört yanına bakar gider.
Gözlerinden acı yaşlar döker gider.
Benim de ağam varmış bu gün öğrendim.
Anam babam yol verin, çok eğlendim.

Seğrek, son sözünü söyleyince anası babası önüne kanat germiş: “Oğul, o duyduğun yanlış haberdir. Gitme oğul!” diye çok yalvarmış. Ama Seğrek, “Beni yolundan çevirmeyin. Alınca Kalesi’ne varmadan, ağabeyim ölmüş mü diri mi öğrenmeden, ölmüş ise kanını almadan Oğuz iline gelmem.” demiş. Kestirip atmış.

İki ihtiyar o kadar dil dökmüş ama oğlan yolundan dönmemiş. Seğrek, “Anam babam! Beni kardeş yolundan döndürmeyin! İçimdeki ateşi söndürmeyin!” demiş de başka bir şey dememiş. Uşun Koca, son çare olarak Beylerbeyi Salur Kazan’ın kapısını çalmış: “Oğlan, kardeşini öğrendi. İçine ateş düştü. Ağabeyinin ardınca gitmek ister. Biz çok yalvardık yakardık, durduramadık. Bize bir akıl ver. Yol göster. İlk göz ağrımız, Eğrek’imiz gitti gelmez. Bari son sevincimiz, Seğrek’imiz yanımızda kalsın. Bize can yoldaşı olsun. O da giderse ocağım söner!” diye ağlayıp söylemiş.

Kazan Bey, gözü yaşlı babayı teselli etmiş. Bir de akıl vermiş: “Oğlun arslandır Uşun Koca! Aslına çekmiş. Bir yiğide

kardeş ardınca gitme denir mi? Ama ille de salmam dersin ayağına at kösteği vur! Bir yere kımlıdayamaz.” demiş.

Seğrek'in bir yavuklusu varmış. Adı da Balkaymak'mış. Balkaymak hanım hanımcık, güzel bir kızmış. Yüzünü gören gonca gördüm sanırmış. Sesini duyan su çağladı sanırmış. Güzelliği, neşesi bir yana dursun. Bir iş bilir, aş taşıırmış ki onun minderine oturan kalkmak istemezmiş. Ekmeğini yiyen doymak bilmezmiş. Oğuz ilinde bu kızın bir eşi arkadaşı daha yokmuş. Uşun Koca, acele düğün eylemiş. Oğlunu bu kız ile evlendirmiş.

Seğrek'i gelin odasına koymuşlar. Seğrek, kız ile aynı döşeğe çıkmış. Ama kızın yaşmağını açıp yüzüne bile bakmamış. Kılıcını sıyırıp aralarına uzatmış. Arkasını dönüp yatmış. Gelin kız, “A yiğidim! Günahım ne de yüzüme bakmazsın! Şu kılıcı aramızdan kaldır. Murat ver. Murat al.” demiş. Seğrek, kıza hiddetle, “Ağabeyimin yüzünü görmeden, ölmüş ise kanını almadan bu gerdeğe girersem kılıcımla doğranayım. Okumla vurulayım. Oğlum doğmasın. Doğarsa on yaşına varmasın.” demiş. Şart üstüne şart koşmuş. Biraz sakinleşince, “Kız sen beni bir yıl bekle. Bir yılda gelmezsem iki yıl bekle. İki yılda gelmezsem üç yıl bekle. Üç yıla kadar gelmezsem, o zaman bil ki ölmüşüm. Aygır atımı boğazla. Aşımı ver. Ondan sonra da gözün kimi tutar, gönlün kimi severse ona var.” demiş. Ayağa kalkmış. Zırhını giyinmiş. Diz bağını, kol bağını bağlamış. Tavladan bir at çıkarıp eyerlemiş. Tam yürüyeceği sıra kız önüne atılmış. Kız Seğrek'e söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Bir yılda gelmezsen, iki yıl beklerim.
İki yılda gelmezsen, üç dört yıl beklerim.
Dört yılda gelmezsen, beş altı yıl beklerim.
Altı yol ayrımına çadır dikerim.
Gelenden geçenden haber sorarım.
Hayırlı haber vereni ihya ederim.
Şerli haber getirenin başını keserim.
Üzerime erkek sinek kondurmam.
Murat ver, murat al, öyle git yiğidim!

Kız ne kadar dil dökmüşse de Seğrek Nûh demiş, Peygamber dememiş. Yalnız, “Ağabeyimin başının üzerine ant içtim. Geri dönmem.” deyip yürümüştü. Gelin kız, Seğrek’i döndüremeyince, “Ayağı uğursuz diyeceklerine, hayâsız gelin desinler. Çağırıp kayınbabama, kaynanama haber vereyim.” demiş. Kaynanasının kayınbabasının kapısını çalmış. Balkaymak söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Babamdan daha iyi kayınbabam!
Anamdan daha ileri kaynanam!
Develerinin erkeği ürktü, gidiyor.
Seyisler önünü kesti, durduramadı.
Ağıllarının koçu ürktü, gidiyor.
Çobanlar önünü kesti, durduramadı.
Ela gözlü oğlunuz kardeşini andı, gidiyor.
Gelininiz önünü kesti, durduramadı.
Haberiniz olsun!

Gelin kız haber verince iki ihtiyar kalkıvermiş. Oğullarının ardından yetişip varmış. “Oğul etme! Oğul gitme!” diye yalvar yakar ağlamışlar ama Seğrek, “Ağabeyimin tutulduğu o kaleye varmadan duramam.” deyip yol istemiş. Anası babası, sonunda müsaade etmiş. Hayır dua ile oğullarına yol vermiş.

Seğrek az gitmiş, uz gitmiş. Dere tepe düz gitmiş. Üç gün, üç gece at sürmüştü. Kara Tekfur’un yaptırdığı koruluğun kenarına gelmiş. Koruluğun etrafında at çobanları kısarak güdüyorlarmış. Seğrek, kâfirleri görünce kılıcını çekmiş. Üzerlerine at sürmüştü. Altı kâfiri oracıkta çiğneyip geçmişti. Sonra kısarakları toplayıp koruluğa kapatmış. İşini bitirince kara çekik gözlerini bir uykudur bürümüş. Üç gün, üç gece yol gidince iyice takati kesilmiş. Atının yularını bileğine bağlamış. Yatıp uyumuştü.

Kara Tekfur’un casusu bunu görmüş. Derhâl gidip Kara Tekfur’a haber etmiş: “Oğuzlardan bir deli geldi. At çobanlarını öldürdü. Kısarakları ürkütüp koruluğa soktu.” demiş. Kara Tekfur, “Altmış silahlı adam seçin. Varsınlar. O deliyi tutup getirsinler.” Diye emir vermiş.

Altmış silahlı adam seçilmiş. Dört nala sürüp gitmişler. At kulağı tetikte olur! Zırlı kâfirler koruluğa yaklaşınca boz aygır demir şıkırtısını, at homurtusunu duymuş. At, kavga kokusunu alınca geri geri çekinmiş. Seğrek’i uyandırmış. Seğrek, kâfirleri görünce sıçrayıp kalkmış. Atına atladığı gibi kâfirin üzerine atılmış. Adı güzel Muhammed’e salâvat getirip kâfire kılıç çalmış. Kâfirin yarısını oracıkta haklamış. Diğer yarısını da bastırıp kaleye tıkmış. Meydanda savaşıacak

vuruşacak kimse kalmayınca geri dönmüş. Uyuduğu yere gelmiş. Yatıp derin uykulara dalmış.

Kara Tekfur, adamlarının eli boş geldiğini görünce hidde-tinden kudurmuş: “Tu yüzünüze! Altmış kişi gittiniz, yarınız gelmedi. Yine de bir deliyi tutamadınız ha! Yıkılın karşımdan!” demiş. Yüzlerine tükürüp karşısından def etmiş. Bu sefer yüz kâfir seçilmiş. Atlanıp dörtнала gitmişler. Boz aygır yine demir gıcirtısını, at homurtusunu duyunca kavga kokusunu almış. Geri geri çekinip Seğrek’i uyandırmış. Seğrek, kâfirin daha kalabalık geldiğini görünce adeta uçarak atına atlamış. Kaz sürüsüne şahin gibi kâfirin içine dalmış. Bir vuruşta kırk kâfiri birden yere sermiş. Yirmisinin ise korkudan ödü patlamış. Kalanları da kılıç çalıp kaleye tıkmış. Er meydanında kendisinden başka kimse kalmayınca tekrar uyuduğu yere gelmiş. Atın yularını bileğine geçirmiş. Ayaklarını uzatıp yatmış. Seğrek, kanlı uykulara dalınca at bileğinden boşanmış. Savuşup gitmiş.

Kara Tekfur, yine adamlarının boş geldiğini görünce büsbütün çığırından çıkmış. Açmış ağzını. Yummuş gözünü. Adamlarına binbir hakareti birden etmiş. Ne korkaklıklarını bırakmış ne de iş bilmezliklerini: “Bir oğlana altmış adam gönderdim. Yarısı ancak geldi. Onlar da eli boş geldiler. Yüz adam gönderdim. Boş geldiler. Bu sefer üç yüz kişi gitsin.” demiş. Yüz kişinin bir kişiyi yenemediği haberi Alınca Kalesi’nde anında duyulmuş. Bu yüzden kâfirin içine bir korku yürümüş. Kara Tekfur, üç yüz kişi istemiş; ama kimse gönüllü olmamış. Hatta zorla seçilenler ayak diremişler: “Biz gitmeyiz. O deli oğlan hepimizi keser. Kökümüze kıran girer.”

deyip geri kaçışmışlar. Kara Tekfur, adamlarında iş yapıcı yüz göremeyince emir vermiş: “Gidip zindandaki Oğuz’u çıkarın. At binsin. Kılıç kuşansın. O delinin üzerine varsın. Oğuzların hakkından ancak Oğuzlar gelir.” demiş.

Adamlar gidip Eğrek’i zindandan çıkarmışlar. Saçını sakalını tıraş etmişler. Üstünü başını düzeltmişler. Kendi giyimlerinden giydirmişler. Bir at ile bir kılıç vermişler: “Kara Tekfur, sana himmet eyledi. Koruluğa bir deli dadandı. Çocuk demez, çoban demez, yolcu demez. Kız demez, kadın demez. İhtiyar kimse bilmez. Ellerinde ne varsa alır. Azıklarına tamah eder. Şimdi sen var. O deliyi tutup öldür. Ondan sonra seni serbest bırakalım.” demişler.

Eğrek, on beş yıl sonra gün yüzü görmüş. Temiz bir nefes almış! Hem esarettten kurtulmak hem de güya acizlere zulmeden zalimi ortadan kaldırmak için kâfirin teklifini kabul etmiş. Oradakinin küçük kardeşi olduğunu bilmeden yürümüş. Kendisi önde, üç yüz kâfir arkada kaleden çıkmışlar. Koruluğa doğru dörtmala gelmişler. Seğrek, bu sırada derin uykuda imiş. Kâfirin çoğalıp geldiğinden habersiz öylece yatıyormuş. Eğrek, koruluğa üç yüz metre kala durmuş. Yanındaki kâfirlere ağaç altında yatan kişiyi gösterip, “Hadi, varalım! Yattığı yerde basalım. Kollarını kıvrıp bağlayalım.” deyip at oynatmış. Ama kâfirler kılını bile kıpırdatmamışlar. Hepsi bir ağızdan, “Sen git. Kara Tekfur, senin gitmeni bu yurdu.” Deyip geri durmuşlar. Eğrek, “Bre, yürüsenize! Uyku yarım ölümdür. Uyuyandan korkulur mu?” diye o kadar üstelemiş; ancak kâfirler aldırmamışlar: “Ne uyuması? O uyur gibi yapar. Koltuğunun altından bakar. Yanına varınca da geniş

ovayı başımıza dar eder. Biz gelmeyiz. Sen git.” demişler. Eğrek, “Madem öyle, ben giderim. Elini ayağını bağlarım. Ondan sonra siz gelirsiniz.” demiş. Kâfirlerin arasından sıçrayıp çıkmış.

Eğrek, koyu gölgede uyuyan yiğide yaklaşıncaya yere inip atını bir çalıya iliştiirmiş. Oğlanın yanına varmış. Orada yatan oğlana bakmış ki yüzü ayın on dördüne benziyor. Yaz günü de boncuk boncuk terlemiş. Gelenden gidenen habersiz uyuyor. Eğrek, dolanıp bu yiğidin başucuna kıvrılmış. Belindeki kopuzu görünce bu yiğidin Oğuz ilinden geldiğini anlamış. Uzanıp oğlanın belinden kopuzu almış. Biraz geriye çıkıp oturmuş. Söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Yurdundan yuvasından ayrılan yiğit!

Yelesi kara, cins atıyla yol alan yiğit!

Arku Beli’nden, Aladağ’dan aşan yiğit!

Akıntılı güzel sudan geçen yiğit!

Gurbete gelen yatar mı böyle?

Benim gibi ellerini bağlatma.

Annen ile babanı ağlatma.

Gafil olma yiğit kaldır başını!

Zalim kâfir sardı dört bir yanını.

Seğrek, Eğrek’in sesine uyanmış. Onu başucunda görür görmez sıçrayıp kalkmış. Bir çırpıda kılıcını sıyırılmış. Eğrek’in başına doğru hızla kaldırmış. Tam boynunu vuracağı sıra Eğrek’in elindeki kopuzu görmüş. Birden vazgeçmiş: “Bre kâfir! Dedem Korkut hürmetine vurmudum. Eğer elinde

onun kopuzu olmasaydı; ağabeyimin başı için seni iki parçaya bölerdim.” deyip kılıcını kınına sokmuş. Eğrek’in elinden kopuzu çekip almış: “Kardeş uğruna sabah erkenden yollara düştüm. Üç gün, üç gece at koşturdum. Alınca Kalesi denen yere geldim. Kalenizde esir var mıdır, bre kâfir söyle bana! Kara başım kurban olsun bu gün sana!” demiş.

Eğrek, Oğuzlardan gelen bu yiğidi tepeden tırnağa süzmüş. “Acaba bu yiğit beşikte koyup geldiğim küçük kardeşim mi?” diye içinden geçirmiş. Ama hemen ümitlenmemek için merakla sormuş: “Bre yiğit söyle bana! Kimsin? Kimin nesisin? Memleketin neresidir? Alp erin adını erden saklaması ayıp olur?” demiş. Seğrek, “Sen benim soruma cevap vermedin ya! Yiğitlik bizde kalsın. Ben senin soruna cevap vereyim: Adım Seğrek. Babama Oğuzlarda Uşun Koca derler. Memleketim ise güzel Türkistan. Şimdi sen, de bakalım. Bu kalede esir var mıdır, yok mudur?” demiş.

Eğrek, gördüklerine, duyduklarına inanamamış. Deminden beri hâlleşip konuştuğu küçük kardeşinin ta kendisiymiş. Yanındaki yiğidin kardeşi olduğunu anlayınca gözlerinden boncuk boncuk döküvermiş. Seğrek’in boynuna sarılmış: “Ağzın için öleyim kardeş! Dilin için öleyim kardeş. Demek sen beşiklerde belenmiş bıraktığım kardeşimsin ha! Er mi oldun? Yiğit mi oldun kardeş! Alınca Kalesi’nin on beş yıllık esiri benim. Gurbet ellere ağabeyini aramaya mı geldin! Ben şimdi hangi sulara düşeyim kardeş!” diye Eğrek çok ağlayıp az söylemiş.

İki kardeş kucaklaşmış. Kuzu gibi koklaşmış. Bir müddet birbirine sarılıp ağlaşmışlar. Seğrek, ağabeyinin elini öpmüş.

Eğrek de kardeşinin yüzünü gözünü öpmüş. İki hasretli hasret gidermiş. Bu sırada kâfirler üç yüz metre geriden bunları seyretmekteymiş. Sanmışlar ki bunlar birbirine girdi. Güreşip boğuşuyor. Çok geçmeden iki kardeş ayağa kalkmış. Atlarına binip kara elbiseli kâfirin üzerine yürümüşler. Biri bir kanattan, diğeri öbür kanattan kâfire saldırmış. Oracıkta yarısını kılıçtan geçirmişler. Geri kalanını da basıp kaleye tıkmışlar. Alınca Kalesi'nden başka gelen olmayınca da geri dönmüşler. Koruluktaki kısrakları önlerine katıp memleketlerine doğru yola çıkmışlar.

Az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Üç gün, üç gece yol gitmişler. Sonunda Oğuz hudutlarına yetmişler. Seğrek, ağabeyi Eğrek'i kâfir elinden çekip alınca babasına müjde göndermiş. Aksakallı Uşun Koca, müjdeyi alınca şâd olmuş. Ev halkıyla beraber yollara dökülmüş. Oğullarını davullarla zurnalarla karşılamış. İki oğlunu bir bağrına basmış. Bir birini, bir birini öpüp koklamış. Hasretlik gidermiş.

Uşun Koca, o gün büyük otağlar diktirmiş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Kırk yerde geniş ağızlı kazanlar kurdurmuş. Çeşit çeşit yemekler yaptırmış. Şerbetler, kımızlar, ayranlar hazırlatmış. Büyük oğluna da helal süt emmiş bir kız buluvermiş. İç Oğuzlara Dış Oğuzlara okuntu göndermiş. Yeniden yedi gün, yedi gece düğün yapmış. Bol bol yenmiş. İçilmiş. Öbür gelin de getirilince iki kardeş birbirine sağdıç olmuş. Murada maksuda ikisi de aynı gün ermiş.

Dedem Korkut gelmiş. Bunların düğününde neşeli havalar çalmış. Eğrek ile Seğrek'in yiğitliğini övmüş. Aslını neslini

anlatmış. Sonra da beş kelime dua kılmış: Eninde sonunda uzun yaşın ucu ölümdür. Ölüm vakti geldiğinde Allah arı imandan ayırmasın. Her ne günahınız varsa Allah, adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Âmin diyenlerin Allah yüzüne baksın. Hanım hey...

SALUR KAZAN'IN ESİR DÜŞTÜĞÜ BOY

Bir gün Trabzon Tekfuru, Beylerbeyi Salur Kazan'a bir şahin göndermiş. Kazan Bey, bir sabah şahinci başını, tavlacı başını, hizmetkârını almış. Beylere paşalara duyurmadan ava çıkmış. Az gitmişler, uz gitmişler. Vara vara Trabzon civarında tatlı bir subaşına varmışlar. Suyun karışıp gittiği çayırın arasında ise büyük bir kaz sürüsü görmüşler.

Kazan Bey, “Çarp da gel!” deyip şahini havaya atmış. Ama şahin, kazlara dönüp bakmamış bile. Havalanıp gitmiş. Kazan Bey, şahine çok öfkelenmiş: “Bunu sana gösteririm.” deyip şahinin ardı sıra atını kanatlandırmış. Şahin havada, kendisi yarı yerde, yarı gökte bir müddet gitmişler. Şahin Toman Kalesi'ne varınca inmiş. Salur Kazan, şahinin kaleye indiğini görünce geri dönmüş. Tekrar subaşına gelmiş: “Şurada biraz uyuyalım. Yorgunluk atalım.” demiş. Bir ağacın altına kıvrılıp yatmış. Yatar yatmaz da uyumuş.

Oğuzların başına ne kaza gelirse uykudan gelirmiş. Oğuz beyleri yatmayınca yetmiş gün uyumazmış. Uyuyunca da yedi gün uyanmazmış. Meğer Trabzon Tekfuru Kazan Bey'e tuzak kurmuş. Bunun için de o uğursuz şahini eğittikten sonra hediye göndermiş. Şahin geri dönünce Kazan Bey'in

kaz avında olduğunu anlamış: “Demek kuş kapana girdi. Salur Kazan tuzağıma düştü! Şimdi seni kuş gibi avlayayım da gör!” demiş. Derhâl bin adam atlandırıp, “Gidin, subaşlarını didik didik arayın. Kazan uzakta olamaz. Bulduğunuz yerde tepesine binin. Tutup getirin.” diye askerlerine emreylemiş.

Bin atlı kâfir kaleden çıkarak yay gibi açılmış. Ok gibi dört bir yana dağılmış. Kaz ördek uğrağı subaşlarına doğru dörtnala koşturmuşlar. Çok geçmeden bir subaşında Salur Kazan’ı uyurken bulmuşlar. Etraflarını çevirip üç adamını oracıkta şehit etmişler. Kazan Bey, sanki kan uykusuna yatmış gibi hiçbir şey duymamış. Başında o kadar güürültü kopmuş da uyanmamış. Kâfirler, bunu fırsat bilip onun ellerini kollarını bağlamışlar. Bir arabaya bindirip urganlarla sıkıca sarmışlar. Salur Kazan’ı çevreleyip Toman Kalesi’ne doğru yürümüşler.

Kazan Bey, kağnı gıcirtısına uyanmış. Yattığı yerden doğrulup kalkmış. Kalkarken de kollarındaki kalın urganları koparıp atmış. Etrafındaki kâfirlere bir göz gezdirmiş. Sonra kağnının ortasına bağdaş kurup oturmuş. Bir kakhaha atmış. Gevrek gevrek gülmüş. Kâfirlerin Beyi Salur Kazan’a, “Neye gülüyorsun? Hâline mi?” demiş. Kazan Bey de, “Bre kâfir! Birden uyanınca kağnı arabasını beşiğim sandım. Uzun eteklerinize sizleri de çirkin dadılarıma benzettim. Ona gülerim.” demiş. Bu arada kaleye girmişler. Salur Kazan’ı tutup bir kuyuya atmışlar. Kuyunun ağzını da değirmen taşıyla sapaşlam kapatmışlar.

Bir gün Tekfur’un karısı, “Varıp şu Kazan’ı bir göreyim. İn midir, cin midir? Ayı mıdır, kurt mudur? Nasıl bir insandır? Hele bir anlayayım.” diyerek kuyunun ağzına gelmiş.

Değirmen taşının deliğinden, “Kazan Bey, nedir hâlin? Dirliğin düzenin yerin altında mı hoştur, yoksa yerin üstünde mi hoştur? Hem şimdi ne yiyip içiyorsun, neye biniyorsun?” demiş. Salur Kazan, “Ölülerine verdiği yemekleri ellerinden alıyorum. Ölülerinin en rahvan koşanına biniyorum. Yaşlılarını ise yedeğimde çekiyorum.” demiş. Tekfur’un karısı, bu cevap karşısında neye uğradığını şaşırmış: “Aman, Kazan Bey aman! Yedi yaşında bir kızım ölmüştür. Dininin hakkı için ona binme!” diye yas yas yalvarmış. Kazan Bey, “Ölülerinin arasında ondan rahvan koşanı yoktur. Hep ona biniyorum.” Deyip susmuş.

Kadın, iki eliyle kafasına vurarak koşmuş. Bir yanda da, “Vay ki vay! Senin elinden ne yeryüzünde dirimiz ne de yeraltında ölümüz kurtulmuş!” diyerek doğruca Tekfur’a varmış: “Kerem eyle, o Kazan’ı kuyudan çıkar. Kızcağızımın belini koparacak. Yeraltında hep kızcağızıma biniyormuş. Diğer ölülerimizi de toplayıp yedekte çekiyormuş. Hem ölülerimiz için verdiğimiz yemeği ellerinden alıp yiyormuş. Onun elinden ölümüze de dirimize de kurtuluş yokmuş. Dininin aşkına onu kuyudan çıkar.” diye ağız ağız ağlamış. Sızım sızım sızlamış.

Tekfur, karısının ısrarına dayanamayıp ileri gelen adamlarını toplamış: “Kazan’ı tuttuk, zindana kapattık. Ama bunun oğlu uşağı, kardeşi kuşağı var. Yarın bir gün onlar izini bulurlar. Gelip karşımıza dikilirler. İyisi mi, ağzından yemin billâh söz alıp Kazan’ı bırakmalı. Siz ne diyorsunuz?” demiş. Kâfirler de, “Sen doğrusunu düşünmüşsün!” diye onu desteklemişler. Salur Kazan’ı kuyudan çıkarıp Tekfur’un meclisine getirmişler.

Tekfur, Kazan Bey'i karşısına alıp, "Bir daha üzerimize düşmanlık için gelmeyeceğine ant iç. Yemin et. Sonra da bizi öv. Oğuzları yer. Seni bırakalım. Var, yoluna git." demiş. Kazan Bey, Tekfur'u dinledikten sonra, "Vallahi billâhi, doğru yolu görürken eğri yoldan gelmem!" deyip yemin etmiş. Ant içmiş. Bu yemin kâfirlerin çok hoşuna gitmiş: "Kazan iyi ant içti. Doğru yolu görürken eğri yoldan gelmeyeceğine söz verdi." demişler. Tekfur, Salur Kazan'a, "Hadi bizi öv, Oğuzları yer." demiş. Kazan Bey, "Yağız ata binmeyince benim dilim çözülmez. Atımı eyerleyip getirin. Ben de bineyim. Ondan sonra sizi öveyim." demiş. Bu söz üzerine Tekfur sıçrayıp kalkmış: "Olmaz! Türk'ün atı kanatlarıdır. Seni ata bindirelim de uçup gidesin, öyle mi? Yağma yok! Ya bizi översin ya da zindanı boylarsın." demiş. Salur Kazan, hiç istifini bozmadan, "O zaman bir kâfir getirin. Ona bineyim. Ondan sonra sizi öveyim." demiş. Salur Kazan'ın bu şartını kabul etmişler.

En iri yapılısından bir kâfir çağırılmışlar. Bir gem, bir eyer, bir de yular getirmişler. Salur Kazan, eyeri kâfirin sırtına vurmuş. Kolan kayışını karnından dolayıp çekmiş. Ağzına gem verip başına yuları takmış. Daha sonra sıçrayıp sırtına binmiş. "Deh!" deyip de ökçelerini vurunca kâfirin kaburgalarını birbirine geçirmiş. Gemi çekince de ağzını ayırıp atmış. Dağ kütlesi gibi olduğu yere yığılmış. Üzerine oturup, "Bre kâfirler! Bu, canı nârini nereden buldunuz? Deh demeden ölüverdi. Madem yemin edip ant içtim, bari bir kopuz verin de sizi öveyim." demiş.

Tekfur, intikam korkusundan bir adamının ölmesine aldırmanmış. Bir kopuz getirtip Salur Kazan'a vermiş: "Bir

daha üzerimize düşmanlık için gelmeyeceğine ant iç. Yemin et. Sonra da bizi öv. Oğuzları yer. Ondan sonra seni bırakalım. Var, yoluna git.” demiş. Kazan Bey, Tekfur’u dinledikten sonra, “Vallahi billâhi, doğru yolu görürken eğri yoldan gelmem!” deyip yemin etmiş. Ant içmiş. Bu yemin kâfirlerin hoşuna gitmiş: “Kazan iyi ant içti. Doğru yolu görürken eğri yoldan gelmeyeceğine söz verdi.” demişler. Tekfur, Salur Kazan’a, “Hadi bizi öv, Oğuzları yer.” demiş. Salur Kazan kopuzu almış eline, başlamış söylemeye:

On bin, yirmi bin, kırk bin düşman ne ki bre kâfir?
Yetmiş bin, seksen bin, doksan bin düşman ne kibre kâfir?
Yüz bin düşman gördüm de yüzümü dönmedim.
Yüzü dönmez kara kılıcımı elime aldım.
Muhammed’in dini aşkına kılıç vurdum.
Ak meydanda yumru başı top gibi kestim.
O zaman bile erim, beyim diye övünmedim.
Övünenleri hoş görmedim.
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni.
Kara kılıcını çal, kes başımı.
Kılıcından geri çekilmem.
Kendi aslımı, kendi kökümü yermem!
Kazan Bey, bir daha söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:
Akçakale, Sürmeli’de at oynattım.
At ile Karun eline baskın yaptım.
Akhisar Kalesi’nin burcunu yıktım:

Ak akçe getirdiler, bakır dedim.
Kızıl altın getirdiler, bakırdır dedim.
Ela gözlü kızını gelinini getirdiler aldanmadım.
Kilisesini yıkıp mescit yaptım.
Altınını gümüşünü yağmalattım.
O zaman bile erim, beyim diye övünmedim.
Övünenleri hoş görmedim.
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni!
Seni övmem.
Kendi aslımı, kendi kökümü yermem.
Kazan Bey, bir daha söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:
Ak kayalığın erkek kaplanında bir köküm var.
Kırdaki bayırdaki geyiklerinizi durdurmak için.
Ak sazlığın arslanında bir köküm var.
Alaca kısraklarınızı durdurmak için.
Azman kurt yavrusunun erkeğinde bir köküm var.
Akça yünlü koyunlarınızı gezdirmek için.
Akdoğan kuşunun erkeğinde bir köküm var.
Alaca ördeğini, karaca kazını uçurmak için.
Kudretli Oğuz elinde Uruz adında bir oğlum var.
Bir kardeşim var, Kara Göne adında.
Yeni doğanını bile yaşatmazlar.
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni, yok et beni.
Kılıcından geri çekilmem.
Oğuz erenleri dururken; seni övmem.
Kendi aslımı yermem.

Kazan Bey, kendilerini övmeyince kâfirler hiddetlenmiş: “Bu bizi övmedi. Hemen kafasını vurup öldürelim.” demişler. Tekfur ileri çıkıp, “Bunu arkasız adam mı bellediniz, öldürmek olmaz. Bunun oğlu var, kardeşi var. Bu gün yarın bütün Oğuzlar üstümüze gelirler. O zaman ne yaparız?” demiş, ötekilerini vazgeçirmiş. En son Kazan Bey’i götürüp domuz ahırına hapsedmişler. Kâh kuyuda, kâh domuz damında çileli on altı yıl geride kalmış.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazan Bey, ava çıkarken yeni doğmuş bir oğlu varmış. Oğlan büyüyüp güçlü kuvvetli bir yiğit olmuş. On altı yaşına basmış. O vakte kadar dedesi Bayındır Han’ı babası bilirmiş. Uzun boylu Burla Hatun, “Uruz’um babasının esir olduğunu büyüyüp güçlenmeden bilmesin. Vaktinden evvel öğrenirse gider, kendini kâfire vurdurur. Acım bir iken iki olur.” Diye oğlundan saklarmış. Meğer Uruz, nasıl öğrenmiş ise bir gün hakikati öğrenmiş. O an can evine bir ateş düşmüş. Uruz, anasına haber verip derhal yürümüş. Burla Hatun, kayını Kara Göne’ye, “Uruz babasını öğrendi. Durmaz gider.” diye acele haber vermiş. Kara Göne, hemen atlanıp Uruz’a yetişmiş. Onun ardınca boz atlı Bamsı Beyrek gelmiş. Derken Eyilik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren yanlarında bitmiş. Düzen oğlu Alp Rüstem atlanıp gelmiş. Bütün Oğuz beyleri askerlerini toplayıp gelmişler. Bu yiğitlere Kara Göne baş olmuş. Borular çalınmış, davullar dövülmüş. Kâfir illerine doğru yola çıkmışlar.

Oğuz yiğitleri az gitmişler, uz gitmişler. Derelerden sel gibi akmışlar. Tepelerden yel esmişler. Karlı dağlardan, buzlu sulardan geçmişler. Dağdan, taştan, sudan, ağaçtan haber

sormuşlar. Ama dağ, taş, su, ağaç ne haber versin? Kazan Bey'in nerede tutulduğunu nasıl söylesin? Oradan Trabzon boylarına varmışlar. Sarp bir kayalıkta, önünde kara cüppeli keşişlerin beklediği, kartal yuvasına benzer bir kilise görmüşler. Uruz, “Varalım, şu keşişlere bir soralım. Belki babamdan bir haber verirler.” demiş. Oğuz yiğitleri kiliseye doğru yürümüşler. Keşişler bunları görünce kaleye kaçmışlar. Kapıyı sıkıca kapattıktan sonra Oğuz yiğitlerini yukarıdan taşa tutmuşlar.

Uruz, “Bre Beyler! Biz bunlara ne ettik de bizi taşıyorlar. Beni seven attan insin. Kâfirin kapısına birer güz vuralım.” demiş. On altı yiğit sıçrayıp attan inmiş. Güzünü omzuna atan, kalkanını kafasına tutan sürgülü sağlam kapının önüne gelmiş. Gelen bir güz vurup kenara çekilmiş. Üç beş darbeden sonra kapı un gibi dağılmış. Kapı açılınca Oğuz yiğitleri içeri dalmışlar. Kâfirler, aman dileyip el etek öpmüşler. Kazan Bey'in Toman Kalesi'nde esir tutulduğunu söylemişler. Oğuz yiğitleri de kâfirleri bağışlamışlar. Dörtmala Toman Kalesi'ne doğru yola çıkmışlar.

Meğer kiliseden gizli bir geçit varmış. Keşişin biri buradan kaçıp Tekfur'a haber getirmiş: “Ne duruyorsunuz? Üzerinize düşman geldi!” diye yetiştirmiş. Tekfur, ileri gelen adamlarını toplayıp, “Bunlarla nasıl savaşalım, nasıl uyuşalım?” demiş. Kâfirin biri, “Bunlarla savaşmanın anlaşmanın yolu, karşılıklarına Kazan'ı çıkarıp vuruşturmaktır. Başka bir hâl çaresi yoktur.” demiş.

Hemen varıp Salur Kazan'ı domuz damından çıkarmışlar. Tekfur'un önüne getirmişler. Tekfur, “Kazan, üstümüze düşman geldi. Kavga veya haraçla bu belayı başımızdan savarsan

seni bırakırız. Sonra bizim memlekete düşmanlığa gelmeyeceğine de söz vermelisin. Yemin etmelisin!” demiş. Salur Kazan, “Vallahi billahi, doğru yolu göre göre eğri yoldan gelmem!” demiş. Ant içip yemin etmiş. Kâfirler, “Kazan, iyi yemin etti.” diye sevinmişler. Tekfur, kaçmasın diye askerini Kazan Bey’in etrafına toplamış. Daha sonra zırh, miğfer, kılıç, kalkan, mızrak getirtmiş. Salur Kazan’ı baştan ayağa kendileri gibi giydirip donatmışlar. Kurulu meydana indirmişler.

Bu sırada Oğuz gazileri gelmişler. Toman Kalesi’ni çevirmişler. Gümbür gümbür davullar çalınmış. Borular öttürülmüş. Kâfire karşı meydan okunmuş.

O zamanlar iki taraftan birer kişi meydana çıkar, teke tek dövüşürmüş. Savaş ondan sonra başlamış. Kâfirler, Salur Kazan’ı öne çıkarmışlar. Kazan Bey bakmış ki Oğuzların önünde ak boz atlı, sağlam demir giyimli, ak sancaklı bir yiğit duruyor. Onun yanında kardeşi Kara Göne saf bağlamış bekliyor. Daha nice Oğuz beylerini görmüş ama kardeşinden başkasını tanımamış. Birden at sürüp meydana girmiş. Karşısına boz atlı Beyrek çıkmış. Kazan Bey, burada söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Karşıma çıkan yiğit, kimsin?

Demir zırhlı yiğit, kimlerdensin?

Adın nedir söyle bana!

Beyrek söylemiş. Görelim hanım, ne söylemiş:

Kâfir, sen beni bilmez misin?

Parasar’ın Bayburt Hisarı’ndan uçan,

Bay Büre oğlu Bamsı Beyrek bana derler.

Gel beri, dövüşelim.

Beyrek, sözünü bitirince Kazan Bey, “Bey yiğit, başın için söyle bana. Askerin önünde ak boz atlı bir yiğit çıktı. Alay bağlayıp ak sancak dikti. Yiğit, başın için o yiğit kimdir, kimin nesidir?” demiş. Beyrek, “Kimin nesi olacak, kâfir! Beyimiz Kazan’ın oğludur.” demiş. Kazan Bey kendisini tanıtmadan, “Elhamdülillah! Benim oğlum büyük yiğit olmuş.” Diye gönlünden geçirmiş. Beyrek, “Kâfir, daha ne kadar onu bunu soracaksın?” deyip saldırmış. Altı kanatlı gürz ile bir darbe sallamış. Salur Kazan, Beyrek’i bileğinden tutuverip ensesine bir çomak vurmuş: “Sen git, ak boz atlı Bey’in gelsin.” demiş. Beyrek, atının boynunu kucaklayıp gitmiş.

Bunu görünce Eyilik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren meydana girmiş. Kazan Bey, burada söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Karşıma çıkan yiğit, kimsin?

Büyük cins atlı yiğit, kimlerdensin?

Adın nedir, söyle bana!

Eyilik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren, “Kâfir, benim adım bilmeyen kâfir mi var? Elli yedi kalenizin kilidini alan Eyilik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren bana derler.” deyip mızrağını koltuğuna kıstırmış. Kazan Bey’e doğru at sürmüş. Kazan Bey, kendini tanıtmamış. Hışımla gelen Dönebilmez Dölek Evren’in mızrağını elinden aliverip kafasına çalmış. Mızrak parça parça olmuş. Kazan Bey, “Sen git, ak sancaklı Bey’in gelsin.” demiş. Dönebilmez Dölek Evren, ne yana gittiğini bilmeden dönüp gitmiş.

Oğuz yiğitleri birbirine saldırdıkça, Tekfur bu işi akıl

eden adamına, “Hay aklınla bin yaşa! Oğlunu babasına, kardeşi kardeşine kırdırıyoruz.” diye alkış tutuyormuş.

Kazan Bey, er dilemiş. Uruz, ileri atılmaya yeltenmiş. Ama amcası Kara Göne dizginlerini tutup bırakmamış. O an Düzen oğlu Alp Rüstem meydana dalmış. Teklifsizce kılıç çekip Kazan’ın üzerine atılmış. Kazan Bey, bir darbeye Alp Rüstem’in sakalının yarısını tıraş edip, “Sen git, demir zırhlı Bey’in gelsin!” demiş.

Uruz, amcasının elinden dizgini ansızın çekip almış. Ak boz atını yıldırım gibi meydana sürmüş. Geldiği ile Salur Kazan’a kılıç indirışı bir olmuş. Zırhını kesip atmış. Dört parmak derinliğinde omuzuna oturtmuş. Kazan Bey’in al kanı şorlamış. Koynuna dolmuş. Uruz geri dönmüş, bir darbe daha indirmek üzere gelmiş ki Salur Kazan, kendisini oğluna tanıtmış. Görelim hanım, ne söylemiş:

Kara dağımın yükseği oğul!

Kara gözlerimin ferî oğul!

Alpim Uruz, arslanım Uruz!

Aksakallı babana kıyma oğul!

Birden Uruz’un şefkat damarları kaynamış. Kara çekik gözleri kanlı yaş dolmuş. Attan inip babasının ayaklarına kapanmış. Ellerini öpe öpe af dilemiş. Kazan Bey de oğlunun boynuna sarılıp yüzünü gözünü öpmüş. Oğuz beyleri at sürüp bunların etrafını çevirmişler. Hepsi attan inerek Kazan Bey’in elini öpmüşler. Bu manzarayı gören kâfirin dünya âlem başına dar gelmiş. Hepsi kaçacak delik aramış. Beyler, kalkıp at sürmüşler. Kılıç çalmışlar. O gün kâfirin köküne

kıran girmiş. Dereler tepeler kâfir ölüsünden geçilmez olmuş. Oğuz yiğitleri Toman Kalesi'ni almışlar. Kilisesini yıkıp yerine mescit yapmışlar. Kâfirin ağır akçesini, bol hazinesini ganimet getirmişler.

Uruz, kanlı kâfir elinden babasını çekip alınca akça yüz-lü anasına müjdeci gelmiş. Kazan Bey'in kızı gelini yollara dökülmüş. İleri varıp babalarının elini öpmüşler. Ayağına kapanmışlar.

Salur Kazan geniş çayırlığa, güzel çimenliğe büyük otağ-lar kurdurmuş. Attan aygır, deveden buğra koyundan koç kestirmiş. Erkek cinsi besili mallardan birer sürü kırdırmış. Güzel yemekler, soğuk içecekler hazırlatmış. İç Oğuzlara, Dış Oğuzlara ziyafet vermiş. Yedi gün, yedi gece yiyip içmişler. Birbirleriyle hoş geçinmişler. Dedem Korkut, gelip neşeli ha-valar çalmış. Gazi erenlerin başına ne geldiğini söylemiş:

Hani övdüğümüz beyler,

Dünya benim diyenler!

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı!

Gelimli, gidimli dünya,

Son ucu ölümlü dünya!

Ölüm vakti geldiğinde Allah, arı imandan ayırmasın. Ka-dir Mevla kimseyi namerde muhtaç eylesin. Âmin diyen-lerin Allah yüzüne baksın. Günahınızı, adı güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Hanım hey...

DIŞ OĞUZLARIN İÇ OĞUZLARA İSYAN ETTİĞİ BOY

İç Oğuzların Salur Kazan adında bir beyi varmış. Kazan Bey, zenginliği ve cömertliği ile meşhur biriymiş. Yılda bir kere Dış Oğuzları, İç Oğuzları bir araya getirir, evini yağmalatır.

Beylerbeyi Salur Kazan, bir gün İç Oğuzları çağırır. Evdeki hiçbir şeye dokunmadan hanımının elinden tutup dışarı çıkmış. Yüksekçe bir yerde, “Yağma var! Talan var!” deyip evini göstermiş. İç Oğuzlar oğul vermiş arı gibi koşuşmuşlar. Kazan Bey’in evine dalmışlar. Kim ne kapmış ise kapanın elinde kalmış. Kazan Bey de hanımı ile bunların sevincini seyredip sevinmiş.

Ay batmış, gün dolanmış. Bir zaman sonra Beylerbeyi Salur Kazan, bir ziyafet vermiş. İç Oğuzları, Dış Oğuzları hep çağırır. İç Oğuzlar Kazan Bey’in davetine çıkagelmişler. Ama Dış Oğuzlardan gelen olmamış. Daveti kabul edilmeyince Kazan Bey çok üzölmüş. Yanındaki beylere dönüp, “Bre beyler, biz Dış Oğuzlara ne ettik de bizim davetimizi geri çevirdiler!” diye dertlenmiş. Kılbaş adında bir bey varmış. Kılbaş, “AĞam Kazan kalkıp Dış Oğuzlara gideyim. Dayın Aruz Koca’nın ağzını bir yoklayayım. Derdi neymiş, öğrenip geleyim.” demiş. Salur Kazan da Kılbaş’ı göndermiş.

Dış Oğuzların Aruz Koca adında bir beyi varmış. Aruz Koca, Kazan Bey'in özbeöz dayısıymış. Kılbaş, birkaç adamla Aruz Koca'nın otağına gelmiş. Aruz Koca, oğlanları ile altın gölgeliğinin altında oturmuş, yiyip içiyor, konuşuyormuş. Kılbaş yaklaşıp selam vermiş. Ama Aruz Koca, ne istifini bozmuş ne de Kılbaş'ın selamını almış. Yiyip içmeye devam etmiş. Kılbaş, yüzüne bakılmayışına aldırmadan, "Aruz Koca! Kazan Bey dara düştü. Üzerine düşman geldi. 'Aruz Dayı'm gelsin. İmdadına yetişsin.' diye sana acele haber eyledi." demiş.

Aruz Koca, başını kaldırıp, "Bre Kılbaş! Salur Kazan, İç Oğuzlar ile Dış Oğuzları ziyafete beraber çağırırdı. Evini beraber yağmalatırdı. Suçumuz neydi ki İç Oğuzları ziyafete, yağmaya çağırırdı da bizi çağırmadı. Bizi, üzerine düşman gelince mi hatırladı? Var git yoluna! Kazan'ın belası eksik olmasın! Dayısı Aruz'un adını anarak bekleyedursun! Biz Kazan'a düşman olduk. Böyle bilsin." demiş. Aruz Koca, son sözünü söyleyince Kılbaş, ağzındaki baklayı çıkarmış: "Aruz, Aruz! Kazan Bey'in üzerine düşman filan gelmedi. Salur Kazan, altın başlı otağını Aladağ'da kurdurmuştu. Üç yüz altmış altı alp eren yanına toplanmıştı. Bir tek sen yoktun. Yiyip içerken beyler seni andılar. Kulağını çınlattılar. Ben de, Kazan Bey'in davetini niye geri çevirdiğini öğrenmeye gelmiştim. Anladım, bildim ki Kazan'a düşmanmışsın." deyip atını çevirmiş. Sürüp gitmiş.

Aruz Koca, bunu duyunca çok üzülmüş. Salur Kazan'a düşmanlık beslediği için pişman olmuş. Ama ok yaydan çıkmış bir kere! Aruz Koca, bir gün sonra yeşil düze, taze çimene büyük otağ kurdurmuş. Attan aygır, deveden buğra, koyundan

koç kestirmiş. Dış Oğuz beylerine ziyafet vermiş. Emen, Alp Rüstem, Dönebilmez Dölek Evren çıkagelmiş. Öteki beyler de tek tek toplanmışlar. Yiyip içerken Aruz Koca iki dizinin üstüne çökmüş: “Beyler, ben sizi niye çağırdım, biliyor musunuz? Kazan, bana Kılbaş’ı göndermiş: ‘Otağımı düşman bastı. Evim günüm yağmalandı. Darda kaldım. Aruz Dayı’m gelsin.’ diyesiymiş. Ben de, ‘Biz Kazan’a düşman olduk. Şimdiye kadar İç Oğuzlar, Dış Oğuzlar bir olur, evini yağmaladık. Beylerle gelir, Kazan’ı selamlar giderdik. Bizim suçumuz neydi de bizi çağırmadı!’ dedim.” demiş.

Emen, Aruz Koca’ya, “İyi demişsin!” deyip destek vermiş. Aruz Koca, öteki beylere de ne düşündüklerini sormuş. Onlar da, “Madem sen İç Oğuzlara düşman oldun, biz de düşman oluruz.” demişler. Aruz Koca, Kuran’a el bastırıp herkesten söz almış. Dış Oğuz beyleri ne olursa olsun Aruz Koca ile beraber adım atacaklarına ant içmişler: “Dostuna dostuz, düşmanına düşmanız.” demişler. Aruz Koca, Dış Oğuz beylerine çeşitli hediyeler, ipek kaftanlar verdikten sonra, “Beyler, Beyrek bizden kız almıştır. Bizim eniştemizdir. Ama Kazan’ın da en güvendiği adamıdır. ‘Gel de bizi Kazan ile barıştır.’ diyelim. Beyrek’i buraya getirtelim. Sonra bize itaat etmesini isteyelim. Ederse Kazan’ı can evinden vurmuş oluruz. Yok, bize itaat etmezse ben sakalını tutayım. Siz de hançerleyin. Beraberce öldürelim. Aradan Beyrek’i kaldıralım.” demiş.

Aruz Koca, Beyrek’e adam göndermiş: “Beyrek, kerem eylesin. Buraya kadar gelsin. Görüşüp konuşalım. Bir karara varalım. Kendisi Kazan’ın en güvendiği kimsedir. Gelsin, bizi Kazan Bey ile barıştırın.” diye haber salmış. Beyrek, Aruz

Koca'nın selamı gelince temiz elbise giyinmiş. Saçını sakalını taramış. Güzel kokular sürünmüş. Üzerine bir çakı bile almadan at binmiş. Kırk yiğidi ile Aruz Koca'nın evine varmış. Selam verip içeri girmiş. Meğer Dış Oğuz beyleri hep oradaymış. Sıra sıra oturmuşlar, yiyip içip konuşuyorlarmış. Beyrek gelince başköşeden yer göstermişler. Beyrek oturmuş. Yiyip içmeye başlamış. Biraz sonra Aruz Koca, iki dizinin üstüne doğrulmuş. Beyrek'e dönerek, "Seni niye çağırdık, biliyor musun?" demiş.

Beyrek "Niye olacak? 'Kerem eyleyip gelsin, bizi Kazan Bey ile barıştırsın.' demişsin ya!" diye cevap vermiş. Aruz Koca, "O işin aldatmacası! Şu gördüğün beyler Kazan'a hep asi olduk. Sen de Kuran'a el basıp yemin edeceksin. Kazan'a asi olacaksın." deyip elindeki Kuranı Kerim'i Beyrek'e doğru uzatmış. Beyrek, elindeki kaşığı atıp ayağa kalkmış. Kuran-ı Kerim'i almış. Öpüp başına koymuş. El basmış: "Ben Kazan'ın nimetini çok yedim. Bilmez isem gözüme dizime dursun! Kara koç cins atına çok bindim. Bilmez isem tabutum olsun! Güzel kaftanlarını çok giydim. Bilmez isem kefenim olsun! Alaca büyük otağına çok girdim. Bilmez isem bana zindan olsun! Yemin eder, ant içerim ki ben Salur Kazan'a isyan edip düşman olmam!" deyip yürümüş.

Aruz Koca, kalkiverip Beyrek'i sakalından tutmuş: "Saçma sapan konuşma! Kanına susama! Gel, ant iç!" diye öfkeyle bağırılmış. Beyrek, "Aruz, bana bunu yapacağını bilseydim böyle bomboş gelir miydim? Sağlam yapılı zırhımı giyerdim. Kara çelik kılıcımı kuşanırdım. Kargı dalı, altmış tutam mızrağımı alırdım. Kara koç cins atıma binerdim. Ela gözlü beyler

ile gelirdim. Aldatarak adam tutmak karı işidir. Karından mı öğrendin sen bu işi!” demiş.

Aruz Koca, Beyrek’in geri adım atmayacağını anlayınca sakalından asılmış. Dış Oğuz beylerinin gözüne bakmış. Ama beyler Beyrek’e kıyamamışlar. Hiç kimse hançerine el dahi atmamış. Beyler, yanaşmayınca Aruz’un hiddeti tutmuş. Kılıcını çekiverip sallamış. Beyrek’in sağ bacağına uyluğundan doğrayıp atmış. Beyrek’in kara kanı fışkırmış. Dış Oğuzların yurdunu boydan boya boyamış. Ondan sonra atlı atına atlamış. Herkes bir tarafa kaçmış.

Yiğitleri, Beyrek’i atına bindirmişler. Dört nala otağına getirmişler. Yatağına yatırıp kaftanını üzerine örtmüşler. Beyrek, yiğitlerine söylemiş. Görelim, hanım ne söylemiş:

Yiğitlerim, Aruz oğlu Basat gelmeden,
İlimi günümü yağmalamadan,
Develerimi bağtırtmadan,
Cins atlarımı kişnetmeden,
Akça koyunlarımı meletmeden,
Akça yüzlü kızımı gelinimi ağlatmadan,
Akça yüzlü güzelimi Basat gelip almadan,
Salur Kazan bana yetişsin!
Ahret hakkını bana helal etsin.
Kanımı Aruz’a koymasın.
‘Beyrek, Padişahlar Padişahına kavuştu.’ deyin.

Beyrek, böyle deyince son nefesini vermiş. Anasına babasına haber eylemişler. Oğlu kızı gelini yavuklusu hep toplanmış. Beyrek'in başucunda feryat figan koparmışlar. Ak elbiselerini çıkarıp karalar giymişler. Ağlaya ağlaya gözden olmuşlar.

Beyrek'in kırk yiğidi kalkmış. Ak çıkarıp kara giyinmiş. Sahibinin öldüğünü belli etmek için ak boz atının kuyruğunu kesmişler. Aladağ'ı, Arku Beli'ni geceleyin aşmışlar. Akıntılı sulardan geceleyin geçmişler. Kazan Bey'in divanına geceleyin varmışlar: "Namert Aruz Dayı'n, 'Beyrek, kerem eylesin, gelsin. Bizi Kazan ile barıştırsın.' diye adam göndermiş. Beyrek, giyinip süslendi. Güzel kokular süründü. Hep beraber Aruz'un otağına vardık. Yiyip içerken Aruz Kuran getirdi: 'Biz Kazan'a hep asi olduk. Sen de Kuran'a el basıp ant iç. Kazan'a âsi ol!' dedi. Beyrek, kalkarak Kuran'ı öpüp başına koydu. El basıp, 'Ben Kazan'a asi olmam!' diye ant içti, yemin etti. Aruz bunu duyunca Beyrek'i sakalından tutup kılıç çaldı, bacağına uyluğundan ayırdı. Kara kanını yer yüzüne akıttı. Sen sağ ol, Beyrek öldü. Son sözü de, 'Ağam Kazan, kanımı Aruz'a koymasın. Yoksa ahrette iki elim yakasında olur!' oldu." demişler.

Salur Kazan, Beyrek'in kara haberini alınca odasına çekilmiş. Mendilini eline alıp hüngür hüngür ağlamış. Buradan yedi gün, yedi gece hiç çıkmamış. Beyler toplanıp divana gelmişler. Kara Göne, "Kılbaş, var! Ağama söyle, divana gelsin." demiş. Kılbaş varıp Salur Kazan'ın odasına girmiş: "Ağam Kazan, ağlamakla bir yere varılmaz. Senin yüzünden bir yiğidimiz aramızdan ayrıldı. Üstelik öcünü sana ısmarlamış.

Gidip kanını namert Aruz'dan alalım.” deyince Kazan Bey dışarı çıkmış.

Bütün beyler at binmiş, kılıç kuşanmışlar. Borular çalınıp davullar dövülmüş. Gece gündüz demeden Aruz Koca'nın üzerine at sürmüşler. İç Oğuzların geldiğini duyunca Dış Oğuz beyleri de at binip kılıç kuşanmışlar. Borular çalınıp davullar dövülmüş. Askerini alan meydana çıkmış. İç Oğuzlar, Dış Oğuzlar karşı karşıya, göğüs göğse gelmişler.

Aruz Koca ileri çıkıp, “Benim hasmım Kazan olsun!” demiş. Emen üç adım ileri çıkıp, “Benim hasmım Ters Uzamış olsun!” demiş. Alp Rüstem üç adım ileri çıkıp, “Benim hasmım Ense Koca oğlu Okçu olsun!” demiş. Dış Oğuz beyleri İç Oğuzlardan birer hasım dilemişler.

Alaylar bağlanmış. Ordular dizilmiş. Borular çalınmış. Davulbazlar dövülmüş. Kazan ordunun başına geçmiş. Aruz Koca'ya meydan okumuş: “Bre namert! Sen benim hasmımsın. Sen gel beri! Hile ile adam nasıl öldürülmüş göstereyim sana!” deyip orta yere çıkmış. Aruz Koca, kılıcını sıyırmış. Atını dörtnala kaldırmış. Hışımla Salur Kazan'ın üzerine gelmiş. Salur Kazan, mızrağını eline almış. Kalkanını başına tutmuş. Yağız atını dörtnala kaldırmış. Aruz dayısının üstüne varmış. Yan yana geldiklerinde Aruz Koca, Kazan'a bir kılıç çalmış. Ama zerre kadar kestiremeden öte tarafa geçmiş. Bir daha at çevirip birbirlerine karşı saldırmışlar. Karşı karşıya geldiklerinde Salur Kazan, altmış tutamlık mızrağını koltuğunun altına almış: “Şurası Aruz'un göğsüdür!” deyip mızrağını saplamış. Altmış tutamlık mızrak, şimşek gibi çakmış, Aruz'un göğsünü delip öte taraftan çıkmış. Aruz Koca,

atının üstünden top gibi yuvarlanıp yere düşmüş. Kazan Bey, kardeşi Kara Göne'ye işaret etmiş. Kara Göne varıp Aruz Koca'nın kafasını kesmiş.

Dış Oğuzlar hemen atlarından inmişler. Salur Kazan'ın elini öpmüşler. Ayağına kapanıp ondan af dilemişler. Kazan Bey, Beyrek'in kanını alınca Dış Oğuz beylerini bağışlamış. Aruz'un evini ocağını yağmalatmış. Bey yiğitlere ganimet dağıtmış.

Salur Kazan, Beyrek'in şerefine bir ziyafet vermiş. Yeşil düze, güzel çimene ala otağ kurdurmuş. Attan aygır, dededen buğra, koyundan koç kestirmiş. Lezzetli yemekler yaptırmış. Soğuk içecekler hazırlatmış. Beyler ile yemiş, içmiş. Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çalmış. Gazi erenlerin başına ne geldiğini söylemiş:

Nerede anlattığım beyler!

Dünya benim diyenler!

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

Gelimli gidimli dünya,

Son ucu ölümlü dünya!

Ölüm vakti geldiğinde Allah arı imandan ayırmasın. Ak-sakallı babanın mekânı cennet olsun. Ak perçemli annenin yeri Fatma Ana yanı olsun. Kadir Mevla kimseyi namerde muhtaç eylesin. Âmin diyenlerin Allah yüzüne baksın. Ne günahınız varsa Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Hanım hey...

Sözlük

(Bu küçük sözlükte kelimelerin bütün mânâsı değil; metindeki anlamı verilmeye çalışılmıştır. Deyimler tarafımızdan açıklanmış, kelimelerin anlamı verilirken; Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük'ünden istifade edilmiştir.)

âcizlik: Gücsüzlük, çaresizlik, yetersizlik, kabiliyetsizlik, âciz olma hali.

Âdem: Allah'ın yarattığı ilk insan ve ilk peygamber. İnsanların atası. "Allahu Teâla hazretleri Âlemi yoktan var etti ve Âdem'i topraktan yarattı. Sonra Âdem'in cesedine ruh verdi ve "Ona secde ediniz" diye meleklerle emretti. Bütün melekler Hazreti Âdem'e secde ettiler. Fakat iblis, kibir ve hasedinden dolayı ona secde etmedi. Bunun için Hakk'ın huzurundan tard (kovma, sürme, uzaklaştırma) olundu ve mel'un (lanetlenmiş) oldu, kendisine de "Şeytanı Racim" denildi. Bu sebepten o da Âdem'e düşman oldu." (Ahmed Cevdet, (1972), Kıyas-ı Enbiyâ, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi.)

Begil Oğlu Emren Boyu'nda meleklerin Âdem aleyhisselama secde etmesine ve Şeytan'ın ona secde etmediği için lanetlenmesine bir telmih vardır.

ağır hazine: Altın, gümüş, mücevher gibi kıymetli taşlar ile onların saklandığı yer, sandık.

ağıtı boğmak: Acı veren bir durum karşısında aşırı derecede ağlayarak ağıtı yakmak.

ahâli: Halk; bir yerde yaşayanlar, oturanlar.

âkubet: Son, nihayet, netice, eninde sonunda.

ala asker olmak: Rütbeli rütbesiz, atlı yaya askerlerin birbirine karışması karışık hâlde düzensiz yürümesi.

aman dilemek: Korkuyla af dilemek, bağışlanmayı istemek, yalvarmak.

arş: Göğün dokuzuncu ve son katı. Allah'ın kudret ve azametinin görüldüğü yer.

arşın: 68 santimetrelik uzunluk ölçüsü.

av avlamak: Karada veya denizde eti yenen yabanî hayvanları tuzakla veya taziyle tutma ve vurma işi.

ayağına at kösteği vurmak: (mecaz) Bekâr, delişmen genci evermek, evlilik yoluyla evine bağlamak, evden uzaklaşmasını engellemek.

ayakyolu: Abdesthâne, tuvalet.

ayan olmak: Gizli kapalı bir şeyin ortaya çıkması; belli, açık hâle gelmesi.

aziz: Kıymetli, değerli, sevgili.

Azrail: Ölüm meleği, dört büyük melekten (Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail) biri. Allah tarafından insanların canını almakla vazifelendirilmiş melek.

bahadır: Yiğit, kahraman, alp, cilâsun.

bahşetmek: Bağışlamak, sunmak.

bâki: Tek, kalıcı, sürekli, devamlı. Arta, geriye kalan. Allah'ın sıfatlarından.

batman: Eski bir ağırlık ölçüsü.

berk: Sert, sağlam, katı.

bezirgân: Tüccar, pazarcı.

biçare: Çaresiz, zavallı.

bilge: Hikmet sahibi kişi. Geniş ve derin bilgi sahibi, bilgisiyle insanlara yol gösteren, insanlığa ışık olan kimse.

billâh (billâhi): “Allah hakkı için” mânâsında bir yemin.

biz: Saraçlar (köşker) ve ayakkabıcılar tarafından kullanılan ve iğneye yol açmaya yarayan sivri uçlu âlet. Bir de bilmecesi vardır: *bizde bize biz derler. Sizde bize ne derler?*

Cevap: *biz.*

boy boylamak: Hikâye anlatmak, bir boyun hikâyesini anlatmak, bir bakıma bir boyun tarihini sözle anlatmak.

buğra: Genç erkek deve.

buyruk: Emir, hüküm, ferman.

can havli: Can korkusu.

cebbar: Cebreden, zor kullanan. Azamet ve yücelik sahibi, ulu, güçlü, kuvvetli. Allah’ın sıfatlarından.

Cebrail: Dört büyük melekten (Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail) biri. Allah’ın vahiy ve emirlerini peygamberlere götürmekle vazifelendirilmiş melek.

cellât: İdam mahkûmlarını asma işini gören kişi. Gaddar, merhametsiz.

cemal: Yüz güzelliği. Allah’ın lütuf, ihsan, rıza gibi sıfatlarından.

cenk: Harp, savaş, kavga, cidal.

cıncık: Bardak, kadeh, tabak gibi sırçadan veya porselenden yapılan şeyler. Zücaciye.

çemremek: Kolu, paçayı sıvamak.

çentilmek: Kesici âletlerin ağız kısmının aldığı darbe sonucu ker-tilmesi, yamularak veya bir parçasının koparak dökülmesi.

çoluk çocuk (çolunu çocuğunu): eşini çocuğunu

damızlık: Döl almak için beslenen cins hayvan, maya.

darbe indirmek: Ağır zayıt, zarar ziyan ve kayıp vermek.

davar: Keçi veya koyun sürüsü.

davulbaz: Küçük davul.

defnetmek (defin etmek): Ölüyü toprağa vermek, gömmek.

dem bu dem: Tam sırası, tam vakti, tam zamanı.

dem: Zaman, vakit, lahza, an, çağ.

dergâh: Büyük kimselerin, büyük makamların kapısı; sevgilinin bulunduğu yer; makam.

derhâl: Hemen, şimdi, çabucak.

destur: Müsaade, izin, icazet.

devlet: Kut, baht, talih, saadet, mutluluk; nimet; zenginlik; büyük rütbe, makam veya mevki.

dişi ehli: Kadın, hanım, eş.

dîvân: Türklerde devlet işlerinin görüldüğü yer ve meclis.

doru: Kahverengi ile kırmızı arası renkli at.

dölek: Düz ve doğru yer, yol. Uygun ve elverişli. Doğru, dürüst, ağırbaşlı.

dua: Allah'a yalvarma, yakarma. Allah'tan dilekte bulunma. Hazreti Peygamber'e salâvat getirme. Çağrı, nida, davet, niyaz.

ecel: Hayatın sonu, ölüm zamanı, ölüm.

ekmek düşmanı: Bir işe faydası dokunmayan, sadece yiyip içip yatan, tembel.

el aman dilemek: Merhamet dilemek, bağışlanmayı istemek.

el eylemek: Eliyle işaret etmek, çağırarak, yerini belli etmek.

el gün: Ülke, memleket, yurt, diyar; halk, ahali, kavim, kabile; topluluk, cemaat.

el kızı: Gelin, hanım, eş, yavuklu.

emniyet: Emin olma hâli, eminlik, korkusuzluk, güvenlik. İtimat, inanma, güven.

emre âmade olmak: Emre hazır beklemek. Verilen emri anında yerine getirmeye hazır olmak.

er dilemek: Teke tek cenk etmek için birine meydan okuma.

ergen: Yetişkin, bekâr.

esirgemek: Korumak, saklamak, muhafaza etmek; kıyamamak, feda etmemek.

ezel: Ruhların yaratıldığı zaman. Başlangıcı, öncesi olmama. Allah'ın sıfatlarından.

fakir: Yoksul, düşkün, muhtaç. Geçimini sağlayamayan veya çok güç sağlayan.

fânî: Ölümlü, gelip geçici olan, kalıcı olmayan, bâkî olmayan.

Fatma Ana: Hazreti Peygamberin kızı, Hazreti Ali'nin eşi, Hazreti Hasan ile Hüseyin'in anneleri.

fazilet: Erdem.

fer: Aydınlık, parlaklık, nur. Güç, kuvvet, canlılık.

feryat figan koparmak: Bağıra çağıra ağlamak, dövünmek.

fevkalâde: Olağanüstü, alışılmışın dışında, beklenmedik, görülmedik.

fırsatı ganimet bilmek: Ele geçen fırsattan hemen istifade etmek.
Küçük fırsattan büyük menfaat sağlamak.

fikir: İnsanın bilgisi, görgüsü, tecrübesi ışığında; hadiseler, durumlar ve başka fikirler üzerinde kafa yorarak vardığı sonuç, ortaya koyduğu kanaat, dile getirdiği ifade. Düşünce.

fukara: Fakirler, yoksullar, güçsüzler, ihtiyaç sahipleri.

gaflet: Gafillik, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık. Nefsin arzularına uyararak zamanı boş geçirme.

gâip: Bilinmeyen âlem, nerede olduğu bilinmeyen, hazır olmayan. Kayıp.

ganimet: Savaşta askerin kılıç hakkı olarak düşmandan ele geçirdiği para, mal, esir.

gazâ: Allah yolunda, din düşmanlarıyla mücâdele.

gazaba gelmek: Çok öfkelenmek, çok kızmak.

gazap: Öfke, kızgınlık.

gerdan: Boyunla göğsün birleştiği kısım. Boynun ön kısmı.

göçünü çözmek: Yolculuk esnasında geçici bir süre konaklamak için bir yerde durmak, attan deveden veya taşittan yükleri indirmek.

göz karartmak: Gözü artık bir şey görmez olmak, korkmamak, her türlü tehlikeyi göze almak, saldırmak.

gümân: Şüphe, işkil, zan, vesvese.

gürz: Demir, tunç veya pirinçten yapılmış ağır topuz. Zırhlı düşmana karşı kullanılan silah.

güveyi: Gelinin eşi, düğünü olan erkek, damat. Genç koca, eş.

Hakk: Allah. Doğru, gerçek, hakikat.

halletmek: Bir meseleyi çözmek, bir işi sonuca ulaştırmak.

hangi suya düşmek: Çaresiz ve şaşkın kalmak, ne yapacağını, ne diyeceğini bilememek.

haramî: Yol kesen, eşkıya, hırsız, haydut, uğru.

hâsıl olmak: Meydana gelmek, ortaya çıkmak, belirlemek.

haslet: İnsanın yaratılışından gelen özellik, huy.

havale geçirmek: Herhangi bir tesir sonucu bayılmak.

hekim: Tabip, doktor.

helal: İslam dininde yasaklanmamış olan, haram olmayan şeyler.
Temiz, yenilip içilebilir, kullanılabilir olan şeyler.

hısım: İkinci, üçüncü dereceden akraba.

hışım: Aşırı kızgınlık, öfke, hiddet, gazap.

Hızır: Kuran'da ismi geçen peygamberlerden biri. Ebedî hayata kavuştuğu ve ölümsüz olduğuna dair bir inanç vardır. Adı İlyas Peygamber ile birlikte anılır. Her ikisi de melek gibidir. Yiyip içme ihtiyacı hissetmezler. Ama istedikleri zaman insan suretine bürünerek yiyip içerler. Allah'ın izni ile darda kalanların imdâdına yetişirler. Hızır aleyhisselam karadaki darda kalmışların derdine derman olurken; İlyas aleyhisselam denizdekilere el uzatır. Hızır ve İlyas Peygamberler, her yıl 6 Mayıs'ta buluşurlar. Bu hadise halk arasında Hidrellez (Hızır-İlyas) olarak bilinir ve o gün çeşitli kutlamalar yapılır. Gerçi her ikisinin de aynı kişi olduğu yönünde görüşler vardır. Dilimizde, "Hızır gibi yetişmek" deyişi ile "Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez." gibi bir de atasözü vardır. Bu da Hızır Peygamber'in yaşadığına ve darda kalan insanlara yardım ettiğine işaret eder. (Bakınız: Köksal, M. Asım, (2004), Peygamberler Tarihi, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.).

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu'nda Hızır aleyhisselama telmih vardır. Onun darda kalan insanlara şıfa yetiştirmesi hatırlatılır ve telmih sanatına başvurarak anlatıma canlılık verilir.

hiddet: şiddetli kızgınlık, öfke, sertlik.

himmət: Manevı yardım, ihsan, lütuf, kayırma, koruma.

hörgüç: Devenin sırtındaki yumru. Deve hörgücünde biriktirdiği yağı kullanarak uzun süre yiyip içmeden yaşayabilir.

hutbe: Cuma ve bayram namazlarında imamların minberden cemaate hitap ederek Allah'ın emir ve yasaklarını bildirdikleri konuşma.

İbrahim: Allah dostu (Halilullah) lakabıyla anılan peygamber. Babilliler, her sene bir yere toplanıp ayin yaparlardı. Sonra mabetlerine gelip kendi yaptıkları putlara secde ederlerdi. İbrahim Peygamber, Babil halkını Hakk dine davet etti. Fakat bu daveti kabul görmedi. Bir gün yine Babilliler toplandılar, ayin yapmaya başladılar. Bunun üzerine İbrahim aleyhisselam, mabede gelerek bütün küçük putları baltayla kırdı ve baltayı en büyük putun boynuna asıp mabetten çıktı. Babilliler, ayin bitince puthaneye geldiler. Baktılar ki en büyük put dışında bütün putları kırılmış. O büyük putun boynunda da bir balta asılmış duruyor. Babilliler, buna çok kızdılar. Bu işi yapanı yakalayıp cezalandırmak istediler. Ama etrafta putları kıranı bulamadılar. Bir ara İbrahim aleyhisselamın, "Putlara tapmaktan vazgeçin! Allah'a kulluk edin!" sözünü hatırladılar. Bunun üzerine Hazreti İbrahim'den şüphelenerek onu mabetlerine getirttiler. Kırılmış putlarını gösterip, "Bu işi sen mi yaptın?" dediler. O da, onlara bir ders vermek için boynunda balta asılı olan en büyük putu gösterdi: "Bu yapmıştır. Küçük putlara değil; sadece kendisine tapınılmasını istemiştir. İnanmazsanız kendisine sorun." buyurdu. Babilliler, "Putlar konuşamaz ki, sen onlara sor diyorsun." dediler. İbrahim aleyhisselam da, "O hâlde konuşamayan

ve kendilerini kırılmaktan kurtaramayan putlara neden ibadet edersiniz? Size ve taptuğunuz putlara yazıklar olsun!” dedi.

Putperestler, putları kıranın İbrahim aleyhisselam olduğunu anladılar. Durumu doğruca hükümdarları Nemrut’a bildirdiler. Bir rivayete göre Nemrut, İbrahim aleyhisselamı yanına çağırdı. O zamanlar Babilliler Nemrut’a secde ederlerdi. Çünkü Nemrut, herkesi korkutarak Tanrı olduğuna inandırmıştı. İbrahim Peygamber, Nemrut’un huzuruna geldi. Ama diğer insanlar gibi ona secde etmedi. Nemrut, İbrahim aleyhisselama, kendisine niçin secde etmediğini sordu. O da, “Ben, beni yaratan Allah u te l dan başkasına secde etmem.” buyurdu. Nemrut’un, “Seni yaratan kim?” diye sorması üzerine de, “Benim Rabb’im, dirilten ve öldüren Allah’tır.” diye cevap verdi. Nemrut, “Ben de istediğimi öldürür, istediğimi diriltirim.” diyerek zindandan iki kişi getirtti. Birini serbest bıraktı, birini öldürdü. G ya böylece diriltmiş ve öldürmüş oldu.

Hz. İbrahim Allah’ın varlığını ve birliğini aklı sayesinde bulmuştu. Çünkü o hem akıllı idi; hem de çok düşünürdü. Nemrut’un kendisine oynadığı akıl oyununu hemen anladı ve ona kanmadı: “Benim Rabb’im güneşi doğudan doğdurur. Eğer gücün yetiyorsa sen de batıdan doğdur.” diye buyurdu. Bu cevap  zerine Nemrut şaşırdı ve aciz kaldı. Dıyecek bir şey bulamadı. İbrahim aleyhisselamın karşısında yenik duruma düşmek Nemrut’a çok dokundu. Onu cezalandırmak istedi. Putları kırdığını bahane ederek ilk önce hapse attırdı. Ama hapse atmakla içindeki öfke dinmedi. Hem onu ortadan kaldırmak; hem de diğer insanlara büyük bir ibret vermek için ateşe atmaya karar verdi. Nihayet odun toplatıp dağ gibi ateş yaktırdı. Ateşin hararetinden yanına, yakınına kimse yaklaşamadı. Bunun  zerine Hz. İbrahim’i mancinığa koydular. Alevleri neredeyse göğü tutan ateşin içine uzaktan attılar. Hz. İbrahim kızgın korların içine düştü de ateş onu yakmadı. Hatta cehennem  ateş, kıpkızıl bir g l bahçesine

döndü. Daha geniş bilgi için bakınız: KÖKSAL, M. ASİM (2004), Peygamberler Tarihi, 1. Cilt, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Begil Oğlu Emren Boyu'nda İbrahim aleyhisselamın yaşadığı bu hadiseye bir telmih vardır.

ibret: Olaylardan çıkarılan ders.

icazet: İzin, ruhsat, destur, müsaade.

iflah: İyileşme, zor durumdan kurtulma, selamete erme.

iğfal: Gafflete düşürerek aldatma, kandırma, birinin namusuna el uzatma, dokunma.

ihanet: Sadakatsizlik, hainlik, güveni kötüye kullanma, haksızlık.

ihya: Canlandırma, uyandırma, diriltme, güçlendirme.

il: Ülke, diyar, memleket, vatan.

ilham: İnsanın içine, gönlüne doğan mânâ.

illâ: Ne olursa olsun, muhakkak, yoksa.

iltifat: Güler yüzle muamele, nazik ve yumuşak davranma. Gönlünü hoş etme, teveccüh, ilgilenme, değer verme.

iman: İnanma, inanç, tasdik. Allah'a inanma, kalp ile tasdik etme, dil ile söyleme ve esaslarıyla amel etme.

imaret: Aşevi, yoksullara yardım etmek için yemek dağıtılan yer.

imtihan: Bir kimsenin bilgi, beceri, hüner ve kabiliyetinin ölçülmesi.

inayet: Yardım, lütuf, ihsan, kerem.

istif: Dizi, sıra, düzgünlük.

itaat: Söz dinleme, verilen emre uyma, baş eğme.

itina: Bir işi yaparken gösterilen hususî dikkat, ihtimam.

izzet: Yücelik, ululuk, şeref, üstünlük, itibar. Kudret, azamet, büyüklük, kuvvet.

kabza: Kılıç ve benzeri silahların tutamağı. Sap.

kadir: Değer, kıymet, itibar. Allah'ın sıfatlarından.

kâfir: Bile bile hakikati örten, gizleyen. Allah'ın varlığını ve birliğini inkâr eden.

kahhar: Ziyadesiyle kahreden, yok edici, batırıcı. Allah'ın sıfatlarından.

kanlı su: İçinde insan boğulmuş akıntılı su.

kapısına oturmak: Kız istemek üzere bir eve gelmek.

karakol: Âsâyişi sağlamakla vazifeli gezici kolluk kuvveti, askerî birlik veya takım. Kara kelimesinin çeşitli mânâları vardır: renk (siyah), yön (Karadeniz, kuzeyi gösterir. Zıddı olan Akdeniz ise güneyi işaret eder.), itibar sıfatı olarak kullanılır (Kara Mehmet vs.), güç kuvvet (karakol), kötülük (kara baht), acı (kara haber) gibi mânâlar ihtiva eder. Kol ise uzuv ismi olmanın yanında yan anlam kazanarak düzenli ve görevli toplulukların da adı olur(Halk oyunu topluluklarından Çengi Kolu. Okullardaki Kültür Edebiyat, Kütüphanecilik, Spor kolları gibi.).

kargı: Ucu sivri demirli sırık, mızrak.

kavil: Söz, karar, sözleşme.

kavim: Aralarında akrabalık bağı olan topluluk.

kayış: İp veya kemer olarak kullanılan işlenmiş ince uzun deri.

kaza: Allah'ın, kişilerin alinyazılarıyla ilgili ezeli hükmünün yerine gelmesi.

kement: Uzakta bulunan veya hareketli şeyleri yakalamak için kullanılan ucu ilmekli kalın ip.

kepenek: Keçeden yapılmış, etekleri uzun yakasız ve kolsuz çoban elbisesi.

kerem: Soyluluk, büyüklük, asalet. Bağış olarak verme, iyilik, lütuf.

kesim kesmek: Bir şey üzerinde belli şartlara göre anlaşmaya varmak.

kımız: Kısırak sütünün mayalanmasıyla elde edilen Türklere mahsus içecek.

kıran: Öldüren, yok eden. Öldürücü hastalık, veba.

kısrak: Dişi at.

kıvanmak: Sevinç duymak, memnun olmak.

kıyamet: Dünya hayatının son bulup ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman. Büyük felaket, afet.

kızıl: Parlak kırmızı, altın rengi.

kibir: Kendini beğenme, büyülenme.

kirmen: Elde yün eğirmekte kullanılan tahta âlet, iğ.

kolan: Binek hayvanlarına eyer ve semer vurmak için karın altından geçirilen deri kemer, kıl, yün veya pamuktan yapılan enlice kuşak.

kolçak: Kola takılan zırh parçası.

konmadan göçmek: Duraklamak niyetiyle gelinen yerde durmayı gitmek.

kopmak: Bir bütünden tamamen ayrılmak. Bir yerden ayrılmak, çıkmak, uzaklaşmak.

kopuz: Ozanların çaldığı telli Türk sazı.

koru: Ağacının kesilmesi, merasının otlatılması yasaklanmış yer.

kulaklarına kurşun dolmak: Söyleneni, denileni duymazlıktan gelmek.

kuş kuşlamak: Etinin yenmesi mubâh olan yabanî kanatlıları tutma, vurma veya şahin, doğan, baz gibi alıcı kuşlara aldırma, avlama.

kuş yürekli olmak: Korkak olmak, en küçük bir çıtırtıda korkuya kapılıp kaçmak.

kuşluk vakti: Sabahla öğlenin arası. Kuşların su içmeye indiği vakit. Havanın ısınmaya başladığı zaman dilimi.

kuzgun: Bir cins kara karga.

kümbet: Damı kubbe biçiminde olan küçük yapı.

kürsî: Büyük arşın altında gök tabakası. Yüksekçe oturma yeri. Taht, makam. Levh-i Mahfûz'un (Levh-i Mahfûz: Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevî levha; ilahî ilim.) bulunduğu yer.

lanet: Allah'ın af ve merhametinden mahrum olma. İlenç, beddua, kargış.

libas: Elbise, kıyafet, giyim.

mahmuz: Binek hayvanlarını hareket ettirmek için çizme veya potinlerin topuğuna takılmış dürtme demiri.

mahpus: Hapsolünmüş, hapse atılmış.

makam: Yer, mevki, memuriyet derecesi, görev yeri.

maruz: Bir şeyin tesirinde olan, karşısında bulunan ve önünde engel veya siper bulunmayan.

mekân: Yer, mahal, mesken, ikametgah.

melûn: Lanetlenmiş, Allah'ın rahmetinden mahrum kalmış. Şeytan.

memnuniyet: Memnun olma hâli, hoşnutluk.

merhem: Yaraya sürülen yumuşak ilaç, derman.

mescit: Cuma ve bayram namazı hariç, namaz kılınan, ibadet edilen küçük cami.

mesale: Halli güç iş, cevabı istenen soru, anlaşmazlık, neticelendirilemeyen şey.

mevki: Yer, mekan; makam, memuriyet.

miğfer: Savaş sırasında başı kılıç, gürz, mızrak, ok gibi silahlardan korumak için takılan madenî başlık.

muamele: Birine karşı gösterilen davranış.

Muhammed Mustafa (Sallâllahü aleyhi vessellem): Son Peygamber. Âlemlerin övüncü, Âdemoğullarının en yükseği ve en şerefli. 571 yılında Mekke’de doğdu. 632 yılında Medine’de vefat etti. Babası Abdullah, annesi Âmine’dir. Âmine, Hazreti Muhammed’e hamile iken Abdullah Şam kafilesiyle Medine’ye gitti. Orada hastalanıp yirmi beş yaşında iken vefat etti. Bu suretle Peygamberlerin sonuncusu, kıymetli tek inci tanesi gibi annesinin karnında yetim kaldı. Beş yaşında annesi de vefat edince hem yetim, hem öksüz kaldı. Onu, dedesi Abdül Mutalib himayesine aldı. Fahri âlem(âlemin övüncü) yedi yaşında iken dedesi de vefat edince amcası Ebu Talib’in yanında büyüdü. Yirmi beş yaşında iken Kureyş’in ileri gelen kabilelerinden ve epey zengin olan Hatice ile evlendi. Kırk yaşında iken Peygamber oldu ve getirdikleri ile kâinatı aydınlattı. Aydınlatmaya devam ediyor. (Daha geniş bilgi için bakınız: Ahmed Cevdet, (1972), Kısas-ı Enbiyâ, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi.)

Allah u teâlâ Peygamber Efendimize hitaben, “Habibim, sen olmasaydın âlemleri yoktan var etmezdim!” buyurmuştur. Onun için Dede Korkut dua ederken; “Muhammed Mustafa’nın yüzü suyu hürmetine!” der.

muhannet: İhanet eden; alçak, korkak; namert.

- muhtaç:** İhtiyaç içinde olan, fakir, yoksul.
- mühlet:** Belli süre, tayin edilmiş vakit, vade.
- mümin:** İman eden, iman sahibi. Allah'a, Hazreti Peygamber'e, Kuran-ı Kerim'e inanan ve tasdik eden Müslüman.
- mürüvvet:** İyilik, cömertlik; erlik, kahramanlık, mertlik, yiğitlik; insaniyet, adamlık.
- müsaade:** İzin, ruhsat.
- müşkül (aslı müşkil):** Güç, zor, çetin. Çözülmesi veya halledilmesi zor.
- müthiş:** Dehşet veren, dehşetli, ürküten, korkutan.
- nafile:** Boş, faydasız, beyhude.
- namert:** Mert olmayan, alçak, korkak, mürüvetsiz, hain.
- nara:** Yüksek sesle bağırma, haykırma.
- nasip:** Hisse, kısmet, pay. Ulaşılan şey. Alını yazısı.
- nazar:** Bakma, bakış. İltifat, teveccüh (Yüzünü bir yöne çevirme, yakınlık duyma, sevgi.).
- nesil:** Soy sop, sülale, zürriyet, nesep.
- nevîr:** Yüz rengi, bet, beniz, çehre.
- nida:** Çağırma, seslenme, bağırma.
- nihayet:** Son, bitim, encam, akıbet. En sonunda, son derece.
- niyaz:** Dua, yalvarma, yakarma, dilek.
- niyet:** Bir fiili yerine getirmeyi önceden düşünme, maksat.
- Nûh:** İsmi Kuran'da geçen peygamberlerden biri. Nûh Peygamber'in kavmi doğru yoldan ayrılınca Allah bir Tûfan kopardı ve âsileri helak eyledi. "Hazreti İdris göğe çekildikten sonra Âdemoğulları

doğru yoldan ayrıldılar ve putlara tapmaya başladılar. Cenab-ı Hak onlara Nûh Peygamber’i gönderdi. Hz. Nûh, nice yıllar kavmini Allah’ın birliğine davet etti.” (Ahmed Cevdet, (1972), Kısas-ı Enbiya, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi.) Yalnız bu daveti pek kabul görmedi. Halktan birkaç kişi Allah’ın varlığına ve birliğine iman etmişti. Bir de üç oğlu ile bunların hanımları inananlardan oldu. Diğer oğlu Yâm ile kendi hanımı Vaile ise asilerden oldu. Yâm babasının, Vaile ise kocasının çağrısına uymadı. Nûh Peygamber, kavmine nasihat ettikçe ona eza ve cefa ettiler. Onu küçümseyip alaya aldılar. Bunun üzerine o da kavmine beddua etti. Duası Allah katında kabul edildi ve “Sen bir gemi yap! Ben su salıp Tûfan koparacağım.” Diye kendisine vahiy geldi. Nûh Peygamber, Tûfan haberini kavmine verdi; ama onu dinleyen olmadı.

Nûh Peygamber, önce ağaç dikti. Neredeyse bir orman meydana getirdi. Üzerinden kırk yıl geçince ağaçlar büyüdü. Bu sırada, “Ağaçları kes, gemiye başla!” diye Allah’tan vahiy geldi. Ama Nûh Peygamber, “Ey Rabb’im, ben dülgerlikten anlamam!” dedi. Allah onun gönlüne ilham eyledi. Nûh (a.s.) dülgerlikten anlar oldu ve ağaçları kesti. Allah’ın inayeti (yardımı) kendisine yetiştı. Tahta biçmeye başlayınca hızar yolunu bildi. Dümdüz tahtalar çıkardı. Üç yıl bu işle meşgul oldu. Demir çiviler hazırladı. Allah’a iman etmeyenler, gelip geçtikçe Nûh aleyhisselamı alaya aldılar: “Düne kadar peygamber idin. Bugün dülger (marangoz) mi oldun!” diye incitici sözler söylediler. Ama o bunlara kulak asmadı. İşini yapmaya devam etti. Bir dağ başında, suların uzak bir yerde gemi yapmaya başladı. Allah, inayetini yine esirgemedi, Nuh Peygamber’e yetiştirdi. Nuh Peygamber, gitti, bir horozla ördek getirdi. Karşısına koydu ve onlara baktı. Keseri tahtalara vurdu. Keserin ağzı da, arkası da yolunu bildi. Tahtalara düpdüzgün şekil verdi, yerini ve birbirini sevdirdi. Çivileri nokta nokta işledi. Böylece iki yıl daha geçti. Horoz başlı, horoz kuyruklu, ördek göğüslü ve karınlı bir gemi yaptı. Geminin içini

dışını ziftledi, su geçirmez etti. Her şey yerli yerince oldu ve bitti. Nûh Peygamber, gemiyi üç katlı yapmıştı. Bir katını, yiyecek ve tatlı sularla doldurdu. Bir katına her hayvandan birer çift koydu. Bir katına da ailesinden ve halktan iman edenlerle kendisi bindi. Bu sırada Tûfan alâmetleri görüldü. Son defa hanımı Vaile ile oğlu Yâm'ı imana davet etti. Büyük bir Tûfan kopacağı haberini onlara tekrarlardı. İman edip gemiye binmezlerse helak olacaklarını, yok olacaklarını söyledi. Ama karısı, “Deli, mecnûn, şaşkın!” diye ona hakaret etti. Yüzünü çevirdi. Yâm da annesinin yolundan gitti. Gemiye binmedi: “Tûfan kopacakmış, her yeri su basacakmış. Olsun, ben yüzme biliyorum! Olmazsa dağa çıkar kurtulurum.” Diyerek babasını hafife aldı. Nûh Peygamber, “Bugün Allah'ın merhametinden başka sığınacak yer yoktur!” dediyse de oğlu hiç aldırmadı. Doğruca hükümdarlarına gidip babasını şikâyet etti.

Hükümdar, Nûh aleyhisselama karşı çok öfkeliydi. Nûh'un Gemisi'ni yakacaktı. Arkasında süvari birliği ile çıkageldi ve hükümdar bağırdı: “Be meczup! Derhâl o gemiyi terk edin!” dedi. Nûh Peygamber, hükümdarı da Allah'ın varlığını ve birliğini tanımaya çağırdı: “Bugün Allah'ın merhametinden başka sığınacak yer yoktur! Gel, iman edip gemiye bin!” dedi de hükümdar, “Nereden su gelecek de bu dağ başını basacak?” diye onu hafife aldı. Nûh Peygamber, ona, “Atın, yerinden kılmıladığı zaman suları göreceksin.” dedi. Bu sırada hükümdara şehirden bir haber geldi. Haberci, ekmeğin pişiren kadının tandırından oluk oluk su çıktığını söyledi. Bunun üzerine hükümdar dehşete düştü ve atını oynattı. O an atın toynaklarının değdiği yerden sular fişkırdı. At ürkererek oradan oraya sıçradı. Ayağını kaldırdığı her yerden kötü kokulu sular boşandı. Nûh Peygamber'in karısı ile oğlu daha oracıkta helak oldular.

Dağlardan, taşlardan, kayaların başından, her yandan sular çağladı. Diğer yandan da gök yarılmış gibi bir yağmur başladı. Güneşin ve

ayın ışığı kararı. Dünya karanlık içinde kaldı. Gece gündüz bir oldu. Gökten yağan, yerden çıkan su kırk gün aktı, aktı. Sular yükseldi, her tarafı bastı. Dağları aştı. Yeryüzündeki insanlar ve hayvanlar hep mahvoldu. Çünkü Cenab-ı Hak bütün müşriklerin helak olmasını irade buyurmuştu.

Tûfan altı ay sürdü. Nûh'un gemisi dağlar gibi büyük dalgaların arasında yüzdü, yüzdü. Dünyayı dolaştı. Harem-i Şerif'in etrafında yedi defa tur attı. Oradan Cûdi dağına geldi. Allah'ın emri ile yağmurlar dindi. Sular çekildi. Gemi Cûdi dağına üzerine oturdu ve gemidekiler kurtuldu. Sonra âlem Nûh'un üç oğlundan üredi, ondan dolayı Nûh'a (a.s.) ikinci Âdem denildi. Daha geniş bilgi için bakınız: KÖKSAL, M. ASIM (2004), Peygamberler Tarihi, 1. Cilt, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Nûh demek, peygamber dememek: Bildiğinde inat etme, göre göre hakikati reddetme (Bu deyim yukarıdaki hikâyeye doğrultusunda ortaya çıkmıştır.).

oba: Konargöçer aileler, topluluk. Ev, yurt, oturulacak yer. Mahalle, köy.

Oğuzlar: Bugün Türkiye, Balkanlar, Azerbaycan, İran, Türkmenistan, Afganistan, Irak, Filistin, Suriye ve Akdeniz adalarında yaşayan Türklerin ataları olan büyük bir Türk boyudur. Oğuzlara, Türkmenler de denir. Oğuz Türkleri, Oğuz Han'ın altı oğlu ve onların dörder oğlundan meydana gelmiştir. İlk zamanlar Üçok (İç Oğuzlar) ve Bozok (Taş-Dış Oğuzlar) adlarında iki ana kola ayrıldılar. Daha sonra ise Dokuz Oğuz, Altı Oğuz, Üç Oğuz diye yeni boylara bölündüler. Oğuzlar, yirmi dört boydan meydana gelir. Bunlardan on ikisi Bozok, on ikisi Üçok koluna bağlıdır. Buna göre, Bozoklar; Kayı, Bayat, Alka Evli, Kara Evli, Yazır, Dodurga, Döğçer, Yaparlı, Afşar, Begdili, Kızık, Kargın; Üçoklar ise; Bayındır, Peçenek, Çavuldur, Çepni, Salur, Eymür,

Ala Yundlu, Yüreğir (Üreğil), İğdir, Büğdüz, Yıva, Kınık boylarından teşekkül etmiştir.

Oğuzlar, altıncı yüzyıldan itibaren Göktürklerin idaresinde toplandılar. Göktürklerin, 745'te Uygurlar tarafından yıkılmasıyla Uygur Devletinin hâkimiyeti altına girdiler. Onuncu asrın başlarında Peçenekleri yurtlarından sürerek Mâverâünnehir çevresine yerleştiler ve burada kendi devletlerini kurdular. Başşehirleri, Sir Derya kıyısındaki Yeni Kent idi. Yabgu denilen bir hükümdar tarafından idare edildiler. Devlet, üç koldan idare edilirdi. Merkezde Yabgu vardı. Solda (ülkenin doğusunda) veliaht; yani hükümdarın ölümünden sonra iş başına geçecek büyük oğlu bulunurdu. Sağda (ülkenin batısında) ise hükümdarın diğer oğulları bulunurdu. Devlet ve millet işlerinin istişare edildiği bir meclisleri; yani, Dîvân'ları vardı. En büyük yetki Yabgu'da olmasına rağmen; Yabgu töre'nin dışına çıkamaz, yapacağı her işte devlet büyüklerinden oluşan Dîvân'ı toplayarak akıl danıştırdı.

Oğuzların bir kısmı onuncu asrın sonlarında İslâm dinini kabul ettiler. Selçuk Bey, idaresindeki bu Müslüman Oğuzlar, hükümdarlarının kendilerine kötülük edeceğinden çekinerek İslâm diyarı olan Horasan'a geldiler. Selçuk Bey'in büyük oğlu Arslan, Horasan'da hâkimiyet kurarak Büyük Selçuklu Devleti'nin temellerini attı. Tuğrul ve Çağrı Beyler idaresine geçen Selçuklular, Sâmânoğulları ile ittifak kurarak, Karahanlılara ve Gaznelilere karşı mücadele ettiler. Selçukluların başarılı idareleri sebebiyle pek çok Oğuz boyu onların hâkimiyetinde toplandı. On birinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren akın akın İran, Irak, Anadolu ve Suriye'ye doğru yayıldılar. Selçuklu Devleti'nin sınırlarını Ceyhun nehrinden Akdeniz'e kadar genişlettiler.

Oğuzların İslâm dinine geçmeyerek Mâverâünnehir'de kalan diğer boyları ise, Kıpçakların hücum ve baskıları sonunda dağılarak

yurtlarını terk etmek zorunda kaldılar. Karadeniz'in kuzeyinden Tuna boylarına, oradan Balkanlara inen Oğuzlar, buradaki Hristiyan devletlerin baskısıyla kısa zamanda benliklerini kaybederek, örf, anane ve geleneklerini unuttular. Eriyip, yok oldular. Geri kalanları da Bizans hizmetine girdiler.

Oğuzlar, İslâm dinini kabul ettikten sonra, İslâmiyet'i yaymaya gayret ettiler. Gittikleri yerlerde doğruluğu, adaleti, ilmi ve medeniyeti savundular. İnsanlara hizmet etmek, ilmin ve medeniyetin yayılmasını sağlamak için pek çok cami, medrese, kervansaray, hamam ve köprü yaptırdılar. Büyük Selçuklu, Türkiye Selçukluları, Akkoyunlular, Karakoyunlular ve Osmanlı devletlerini kurarak İslâm dininin yayılmasına hizmet ettiler. İslâmiyet'in ve Müslümanların yok edilmesi için çalışan Haçlılara karşı mücadele ettiler, parlak zaferler kazandılar.

oka çıkmak: Savaşta kılıç kalkan mızrak gibi âletlerle çarpışan hücum birliklerinin geri çekilmesi ev savunma birliği olan okçuların ileri sürülmesi.

onmak: İyileşmek, şifa bulmak, düzelmek. Felah (kurtuluş) bulmak, saadete (mutluluk) kavuşmak.

ordugâh: Ordunun istirahat maksadıyla konakladığı yer.

otacı: Hekim, tabip, doktor.

otağ: Saltanatlı kişiler, büyükler ve güveyilere ait çadır. İçinde ateş yakılan büyük çadır. Taşınabilir konargöçer evi.

oymak: Türklerde boy, kabile, aşiret, oba.

öç: Kendine veya yakınlarına yapılan kötülüğün karşılığını alma isteği.

öd: Karaciğerde bulunan, yeşil renkli, acı, hazma yardımcı madde. Safra.

ödü patlamak: Çok korkmak; ciğerdeki safranın patlamasıyla zehirlenip ölmek.

ökçe: Ayakkabının topuk kısmı.

postal: Kaba potin.

rahvan: Atın biniciyi sarsmadan süratli koşması.

sadak: Avcı veya askerın oklarını içinde taşıdığı deri kap.

sadaka: Allah rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım.

sâdık: Doğru, gerçek, hakiki. Sadakatli, bağlı, samimi, vefalı.

sahâbe: Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in zamanında yaşamış ve onu görmüş, sohbetinde bulunmuş olan Müslümanlar. Ashap, arkadaş.

sakar: Alnında beyaz leke bulunan hayvan.

sakırğa: Büyük kene.

salahana (Salhane): Mezbahe, eti yenen büyük ve küçükbaş hayvanların kesildiği yer.

salâvat: Dualar. Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua. "Allahümme salli alâ Muhammedin!" veya "Allahümme salli alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âli Muhammed!" demek.

sâlim: Hasta veya sakat olmayan, sağlam.

samet: Ezeli, ebedî ve yüce olan. Hiç kimseye veya hiçbir şeye ihtiyacı olmayan. Mutlak mâlik bulunan. Allah'ın sıfatlarından.

savan: Kilimden biraz ince, yün veya pamuklu dokuma. Yayı, örtü.

saye: Gölge (mecaz), koruma, yardım: senin sayende ayakta duruyorum.

sebil: Yol kenarında kurulan ve Allah rızası için içme suyu dağıtılan yer.

settâr: Setreden, örten, kapayan, gizleyen. Allah'ın sıfatlarından (Kullarının kusurlarını, ayıplarını örten ve bağışlayan mânâsında kullanılır.).

seyis: At bakıcısı.

sıralı ölüm: Önce doğanın önce ölmesi. İnsanların uzun yaşamalarını dilemek. Çocuklarının ölümünü görmeden ölmek.

siper: Herhangi bir tehlikeden korunmak, sakınmak için arkasına saklanılan kaya, kuyu, hendek, duvar; kalkan vesaire. Arkasına saklanılan şey.

sitem: Dokunaklı söz, serzeniş, nazikâne çıkışma.

sohbet: Karşılıklı hoşça konuşma, yarenlik, arkadaşlık, musahabe, söyleşme.

soy soylamak: Saz eşliğinde şiir söylemek.

söz vurmak: Laf dokundurmak, ima yoluyla çıkışmak.

sürûr: Sevinç.

şâd: Sevinen, mutlu.

şahadet: Şahitlik etme. İslam'ın şartlarından olan kelime-i şahadet getirmek. "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlühü!" demek.

şahbaz: Beyaz ve iri doğan, alıcı kuş. Yiğit, büyük, gösterişli, mükemmel.

şâhit: Doğrulayan, ispat eden. Bir anlaşma sırasında tarafların yanında hazır bulunan ve anlaşmanın yapıldığını görüp tasdik eden kişi. Allah'ın birliğine şahadet eden Hazreti Muhammed'in sıfatlarından.

şerr: Fenalık, kötülük, kavga, çekişme.

takat: Güç, kuvvet, fer.

talim: Bir işi üzerinde çalıştırarak öğretme. Meşk ile yetiştirme. Askerî eğitim.

talip: İsteyen, istekli.

tamah: Hırs, açgözlülük, şiddetle isteme, ifrat (aşırı gitme) derecede isteme.

teâlâ: “Yüksek olsun!” mânâsına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır. Allah u teâlâ, Hakk teâlâ.

teçhizat: Askerî donanım. Silah ve benzeri gereçler.

tedbir: İdare etme, çekip çevirme, bir işin sonunu düşünme.

tekfur: Bizanslılarda vali.

tekin: Boş, ıssız, sakin, rahat.

telmih: Söz arasında geçen bir şeyi mânâlı olarak söyleme, açık söylememe. Herhangi bir kıssaya, fıkraya, atasözüne veya meşhur bir şiiire, bir söze işaret etme.

tılsım: Gizli ve sihirli kuvveti olduğuna inanılan şey.

tırpan: Ot ve ekin biçmekte kullanılan, uzun saplı, hafifçe kıvrık uçlu uzun kesici âlet.

toklu: Bir ilâ iki yaş arasındaki erkek koyun.

toy: Dügün, eğlence, şenlik, yemeli içmeli şölen, ziyafet.

turfanda: Mevsimin başlangıcından önce yetişen meyve sebze ve benzeri. İlk mahsûl.

tülü (tüylü): Beş yaşını geçmiş genç dişi deve.

ucûbe: Çok acayip ve garip şey. Çok şaşırtan. Ayrıksı.

ulûfeci: Düşük maaşla çalışan asker.

usûl erkân: Yol, tarz, şekil, âdap (edepler), kaide.

- uyluk:** Bacağın dizden kalçaya kadar olan kısmı.
- uz:** Yumuşak huylu, barışçıl. Becerikli, mahir, yarayışlı.
- üzengi:** Eyerde ayak konulan altı düz demir halka.
- vaat:** Söz verme.
- vâki:** Olan, rastlayan, geçen, geçmiş olan, olagelen.
- yağız:** Kızılla kara arası renk, siyaha çalan, esmer.
- yahni:** Bol soğanla pişirilen et yemeği.
- yaman:** Kötü, yavuz, keskin, korkulan.
- yapağı:** Yılda bir kere, ilkbahar aylarında kırılan koyun tüyü. Yılını doldurmadan güzün kırılan tüye de yün denir.
- yaşmak:** Kadınların gözlerini açık bırakacak şekilde baş, boyun ve yüzlerini örttüğü ince örtü.
- yavşan:** Keskin kokusundan dolayı hayvanların yemediği bir cins kökü gevşek ot.
- yavuklu:** Birbirini seven kız veya genç.
- yavuz:** Yaman, güçlü, sert, şiddetli, çetin, keskin. Fevkalade, müstesna, âlâ.
- yazı yaban:** Düz arazi, sahra, ova, kır.
- yele:** At, arslan gibi bazı hayvanların ense ve boyun kısımlarındaki uzun tüyler.
- yemin billâh söz almak:** Allah'ın adı üzerine yemin ettirerek bir şeyi yapacağını sözünü almak.
- ziyafet:** Yemekli ağırlama, şölen, toy.